

มูลนิธิศึกษาและเผยแพร่พระพุทธศาสนา
Dhamma Study and Support Foundation

แนวทางเจริญวิปัสสนา

เล่ม ๒๐๐ ตอนที่ ๑๙๙๑ – ๒๐๐๐

บรรยายโดย

สุจินต์ บริหารวนเขตต์

แนวทางเจริญวิปัสสนา

๑๙๙๑

ที่ห้องประชุมตึกสภากาชาดศึกษาหมากมูนราชวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๓๔

พระ โยมอาจารย์ได้แนะนำลักษณะของธรรมที่อบรมได้ด้วยการได้ยินได้ฟัง และรู้ขั้นทั้ง ๕ ทำให้บางครั้งอาจมาคิดว่า ธรรมที่ยังไม่สามารถรู้ได้ เช่น ผัสสะ เป็นต้น ก็พยายามที่จะรู้ โดยไม่ได้คิดว่า ขั้นทั้ง ๕ ก็มีธรรมอื่น ๆ อีกที่รู้ได้ และยังไม่รู้ละเอียด ยังปะปนกันอีกมาก รู้สึกว่าบางครั้งไม่ใช่ลักษณะของปัญญาที่จะรู้ เช่น ได้ยินลักษณะของผัสสะว่ามีธรรม ๓ อย่าง เป็นต้น มีจักขุวิญญาณ รูปารมณ และมนสิการ ก็คิดว่าการน้อมพิจารณาถึงรูปารมณ จักขุประสาท และจักขุวิญญาณ จะทำให้คิดถึงผัสสะได้ แต่ลืมไปว่า ตอนนั้นไม่ใช่ความคิด

ส. ทั้งหมดเป็นเรื่องคิดที่จะรู้ แต่ไม่ใช่เป็นการอบรมเจริญความรู้ในสิ่งที่ปรากฏแล้ว ขณะนี้ทางตามีสิ่งที่ปรากฏแล้ว ก็เจริญความรู้ความเข้าใจในลักษณะของสิ่งที่ปรากฏแล้ว เพราะว่าสิ่งที่ปรากฏทางตากำลังปรากฏ ไม่ใช่อยากจะไปรู้ อย่างอื่นซึ่งไม่ปรากฏ

พระ ต้องอาศัยการฟังจนมันคง ไม่อย่างนั้นโลกะก็แทรก ควรจะค่อย ๆ รู้ทีละลักษณะ เพราะเมื่อรู้ลักษณะนี้ก็ต่างกับลักษณะนั้น ครั้งแรกที่อาจมาเจริญอบรมที่ได้ยินมาใหม่ ๆ ทางตากับทางหู ก็ยังไม่สามารถรู้ว่าธรรมมี ๒ ทาง จนกระทั่งมีถึง ๖ ทางก็ยังไม่ว่า ยังไม่ต้องพูดถึงปรมัตถธรรมเลย แต่เมื่อค่อย ๆ สังเกตไปที่ละทาง ก็เริ่มเชื่อว่า ธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ละเอียด และต้องอาศัยเวลา

ส. สำหรับทางตาเป็นปัญหาใหญ่อยู่ตลอดเวลา เพราะว่าเห็นแล้วก็เคยชินกับการยึดถือสิ่งที่ปรากฏทางตาว่า เป็นตัวตน เป็นสัตว์ เป็นบุคคล ทำอย่างไร ฟังอย่างไรจึงจะรู้ว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาจริง ๆ ทำอย่างไรจะต้องตัดออก หนทางเดียว คือ ศึกษาให้เข้าใจ

ขอย้อนมาที่เรื่องของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ซึ่งพระคุณเจ้าได้กล่าวถึงการสนทนาในระหว่างผู้ที่ฟังธรรม และสงสัยในเรื่องของรูปารมณฺ์ สงสัยจริง ๆ ทั้ง ๆ ที่รูปารมณฺ์กำลังปรากฏ เพราะไม่รู้ในปรมัตถลักษณะของรูปารมณฺ์ เพราะเคยเข้าใจว่า เป็นคน เป็นสัตว์ เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ ที่จะถ่ายทอดอนาคตที่เคยเห็นเป็นคน เป็นสัตว์ เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ ให้เป็นความรู้ที่ถูกต้องว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา เท่านั้นก็ยาก ต้องอาศัยการฟังเรื่องของรูปารมณฺ์เพื่อให้ทราบว่า รูปารมณฺ์มีอยู่ในกลุ่มของรูปทุกกลุ่ม แม้แต่กลุ่มที่เล็กที่สุดซึ่งแยกไม่ออกอีกเลย ๘ รูป คือ ธาตุดิน ธาตุน้ำ ธาตุไฟ ธาตุลม เป็นมหาภูตรูป ๔ และอีก ๔ รูป ซึ่งเป็นรูปที่อาศัยเกิดกับมหาภูตรูป ได้แก่ สี กลิ่น รส โอชา

จะใช้คำว่า สี หรือจะหมายความถึงธาตุที่ปรากฏเมื่อกระทบตาก็ได้ ซึ่งทุกท่านก็รู้ว่าทุกกลุ่มของรูปมีรูปนั้น แต่ทำไมเวลามืด ๆ มองไม่เห็น มีตาจริง มองในที่มืดก็จะเห็นเป็นความมืด แต่ไม่เห็นวิณณธาตุหรือรูปที่ปรากฏเมื่อกระทบตา ต้องอาศัยแสงสว่างเป็นปัจจัยหนึ่ง ซึ่งแสดงไว้ว่า แสงสว่างเป็นปกตูปนิสสยปัจจัย เป็นที่อาศัยที่มีกำลังที่ทำให้วิณณธาตุในมหาภูตรูปปรากฏ ซึ่งก็เป็นความจริง

ถ้ากระทบสัมผัสก็แข็ง และถ้ามืด ๆ ก็ไม่เห็นอะไรเลย เพราะฉะนั้น ในขณะที่สว่างอะไรปรากฏ จะใช้คำว่า อาภาธาตุคือแสงสว่างก็ได้ แต่ไม่ใช่แสงเท่านั้น มีสีอื่นปรากฏด้วย และสีอื่นนั้นมาจากไหน ก็จากรูปที่เกิดจากมหาภูตรูปแต่ละกลุ่มนั่นเอง แสดงให้เห็นว่า ถ้าเป็นเพียงแสงสว่าง ย่อมไม่มีสีอื่นเลย จะมีแต่ความสว่างเพียงอย่างเดียว แต่เพราะในกลุ่มของรูปทุก ๆ กลุ่ม ต้องมีวิณณะ หรือรูปที่สามารถกระทบกับจักขุปสาทได้ และจะปรากฏโดยอาศัยแสงสว่างเป็นปัจจัย เป็นที่อาศัยที่มีกำลัง

ที่กล่าวว่า เป็นที่อาศัยที่มีกำลัง ก็เพราะว่าทำให้วิณณธาตุในมหาภูตรูปปรากฏ

เพราะฉะนั้น ในขณะที่ จะเป็นอะไรก็ตาม จะอยู่ที่ไหนในมหาภูตรูป หรือ จะเป็นวัตถุนั้นมาจากไหน เป็นแสงสว่างมาจากไหน นั่นเป็นเรื่องคิดนึกทั้งหมด แต่เวลานี้สภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา คือ ขณะนี้เองมีสิ่งที่กำลังปรากฏ

เหมือนมองในกระจกเงา มีแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏในกระจกเป็นรูปร่าง เป็นสัณฐานต่าง ๆ ทำให้คิดว่า มีคน มีวัตถุ มีสิ่งต่าง ๆ มากมายในกระจก แต่ ความจริงในกระจกจริง ๆ ไม่มีอะไรเลย จันใด ทางตาก็ก็นั่นอย่างนั้น คือ เหมือนกับว่ามีคน มีสัตว์ มีวัตถุต่าง ๆ จากสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา แต่ความจริงแล้ว รูปหนึ่งที่กำลังปรากฏทางตา เป็นแต่เพียงรูปที่สามารถกระทบกับจักขุปสาทเท่านั้นเอง รูปอื่นไม่สามารถกระทบกับจักขุปสาทได้

ถ้ารู้ความจริงอย่างนี้บ่อย ๆ เหนือ ๆ จะทำให้มีการระลึกได้ว่า สิ่งที่กำลังปรากฏ ทางตานั่นไม่ใช่รูปอ่อน รูปเย็น รูปร้อน รูปแข็ง รูปกลิ้ง รูปรส แต่เป็นรูปอย่างหนึ่ง ซึ่งกระทบกับจักขุปสาทแล้วปรากฏ เมื่อไม่ปรากฏ ก็จำ และนึกถึงบัญญัติของ สิ่งต่าง ๆ เพราะฉะนั้น ในขณะที่สีปรากฏหรือจะใช้คำว่าแสงปรากฏเป็นสีต่าง ๆ ก็ตามแต่ อะไรก็ได้ คือ สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาในขณะที่ เมื่อปรากฏแล้ว สัญญา แทนที่จะจำให้ถูกต้องว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ เป็นรูปชนิดหนึ่ง ก็กลับจำเป็นบัญญัติ คือ จำเรื่องราวจากสิ่งที่ปรากฏว่าเป็นคนชื่อนั้น ชื่อนี้

ให้สังเกตว่า สัญญาจำบัญญัติไว้มาก เพราะว่าเวลานึกถึงคนหนึ่งคนใด เรื่องหนึ่งเรื่องใด นึกเป็นเรื่อง ไม่ได้นึกเป็นสีว่า ขณะที่กำลังนึกถึงคนนั้น เขาใส่เสื้อ สีอะไร ดอกอะไร แบบอะไร รูปร่างสัณฐานเป็นอย่างไร ไม่ได้นึกถึงเลย แต่นึก เป็นเรื่องทั้งหมด เช่น ในความฝัน เวลาฝันก็คือนึกถึงเรื่อง เป็นเรื่องหมด น้อยครั้ง ที่จะฝันเป็นสีว่าใส่สีแดง หรือใส่สีฟ้า หรือขับรถสีอะไร แต่ปกติแล้วเป็นเรื่องทั้งหมด ถ้าถามว่าเมื่อคืนที่ฝันถึงคนนั้น คนนั้นแต่งตัวอย่างไร จะตอบไม่ได้ เพราะว่าเป็นเรื่อง

แม้แต่วันนี้เอง ทุกคนกลับไปบ้านแล้วคุยกันเรื่องหนึ่งเรื่องใดก็ได้ และถามถึง สีหนึ่งสีใดของสิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ได้ในห้องนี้ จะไม่มีใครตอบได้ เพราะว่าจำบัญญัติ จำเรื่องราว

แสดงให้เห็นว่า ขณะใดก็ตามที่ปรมาัตถธรรมไม่เป็นอารมณ์ ขณะนั้นคิดนึกในเรื่องบัญญัติ ในสิ่งที่ไม่จริง ในสิ่งซึ่งปรมาัตถธรรมได้ดับไปแล้ว หมดไปแล้ว แต่อัตตสังขยาจำผิด จำเป็นเรื่องเป็นราวต่าง ๆ ไว้ ให้อำนาจขณะใดที่จิตคิดเรื่องบัญญัติเฉพาะในขณะที่ยังคิดเท่านั้นที่ดูเสมือนว่ามีเรื่องนั้น มีคนนั้น แต่เพียงชั่วขณะที่คิด

ไม่ได้พบใครมาหลายปี เขาจะอยู่หรือตายก็ไม่รู้ อาจจะตายไปแล้วก็ได้ เพราะว่าไม่ได้พบกันนานแล้ว อยู่หรือตายไม่มีความหมายเลย เมื่อไม่รู้ว่าเขาตายแล้ว อาจจะคิดถึงคนนั้น แต่เวลาคิดถึงคนนั้น คิดถึงสีเสื้อผ้าหรือเปล่า คิดถึงรูปร่างลักษณะรองเท้าที่เขาใส่หรือเปล่า ก็ไม่มีเลย เป็นเรื่องทั้งหมด

แสดงให้เห็นถึงความจำเรื่องของสิ่งที่ปรากฏทางตาเป็นสัตว์ เป็นบุคคล เป็นวัตถุสิ่งต่าง ๆ และมีเสียงกระทบหูก็เพิ่มความจำเรื่องราวของบุคคลต่าง ๆ วัตถุต่าง ๆ เพิ่มขึ้น เป็นอย่างนี้ตลอดเวลาที่จิตเกิดขึ้นไม่มีปรมาัตถธรรมเป็นอารมณ์

ด้วยเหตุนี้จึงต้องเริ่มที่จะแยกเพื่อรู้ความจริงว่า ปรมาัตถธรรมเป็นสภาพธรรมที่มีจริง ที่ปรากฏ โดยไม่ต้องเรียกชื่ออะไรเลย ไม่ว่าจะเป็นทางตา หรือทางหู หรือทางจมูก หรือทางลิ้น หรือทางกาย แต่ขณะใดที่คิดนึก ขณะนั้นเป็นบัญญัติทั้งหมด ไม่ใช่ปรมาัตถธรรม ปรมาัตถ์จริง ๆ แล้วสั้นมาก เล็กน้อยมาก ถูกบัญญัติปิดบังปกคลุมจนกระทั่งไม่รู้ถึงการเกิดขึ้นและดับไปอย่างรวดเร็วของปรมาัตถธรรมทางตาในขณะนี้ ทางหูในขณะนี้ และทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ

ถ้าค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ขณะใดที่นึกเป็นเรื่องเป็นราว ก็รู้ว่าไม่มีสาระ เป็นแต่เพียงความคิดเท่านั้นเอง สาระจริง ๆ อยู่ที่ปรมาัตถธรรมที่กำลังปรากฏแต่ไม่รู้ความจริงว่าเป็นปรมาัตถธรรม เพราะฉะนั้น จะทำให้สติปัญญานะสิกที่ลักษณะสภาพปรมาัตถธรรมเพิ่มขึ้น เพราะรู้ว่าขณะนั้นเป็นสาระที่จะทำให้เห็นความจริงว่า เป็นสภาพธรรมที่เกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัยและดับไป หมดไป ส่วนเรื่องราวใครจะคิดเรื่องอะไรอย่างไร ก็คือเรื่องของคิดทั้งนั้น และก็จบ เมื่อไม่คิดก็ไม่มีความหมาย

บางท่านที่ไม่ได้พบใครนาน ๆ สัก ๑๐ ปี ๒๐ ปี บางทีอาจจะลืมแม้ชื่อของ
คนนั้น และถ้าจะนึกถึงคนนั้นก็เลือนราง ไม่เหมือนกับคนที่พบกันบ่อย ๆ แต่ถึงแม้
คนที่พบกันบ่อย ๆ วันนี้ถ้าจะนึก ก็นึกไม่ออกว่าจะนึกถึงเสื้อตัวไหนหรือ
กิริยาอาการอย่างไร เพราะว่าเป็นไปตามความนึกคิด และความคิดของเราทุกคน
สามารถจะคิดอะไร อย่างไร ได้ทุกอย่าง

แสดงให้เห็นว่า คิดคือเรื่องคิด ความจริงไม่ได้เป็นอย่างนั้น และความคิด
ในขณะนั้นไม่ใช่ปรมัตถธรรม แต่เพราะสัญญา ความจำสิ่งต่าง ๆ ไม่ใช่จำเพียงสี
แต่จำเป็นเรื่อง ส่วนสภาพจิตที่คิดเป็นปรมัตถธรรม

ถ้าเป็นอย่างนี้ชีวิตวันหนึ่ง ๆ ก็จะสบาย คือ รู้ว่าคิดอะไรก็ชั่วขณะหนึ่ง และ
ขณะนี้ก็มีปรมัตถธรรมที่สติจะระลึกและรู้ความจริงของสิ่งที่กำลังปรากฏ
ค่อย ๆ เพิ่มขึ้น และต้องเข้าใจลักษณะของปรมัตถธรรมให้ถูกต้อง ให้ชัดเจน
ให้เพิ่มขึ้น ไม่ใช่ไปพยายามจะทำอย่างไรจึงจะรู้ปารมณฺ์ แต่ต้องเข้าใจจริง ๆ ว่า
รูปารมณฺ์เป็นเพียงสิ่งที่มีจริงและปรากฏเมื่อกระทบกับจักขุปสาทเท่านั้น ส่วนเรื่อง
ความคิดนึกทั้งหมดมาจากการเห็นและคิด การได้ยินและคิด เพราะฉะนั้น ทุกคน
อยู่ในโลกของความคิด แล้วแต่ว่าจะเป็นกุศลจิตหรืออกุศลจิตในขณะที่ยึด

ถ้าเป็นอย่างนี้ได้จะเป็นผู้ที่เจริญสติปัฏฐานตามปกติ ไม่เดือดร้อน เพราะว่า
ยังเป็นปกติ ยิ่งรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ถ้าผิดปกติ ไม่มีทางที่จะรู้สภาพธรรม
ตามความเป็นจริง

มีชาวต่างประเทศท่านหนึ่ง เป็นชาวเยอรมัน ท่านสนใจในการปฏิบัติมาก
เพราะว่าท่านศึกษาปริยัติที่ต่างประเทศ และไม่ทราบว่าจะปฏิบัติอย่างไรเพื่อให้รู้
สภาพธรรมตามที่ได้ศึกษา เพราะฉะนั้น ท่านก็เดินทางไปประเทศต่าง ๆ ที่มี
การปฏิบัติธรรม ประเทศแรกที่ท่านไปคือประเทศอินเดีย ท่านเล่าให้ฟังว่า มีการ
ปฏิบัติมากมายหลายรูปแบบ ซึ่งไม่ทราบว่าวิธีนี้ที่เมืองไทยมีหรือเปล่า ที่เล่ามาวิธีหนึ่ง
คือ ทุกคนที่นั่นต้องนั่งขัดสมาธิ ทำเหมือนกันหมด คือ หายใจอย่างแรง ๆ ก็เป็นเสียง
กระฟืดกระฟาดของลมหายใจมากมาย ไม่รู้จะทำทำไม มีประโยชน์อะไร เพราะว่า

ไม่ใช่ปัญญาที่รู้สภาพธรรมตามปกติที่เกิดขึ้นแล้วในขณะนี้ตามความเป็นจริง ซึ่งไม่ต้องทำ ไม่มีใครที่จะต้องทำ เพราะว่ามีปัจจัยที่จะให้สภาพธรรมทั้งนามธรรมและรูปธรรมต่าง ๆ เกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย เพียงแต่สติจะเกิดขึ้นระลึกได้และเข้าใจ ให้ถูกในลักษณะของสภาพธรรมแต่ละลักษณะที่ปรากฏแต่ละทาง ซึ่งพระผู้มีพระภาค ได้ทรงแสดงไว้โดยละเอียดว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล เป็นแต่เพียงสภาพธรรมแต่ละอย่างเท่านั้น

พระ เรื่องของรูปารมณฺ์ การสนทนากันวันนั้นนั้นอาตมาก็อยู่ด้วย และผู้ที่ถาม ก็เคยฟังธรรมจากโยมอาจารย์สุจินต์ มีความสนใจและศึกษาอยู่ มีการสังเกต รูปารมณฺ์ ขณะที่สนทนาธรรมกันอยู่ มองสิ่งใดสิ่งหนึ่ง ขณะนั้นสติเกิดขึ้นพิจารณา สิ่งรอบ ๆ ข้าง แต่ขณะที่สังเกต มีสิ่งอื่น ๆ ที่ไม่เห็นเป็นรูปร่างสัณฐาน ก็สงสัยขึ้นมาว่า จะเป็นรูปารมณฺ์หรือไม่ใช่รูปารมณฺ์

อย่างอาตมาฟังธรรมอยู่ ก็ดูอาจารย์สุจินต์ แต่สิ่งรอบ ๆ ข้าง ขณะนั้นอาตมาก็สงสัยว่า ไม่รู้สัณฐาน ไม่รู้สิ่งต่าง ๆ มีแต่เพียงสีต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ขณะนั้น ขณะที่เริ่มสนใจ ก็ไม่มีอาจารย์สุจินต์แล้วด้วย ไม่ทราบว่าตรงนี้เป็นลักษณะของรูปารมณฺ์ หรือเปล่า

สุ. สงสัยในชื่อรูปารมณฺ์ หรือในลักษณะของรูปารมณฺ์

พระ สงสัยด้วยว่า สติปฏิฐานหรือเปล่า

สุ. ก่อนอื่นต้องทราบว่า รูปารมณฺ์ปรากฏแล้ว แต่วิชาไม่สามารถรู้ว่า รูปารมณฺ์เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา ต้องเป็นปัญญา โดยอาศัยการฟังอย่างมาก ที่จะทำให้รู้ว่าสิ่งที่ปรากฏทางตานั่น เป็นแต่เพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่งเท่านั้นเอง ระลึกได้บ่อย ๆ นั่นคือการที่จะเริ่มเข้าใจว่า สภาพธรรมที่ปรากฏนั้นมีจริง และ ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เพราะปรากฏทางตาเท่านั้น

พระ เรื่องของอรรถัตถ์สัญญา ส่วนใหญ่แล้วเราเคยชินที่จะใช้หรือจะทำการใด สิ่งหนึ่ง เพราะว่าสะสมความเป็นอัตโนมัติมานานมาก จนกว่าจะเริ่มฟังธรรม และ

เข้าใจว่า ธรรมทั้งหลายไม่มีตัวตนจริง ๆ ต้องมีความมั่นคง มั่นใจ สติปัฏฐานเริ่มเกิด จนกว่าวิปัสสนาญาณจะเกิด จึงจะมีอนัตตาสัญญา

อาตมาสงสัย ได้ยินโยมพูดว่า ขณะใดเห็นเป็นสัตว์ บุคคล หรือเป็นรูปร่าง สันฐาน เป็นอัตตสัญญา แต่โดยองค์ธรรมของอัตตสัญญา คือ สัญญาเจตสิก ซึ่งเกิดได้ทั้งกุศล อกุศล และอัปยากตะ อัตตสัญญา ขณะที่กุศลเกิดขึ้นก็เห็นเป็น รูปร่างสันฐานเหมือนกัน แต่ไม่เคยมีใครพูดว่า กุศลจิตนี้อัตตสัญญา

ส. เพราะว่าในขณะนั้นกุศลจิตกำลังมีบัญญัติเป็นอารมณ์

ถ. แต่ก็มีรูปร่างสันฐาน

ส. เป็นบัญญัติ สามารถรู้ความหมายของสิ่งที่ปรากฏ ในขณะนั้น ผู้ที่มีปัญญาจะรู้ว่า เป็นจิตขณะหนึ่งซึ่งกำลังรู้บัญญัติ

เป็นจิตทั้งหมด ตลอดชีวิตตั้งแต่เกิดจนตาย เป็นความจริง หลังจากได้เห็นแล้ว ก็รู้ว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไร ขณะที่กำลังรู้ว่าสิ่งที่เห็นเป็นอะไรก็จริง และเป็นกุศลได้ เป็นอกุศลก็ได้ และเป็นสติปัฏฐานโดยรู้ว่า ขณะนั้นเป็นเพียงจิตประเภทหนึ่ง ไม่ใช่เรา สติปัฏฐานต้องขณะหนึ่งขณะใดก็ตามที่สภาพธรรมทั้งหมดเป็นแต่เพียงสภาพธรรม ไม่ใช่ตัวตน แม้แต่ขณะที่รู้บัญญัติ ก็เป็นแต่เพียงจิตที่ไม่ใช่มีปรมัตถธรรมเป็นอารมณ์

พระ อาตมาอ่านในปรมัตถธรรมว่า เมื่อวิปัสสนาญาณเกิดขึ้นรู้ลักษณะของ นามธรรมและรูปธรรมโดยความเป็นอนัตตาแล้ว หลังจากที่วิปัสสนาญาณดับไปแล้ว ก็จะเริ่มมีอนัตตสัญญา เมื่อดับไปแล้ว โลกก็รวมกันเหมือนเดิม

ส. แต่ก่อนที่จะมีอนัตตสัญญาขั้นวิปัสสนาญาณ ต้องมีการอบรมเจริญ ที่จะรู้ความจริงว่า อนัตตสัญญาเป็นอย่างไร จนกว่าจะประจักษ์แจ้ง

พระ คือ เริ่มศึกษาพิจารณาถึงลักษณะ

ส. เป็นไปตามปกติ ผลต้องเกิดตามควรแก่เหตุ ถ้าใจร้อนอยากให้ผล เกิดเร็ว ๆ ควรพิจารณาว่าเป็นโลภะหรือเปลา และหนทางเดียวที่จะละโลภะ คือ สติ ระลึกลักษณะของสภาพธรรมในขณะนั้นและรู้ตามความเป็นจริง

ถ. ผมข้องใจในจดหมายที่พระคุณเจ้าเขียนมาที่ท่านบอกว่า ใช้สติเพ่งที่ร่างกาย

ส. ที่คลาดเคลื่อนมี ๒ ตอน คือ ท่านเขียนว่า

อาตมาเจริญสติในขณะที่เป็นไข้ คือ ใช้สติพิจารณาเวทนาที่กำลังปรากฏอย่างชัดเจนในขณะนั้น คือ พิจารณาไปตามสภาพธรรมที่กำลังเกิดขึ้นตั้งอยู่และดับไปตามลักษณะของเวทนานั้น ๆ ที่ปรากฏ คือ ปฏิบัติตามที่อาจารย์สุจินต์บรรยาย ท่านบอกว่า สภาพธรรมใดที่เกิดขึ้นในขณะใดก็ให้ใช้สติพิจารณาตามสภาพธรรมนั้น ๆ ที่กำลังปรากฏ คือ จับเอาปัจจุบันธรรมเป็นเหตุ

ส. ตอนที่คลาดเคลื่อน คือ ไม่ใช่ให้ใช้สติ แต่ให้รู้ความจริงว่า สติเกิดขึ้นเพราะเหตุปัจจัย ขณะใดที่หลงลืมสติ ขณะที่หลงลืมสตินั้นก็เกิดขึ้นตามเหตุตามปัจจัย เพราะฉะนั้น ขณะใดที่สติเกิดก็ให้ทราบว่า ขณะนั้นสติเกิดเพราะเหตุปัจจัย ไม่ใช่เราจะใช้สติ และไม่ใช่ให้จับเอาปัจจุบันธรรมเป็นเหตุ จับไม่ได้ แต่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ

๑๙๙๒

ที่ห้องประชุมตึกสภากาการศึกษามหาวิทยาลัย

วันอาทิตย์ที่ ๑๐ มีนาคม ๒๕๓๔

ถ. ท่านใช้คำว่า ใช้สติ แสดงว่าท่านไม่เข้าใจเรื่องสติ คือ สติใช้ไม่ได้ อยู่ที่เราหลงลืมหรือไม่หลงลืม ไม่ทราบว่าสภาวธรรมที่พระคุณเจ้าท่านพูดถึงจะเป็น สภาวธรรมอะไร ท่านบอกว่านั่งเพ่ง ผมเข้าใจว่าท่านคงจะเพ่ง ซึ่งการนั่งเพ่งอย่างนั้น ความรู้สึกหายไปจริง ๆ บางคนก็ความป่วยก็หายไปเลย แต่สภาวธรรมเขาเรียกว่า อย่างไร ผมสงสัย อย่างนั้นเรียกว่า สมาธิหรือเปล่า หรือเรียกว่าเป็นการเพ่ง หรือ เรียกว่าเป็นอะไร

สุ. อธิบายแทนท่านไม่ได้ จะไปคาดคะเนอะไรไม่ได้สักอย่างเดียว พระคุณเจ้าท่านเขียนมาอย่างไร ก็พิจารณาตอนที่คลาดเคลื่อน ที่ท่านกล่าวว่า ใช้สติ ไม่ถูกตอนหนึ่ง และจับอารมณ์ปัจจุบัน ก็ไม่ถูกอีกตอนหนึ่ง เพราะว่า ในขณะนั้นจะเป็นตัวตน

ขอตอบจดหมายของพระคุณเจ้าต่อ ซึ่งท่านเขียนมาว่า

สำหรับรูปธรรมนั้น คือ ธาตุ ๔ ที่เรียกว่ามหาภูตรูปนั้น ที่จริงแล้ว มันเหมือนกับท่อนไม้ หารู้สึกเจ็บปวดอะไรไม่เลย ที่รู้เจ็บ รู้ปวด เจ็บไข้ที่เห็นกันอยู่ ทุกทัวตัวสรรพสัตว์นั้น ก็เป็นแต่สภาพธรรมทั้งหลายที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป หมดไป หาใช่ตัวตนสัตว์บุคคลที่ไหนไม่เลย สิ่งที่เราว่าเจ็บปวดเป็นไข้และรู้สึกอะไรก็ตาม เป็นแต่เพียงเวทนาที่เกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป หมดไปตามสภาพของมัน เพราะเป็นแต่ เพียงอนัตตาเท่านั้น ส่วนสัญญาขันธ์ สังขารขันธ์ วิญญาณขันธ์ ก็นัยเดียวกัน ต่างกันแต่เกิดขึ้นคนละทางเท่านั้น ระยะเวลาเป็นรูปธรรมนามธรรมนั้นอาตมารู้จักว่า เมื่อรูปธรรมเกิดขึ้น เช่น เวทนาที่เกิดขึ้นจากความเจ็บไข้ ขณะที่ เป็นไข้ ปวดหัว ตัวร้อนเป็นรูปธรรม เมื่อรู้สึกว่ापวดหัวตัวร้อนเพราะอะไรซึ่งเป็นไข้ รู้ว่าไข้ เพราะสิ่งนั้น ๆ เรียกว่า นามธรรม เมื่อความเจ็บไข้เกิดขึ้นก็ดับไปเป็นรูปธรรม

เมื่อรู้ว่าเป็นไข้ด้วยโรคนี้โรคนี้ รู้แล้วก็ดับไป หหมดไป เป็นนามธรรม พุดสั้นก็คือเกิดขึ้น ตั้งอยู่ ดับไป หหมดไปตามสภาพของมัน เป็นแต่อนัตตาทั้งนั้น

ส. แสดงว่ายังสับสนระหว่างลักษณะของรูปกับนาม

เมื่ออาตมาได้พิจารณาเข้าถึงสภาวะเช่นนี้ในขณะที่เจ็บไข้ดังกล่าว เจ็บก็อยู่ ส่วนเจ็บ เป็นไข้ก็อยู่ส่วนเป็นไข้ จิตใจของอาตมาก็เริ่มคลายจากความเวทนาที่กำลังเจ็บปวดด้วยความเป็นไข้หนัก ๆ คลายไปเรื่อย จนจิตใจของอาตมาได้รับความชุ่มชื้น เบิกบานผิดธรรมดา

ส. ตอนนี่ก็ต้องหลงลืมสติ

คือ ยึดมั่นรับความเจ็บปวด ยึดมั่นรับต่อความตาย ถึงตายไปก็ไม่หวั่น จิตมันปกติเหลือเกิน

ที่อาตมากล่าวมานี้ นั้น เป็นความจริงที่กำลังเป็นไข้หนัก อาตมาขอความคิดเห็นจากคุณโยมบ้าง หรือส่งไปทางอาจารย์สุจินต์ให้ท่านอ่าน ออกความคิดเห็นบ้าง ให้ท่านอาจารย์สุจินต์แสดงความคิดเห็นไปทางอากาศ เพราะอาตมารับฟังจากสถานีวิทยุแห่งประเทศไทยจังหวัดสุรินทร์เป็นประจำ พร้อมได้อัดเทปไว้มาก ๆ

ส. แสดงให้เห็นว่า พระคุณเจ้าระลึกลักษณะของเจ็บเป็นบางขณะ แต่ยังไม่ทั่วในชีวิตประจำวัน

ข้อ ๒ อาตมาเคยศึกษาสายเซนมากพอสมควร แต่พวกเซนถือนามธรรมเป็นส่วนมาก รูปธรรมเขาถือเป็นเรื่องตายตัวอยู่แล้ว สิ่งที่เขาศึกษา เขาศึกษาฝ่ายนามธรรมเพราะเขาเห็นว่านอกจากรูปธรรมแล้ว นามธรรมเป็นเหตุแห่งสภาพธรรมที่ปรากฏ เช่น ตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ ก็เป็นเหตุมาจากนามธรรมที่ปรากฏ เขาถือการดับรูปธรรมขอเพียงขั้นศีล แต่การดับนามธรรมมันดับยาก เขาถือว่ามันละเอียด เพราะความละเอียดของจิตมันมากมาย จนกว่าจะดับมันหมดก็ใช้สติจนรู้รอบอย่างชัดเจน ซึ่งจะถึงอรหัตต์ได้ พุดอย่างนี้อาตมาว่าคงไม่ขัดกันมากเท่าไรนัก

สุ เป็นเรื่องที่แสดงให้เห็นว่า ไม่ว่าจะฟังอะไร ต้องพิจารณาในเหตุในผล โดยละเอียด และคิดให้ถูกต้องว่า พระธรรมไม่ใช่เรื่องง่าย ๆ แต่จะต้องพิจารณาอย่างรอบคอบ ไม่ใช่ว่าพอใจที่จะไม่ขัดกัน

ระหว่างการเดินทางไปนมัสการสังเวชนียสถานในประเทศอินเดีย เมื่อ พ.ศ. ๒๕๓๓ ผู้ร่วมเดินทางก็ได้สนทนาธรรมกันด้วย ขอคัดข้อความบางตอนมาออกอากาศ เพื่อให้ท่านผู้ฟังได้พิจารณาความคิดเห็นของผู้สนทนาธรรมกันด้วย

ถ. เมื่อพูดถึงกายานุปัสสนาสติปัฏฐานแล้ว หมายความว่าในส่วนที่เกี่ยวกับกายนั้น ก็มีในเรื่องของตา หู จมูก ลิ้น กาย ทั้ง ๕ ทางนี้ จัดอยู่ในกายานุปัสสนาสติปัฏฐานใช่หรือเปล่า

สุ. ไม่อยากจัด คือ เรื่องของสติปัฏฐาน ขอให้เป็นเรื่องของความเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ถ้าเราจะกล่าวถึงกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน เวทนานุปัสสนาสติปัฏฐาน จิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน รัมนานุปัสสนาสติปัฏฐาน เหมือนกับการพูดเรื่องชื่อ แต่ขณะนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ เพราะฉะนั้น ต้องเข้าใจว่า การที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดงมหาสติปัฏฐานสูตรที่เมืองกุรุ ก็เพื่อประมวลสภาพธรรมที่สติดระลึกอยู่เป็นประจำเป็นปกติ ซึ่งก็มีผู้ยึดถือกายว่าเป็นเรา ยึดมั่นในกายบ้าง ยึดมั่นอย่างมากในเวทนาบ้าง ในจิตบ้าง ในธรรมทั้งหลายบ้าง แต่ตามความเป็นจริง คือ ความไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏตามปกติ นั่นเอง

ด้วยเหตุนี้ไม่มีความจำเป็นอะไรที่เราต้องกล่าวว่า อันนี้อยู่ในหมวดไหน อันนั้นอยู่ในหมวดไหน เพียงแต่ขณะนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ และสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ ไม่ใช่ปรากฏเพียงชาตินี้ชาติเดียว ถ้าจะเข้าใจลักษณะของสภาพธรรม เช่น สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาในขณะนี้ ไม่ใช่ที่เราเคยเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตาเฉพาะในชาตินี้ ชาติก่อน ๆ ก็เห็นมาแล้วสิ่งที่ปรากฏทางตา

กุรุก็อยู่มานานก่อนที่พระผู้มีพระภาคจะเสด็จมาประทับและทรงแสดงพระธรรมที่นี่ และแม้พระผู้มีพระภาคเสด็จดับขันธปรินิพพานไปแล้ว กุรุก็ยังอยู่ที่นี้

เพราะฉะนั้น คนที่เห็น แม้ใน ๒,๕๐๐ กว่าปีมาแล้ว สภาพธรรมที่ปรากฏทางตาก็คือเป็นแต่เพียงสภาพธรรมที่ปรากฏให้คนแต่ละยุคสมัยคิดนึกเรื่องราวต่าง ๆ

อย่างคนที่ไม่เคยฟังพระธรรมเลย รอบ ๆ ตัวเราก็คงจะมี เขาก็เห็นกุรุ และก็คงเหมือนชาวกุรุในอดีตจำนวนมากซึ่งก็ได้เห็นกุรุนี้ แต่เมื่อไม่มีโอกาสได้ฟังพระธรรม ไม่มีโอกาสเข้าใจพระธรรม การเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตาก็คงไม่ทำให้เกิดความเข้าใจอะไรขึ้น และถ้าเพียงแต่จะกล่าวว่า กายานุปัสสนาสติปัฏฐาน หรือเวทนानุปัสสนาสติปัฏฐาน หรือจิตตานุปัสสนาสติปัฏฐาน หรือธัมมานุปัสสนาสติปัฏฐาน ขณะนี้กายก็มี เวทนาก็มี จิตก็มี ธรรมก็มี และเท่าที่ศึกษามาแล้วก็ทราบว่า เป็นธรรมทั้งหมด เท่านั้น แต่ความเข้าใจถูกต้องอย่างจริง ๆ ในลักษณะของธรรมที่เป็นธรรมเท่านั้น ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตนนั้น จะต้องพิสูจน์ โดยทดสอบความรู้ความเข้าใจของตัวเองจากทางตาที่กำลังเห็น ทางหูที่กำลังได้ยิน ทางจมูกที่กำลังได้กลิ่น ทางลิ้นที่กำลังลิ้มรส ทางกายที่กำลังกระทบสัมผัส และทางใจที่กำลังคิดนึกในขณะนี้เอง

ถ้าชาตินี้เราตาย และชาติหน้าเราเกิด และเราเห็นกุรุนี้อีก อาจจะเป็นคนอินเดีย หรือชาวต่างชาติที่มาจากที่อื่น ก็ขึ้นอยู่กับว่า เราได้สะสมความรู้ความเข้าใจในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจในขณะนี้ไว้มากพอไหมที่ถ้าชาติหน้าเราจะได้เห็นสถานที่นี้อีก และเราจะมี ความเข้าใจในสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ เพราะว่า การฟังพระธรรมและการอบรมเจริญปัญญา เป็นการอบรมเจริญความรู้จริง ๆ ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ไม่ใช่เพียงโดยชื่อ แต่ต้องฟังแล้วฟังอีก ฟังจนกระทั่งสามารถรู้จริง ๆ ว่า ขณะนี้สภาพธรรมที่ปรากฏ ไม่ใช่เพียงปรากฏเดี๋ยวนี้ แต่เคยปรากฏมานานแล้วในแสนโกฏิกัป และก็ยังปรากฏทางตาต่อไป ไม่ว่า จะเห็นที่ไหน ภพไหน ภูมิไหนในแสนโกฏิกัปข้างหน้า ตราบใดที่ยังมีการเกิดอีก เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องที่เราจะต้องเข้าใจจริง ๆ ในลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้

การศึกษาพระไตรปิฎก การฟังพระธรรม การสนทนาธรรม ก็เพื่อให้เข้าใจลักษณะของสภาพธรรมโดยลักษณะจริง ๆ ที่ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และสภาพธรรมไม่เปลี่ยน สภาพธรรมที่ปรากฏทางตาที่นี่ ที่เมืองไทย ที่โรงแรม หรือแม้แต่ในเครื่องบินก็ตาม ก็เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตาเท่านั้น เมื่อไรปัญญาสามารถรู้จริง ๆ ว่า เป็นสิ่งที่มีจริง และกำลังปรากฏ ไม่ใช่ตัวตนทั้งสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา และสภาพที่กำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตาในขณะนี้ ถ้าสามารถพิจารณาและเริ่มค่อย ๆ เข้าใจขึ้น นี่คือการสะสมความรู้ที่จะละความไม่รู้ ละความสงสัยในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม จนถึงวันหนึ่ง กาลหนึ่ง ซึ่งปัญญาถึงความสมบูรณ์ที่จะแทงตลอดลักษณะของสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนจริง ๆ นี่เป็นจุดประสงค์ของการฟังแล้ว ฟังอีก ไม่ว่าจะฟังทางวิทยุ หรือสนทนาธรรมกัน

ถ. ข้อความในมหาสติปัฏฐานสูตร โดยเฉพาะกายานุปัสสนาสติปัฏฐาน มีข้อความว่า เธอต้องพิจารณาเห็นกายในกาย คำว่า พิจารณา คงจะเข้าใจ คือ สังเกต สำเนียง เห็นกายในกาย เห็น คงไม่ใช่เห็นกายด้วยตาของเรา และกายในกาย กายคำแรกน่าจะเป็นปรมาตมธรรม คือ ธรรมชาติที่ปรากฏทางกาย ปรากฏที่ไหน ก็ปรากฏที่ร่างกายเรา ส่วนกายคำหลังคงจะเป็นกายของเราจริง ๆ ไม่ทราบว่าจะเข้าใจถูกต้องหรือเปล่า

สุ. ขณะนั้นเป็นการคิดนึกเรื่องกายทั้งหมด ซึ่งขณะนี้ทุกคนมีกาย และการที่จะรู้ว่ากายไม่ใช่ตัวตน ก็คือสติระลึกที่กายหรือยัง สติระลึกที่กายหรือเปล่า และขณะที่สติระลึก รู้ในลักษณะที่ไม่ใช่ตัวตนของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กายหรือเปล่า ทั้งหมดประมวลมาอยู่ที่ขณะนี้สติระลึกที่ลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กายหรือเปล่า ถ้าสติยังไม่ระลึกลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏที่กาย ก็เป็นเรื่องนึกคิดเรื่องกายานุปัสสนา การพิจารณารู้อย่างในกายต่าง ๆ แต่ขณะนี้พิสูจน์ได้ ความเข้าใจธรรมที่ได้ศึกษามาทั้งหมด สติระลึกที่ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏที่กายหรือเปล่า

ถ. สรุปลว่า พิจารณาเห็นกายในกาย ก็คือในขณะนี้ ท่านนั่งอยู่ตรงนี้ มีอะไรปรากฏที่กายพิจารณาหรือยัง พิจารณาเสียเดี๋ยวนี้เลย เป็นโอกาสดีที่สติท่าน จะเกิดขึ้น โดยการที่อาจารย์เตือนให้ท่านเจริญสติเดี๋ยวนี้

นิน่า ต้องรู้นามธรรมและรูปธรรมที่มีลักษณะที่ต่างกัน ได้ยินเสมอ มีประโยชน์มาก อาจารย์ช่วยให้เรา รู้ ตัองรู้โดยไม่คิดก่อน คิดได้ว่า ความแข็งเป็น รูปธรรม ความรู้แข็งเป็นนามธรรม แต่โดยรูปร่างและลักษณะเป็นนามหรือเป็นรูป

สุ. พระธรรมช่วยอยู่แล้ว โดยการกล่าวถึงลักษณะของนามธรรมและ รูปธรรม เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องของผู้ฟังที่จะพิจารณาจนกระทั่งเป็นความเข้าใจของ ตัวเอง และสติระลึกในขณะที่สภาพธรรมกำลังปรากฏ

ผู้ฟัง เมื่อก่อนนี้ผมไปหลงพิจารณาเห็นกายในกาย แม้แต่คำว่า กาย คำเดียว ที่มาจากคำว่า กาโย แปลว่า เป็นที่ประชุม ประชุมอะไร ก็เป็นเรื่องเป็นราว แต่ตอนนี้มีความเข้าใจเป็นขั้น ๆ อย่างที่ท่านอาจารย์กล่าว เราค่อย ๆ เข้าใจเป็นขั้น ๆ ขั้นแรก เป็นเรื่องราวต่าง ๆ เป็นเรื่องของจิต เป็นเรื่องของเจตสิก เป็นเรื่องของรูป เมื่อมีความเข้าใจแล้ว ต่อมาเมื่อได้ยินคำว่า สภาพ สภาพธรรม ขณะนี้บอกว่า แข็ง ความจริงถ้าใช้คำว่า สภาพแข็ง ผมเข้าใจว่าเป็นลักษณะปรมาณธรรมที่ไม่ใช่จะเข้าใจ ในขั้นของการฟัง การพิจารณา แต่เป็นขั้นการอบรม เพราะฉะนั้น ถ้าเข้าใจเรื่อง มหาสติปัฏฐาน ๔ แล้ว ก็กล่าวได้ว่า ขณะนี้สภาพธรรมกำลังปรากฏ จิตเป็นสภาพรู้ แล้วแต่ว่าจะมีสติระลึกในสภาพธรรมที่ปรากฏทางไหน ผมเริ่มต้นอบรมอย่างนี้

สุ. ไม่ทราบจะมีใครเพิ่มเติมหรือเปล่า แต่ทั้งหมดก็รวมอยู่ที่ลักษณะของ นามธรรมและรูปธรรม เพราะว่าเราเกิดมา เราเห็น โดยที่เราไม่เคยพิจารณาหรือ คิดเลยว่า ที่เห็นในขณะนี้เป็นอย่างไหน แต่พระผู้มีพระภาคทรงคิดเรื่องสังขารธรรมก่อน ที่จะได้ทรงตรัสรู้พระอนุตรสัมมาสัมโพธิญาณ เพราะว่าเมื่อมีสิ่งที่กำลังปรากฏทางตา มีโลก มีโกรธ มีหลง มีสภาพธรรมมากมาย แต่สภาพธรรมเหล่านั้นก็ไม่เที่ยง เกิดขึ้นแล้วก็หมดไป แต่การที่จะรู้จริง ๆ ว่า ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคลได้

จนกระทั่งสามารถประจักษ์แจ้งการเกิดขึ้นและดับไปของสภาพธรรมในขณะนี้
ต้องอบรมเจริญปัญญามากถึง ๔ อสงไขยแสนกัป สำหรับผู้มีปัญญาเป็นอภยาศัย

เพราะฉะนั้น สำหรับเรา จะต้องฟังพระธรรมเรื่องลักษณะของสภาพธรรมที่
ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แม้แต่คำที่เรากล่าวว่
นามธรรม รูปธรรม ก็ไม่ได้พ้นไปจากกำลังเห็นขณะนี้

การฟังพระธรรม ก็คือฟังเรื่องสิ่งที่มีจริง ๆ ที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก
ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ให้เข้าใจว่า ลักษณะใดเป็นนามธรรม ลักษณะใดเป็น
รูปธรรม ขึ้นฟัง และขึ้นพิจารณา และถึงขั้นที่ในขณะนี้เอง ขณะที่เริ่มเข้าใจ ขณะนั้น
ต้องมีสติสัมปชัญญะ มิฉะนั้นแล้วเราก็จะคิดเรื่องอื่นขณะที่กำลังฟัง มีเสียงทำให้คิด
เรื่องอื่น แต่ถ้ามีสติสัมปชัญญะจะสามารถระลึกรวบรวมลักษณะของสิ่งที่ปรากฏ
ซึ่งอาจจะเสียง หรือเป็นสภาพที่กำลังรู้เสียงก็ได้

ด้วยเหตุนี้การฟังพระธรรม ไม่ได้ฟังเรื่องอื่น นอกจากสภาพธรรมที่มีจริง
ที่ปรากฏทางตา หู จมูก ลิ้น กาย ใจ จนกว่าจะเป็นสังขารขั้นที่ทำให้สติอีกขั้นหนึ่ง
เกิด คือ ขั้นที่ขณะที่กำลังเห็นตามธรรมดาอย่างนี้ เริ่มรู้ว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏทางตา
และสภาพที่กำลังเห็นในขณะนี้ก็เป็นสภาพอย่างหนึ่ง นี่คือทางตา ต้องฟังไปอย่างนี้
เรื่อย ๆ จนกว่าสติจะเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏในขณะนี้ตรงกับที่
ได้ศึกษา

ทางหูก็เช่นเดียวกัน มีเสียงกำลังปรากฏขณะนี้ สติสามารถระลึกรวบรวมและรู้ว่า
เป็นเพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่ง และสภาพที่รู้เสียงก็เป็นธาตุชนิดหนึ่ง เท่านั้นเอง โดยที่
ต้องละความต้องการที่จะบรรลุผล ซึ่งนี่เป็นสิ่งที่สำคัญมาก เพราะว่าบางคนเพียง
เริ่มฟังธรรม อยากได้ผลแล้ว เพียงเริ่มฟังยังไม่ทันไรเลย สติปัญญาที่ยังไม่ได้เกิด
มากมาย แค่เริ่มฟังก็อยากเป็นพระโสดาบันบ้าง อยากจะถึงนามรูปปัจจุเจกญาณบ้าง
แสดงให้เห็นว่า โลภะมีกำลังพอที่จะติดตามไปทุกหนทุกแห่ง แม้เพียงขั้นฟังโลภะก็ยัง
ทำให้อยากจะถึงนามรูปปัจจุเจกญาณ หรืออยากจะเป็นพระโสดาบัน

ผู้ที่รู้แจ้งอริยสัจธรรมจริง ๆ ต้องเป็นผู้ที่ละเอียดที่จะเข้าใจลักษณะของ
โลภะ เพื่อโลภะจะได้ไม่เกิดขึ้น และชักพาไปสู่การกระทำต่าง ๆ ที่จะทำให้เกิดว่า
สามารถทำให้ถึงนามรูปปัจเจกญาณ รู้แจ้งอริยสัจธรรมเป็นพระโสดาบันได้

ต้องเป็นเรื่องละตั้งแต่ต้น ไม่ใช่เรื่องอยาก ขณะนี้ไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรม
ทำอย่างไรปัญญาจะเจริญขึ้น ก็ฟังบ่อย ๆ จนกระทั่งมีการระลึกถึงขณะที่กำลังเห็นบ้าง
กำลังได้ยินบ้างไปเรื่อย ๆ โดยไม่ต้องคิดว่า เมื่อไรจะถึง ข้าเหลือเกิน อยากถึงเร็ว ๆ
ถ้าคิดอย่างนั้นเมื่อไร ขณะนั้นไม่ใช่สติปัฏฐาน ไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญา แต่มี
โลภะเข้ามาแทรก มากัน ทำให้บางคนอาจจะเขวไป

๑๙๙๓

สนทนาธรรมที่พระสถูปสาญจี ต่อที่โรงแรม จังหวัดโพนปาล

ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

ถ. ในการแสดงมหาสติปัฏฐานสูตรนั้น ในครั้งพุทธกาลพระพุทธเจ้าได้ทรงแสดงไปตามลำดับ และผู้ฟังที่เป็นชาวกรุงในครั้งนั้น เขามีความเข้าใจเรื่องการเจริญสติปัฏฐานและสติเกิดระลึกขึ้น โดยที่คงไม่ต้องฟังซ้ำ ๆ ซาก ๆ เหมือนอย่างทุกวันนี้ หรือจะต้องมีการฟังเรื่องสติปัฏฐานซ้ำแล้วซ้ำอีก หรืออย่างไร ขอเรียนถามท่านอาจารย์

ส. ชาวกรุงในครั้งนั้น คงจะไม่ผิดจากคุณศุกลและหลาย ๆ คนที่นี่ ไม่มีความต่างกันเลย ทุกคนที่เป็นผู้เริ่มก็เหมือนกันหมด คือ ตั้งแต่ได้ยินได้ฟังพระธรรม ก็ต้องพิจารณาและเข้าใจขึ้นทีละเล็กทีละน้อย บางคนก็อาจจะสงสัย บางคนอาจจะยากจะเป็นพระโสดาบัน ไม่มีความต่างกันเลย เพราะฉะนั้น จะถามถึงชาวกรุงสมัยนั้น ก็ดูคนในสมัยนี้ ชาวกรุงสมัยนั้นเมื่อ ๒,๕๐๐ กว่าปีกับคนในสมัยนี้ แต่ยุคสมัยต่างกัน เพราะฉะนั้น บุคคลในสมัยนั้นเป็นผู้ได้อบรมเจริญบารมีมากที่จะได้เป็นพระโสดาบันบ้าง พระสกทาคามีบ้าง พระอนาคามีบ้าง พระอรหันต์บ้าง ถึงแม้จะไม่ใช่ว่าชาวกรุง เป็นใครที่อื่น เช่น ที่พระนครสาวัตถี คนที่ได้อบรมเจริญบารมีมาแล้ว เมื่อได้ฟังพระธรรมก็สามารถเป็นพระโสดาบันบ้าง เป็นพระสกทาคามีบ้าง เป็นพระอนาคามีบ้าง เป็นพระอรหันต์บ้าง ไม่มีความต่างกันเลย

สำหรับขั้นของความไม่รู้ในขั้นต้น ก็เหมือนกันหมด ทุกคนไม่รู้เหมือนกันหมด และทุกคนจะเริ่มรู้ก็เหมือนกันหมดอีก คือ เริ่มได้ฟังพระธรรม และการที่ทุกคนจะค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ก็เหมือนกันอีก คือ จะต้องฟังไป พิจารณาไป และอบรมเจริญปัญญาจากชาติหนึ่งไปอีกชาติหนึ่งเรื่อย ๆ จนกว่าจะถึงความสมบูรณ์ที่จะประจักษ์ลักษณะของสภาพธรรมได้

ไม่มีอะไรเป็นที่น่าสงสัย สำหรับชาวกรูที่ยังไม่ได้ฟัง ก็เหมือนคนสมัยนี้ที่ยังไม่ได้ฟัง ชาวกรูที่ได้ฟังแล้วก็เหมือนคนในสมัยนี้ได้ฟังแล้ว ชาวกรูที่ได้อบรมเจริญปัญญาเป็นพระโสดาบันก็เหมือนคนในยุคนี้ ถ้าเป็นผู้ที่ได้อบรมเจริญปัญญาถึงความ เป็นพระโสดาบัน ก็เหมือนกัน ไม่ว่ายุคไหนสมัยไหน

ผู้ฟัง ถ้าหากไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย ไม่มีโอกาสนั่งอยู่ตรงนี้ ผมว่าอย่างไร ๆ เราก็ต้องมีส่วนเป็นญาติของชาวกรูไม่อย่างใดก็อย่างหนึ่ง ถ้าไม่มีเหตุไม่มีปัจจัย ไม่มีทางจะมานั่งฟังธรรม โดยเฉพาะมหาสติปัฏฐาน ตรงนี้บางคนมา ๑ ครั้ง ๒ ครั้ง ๓ ครั้งแล้ว แสดงว่าในอดีตเราคงเกี่ยวข้องประการใดประการหนึ่ง อาจจะนั่งห่างเกินไป หรืออาจจะมัวเล่นเป็นเด็ก มัวแต่เล่นอยู่เลยไม่ค่อยได้ฟัง เป็นของธรรมดา ตัวอย่างมีให้เห็นเวลานี้

ถ. การมาเจริญกุศลในสถานที่แห่งนี้ จัดว่าเป็นกุศลประเภททาน หรือกุศลประเภทภาวนา

สุ. ก่อนอื่นขอให้ระลึกถึงสภาพธรรม หรือสภาพของจิตใจ หลักของการ เป็นกุศลประเภทใด ถ้าเป็นเรื่องของทาน คือ เป็นเรื่องของการให้ เพราะฉะนั้น แต่ละบุคคลเมื่อศึกษาธรรมแล้ว ขาดไม่ได้คือการพิจารณา ถ้าอยากจะเข้าใจด้วย ตนเอง เหตุการณ์ในชีวิตประจำวันมีมากมายหลายอย่าง เพราะฉะนั้น แต่ละอย่าง ๆ ถ้าจะรู้ว่าเป็นกุศลประเภทใด ต้องด้วยการพิจารณาของตนเอง ซึ่งมีหลักว่า ถ้าเป็น เรื่องของการให้ เป็นเรื่องของการทานกุศลทั้งหมด เช่น อามิสทานก็ดี วัตถุทานก็ดี การให้รูป ให้เสียง ให้กลิ่น ให้รส และวัตถุต่าง ๆ ซึ่งไม่พ้นไปจากรูป เสียง กลิ่น รส สัมผัสนั้นเอง เป็นวัตถุทาน อามิสทาน

ต่อจากนั้นก็มอภัยทาน อภัย อะ กับ ภัย ภัยแปลว่าอันตราย แต่อภัยแปลว่า ให้ความไม่เป็นโทษเป็นภัย ให้ความไม่มีอันตราย อย่างเวลาที่เรากล่อมโยนกลิ้ง ปล่อยให้ปลาลอย ปลา ขณะนั้นเป็นอภัยทาน เพราะว่าเราให้ชีวิต เราให้ความไม่เบียดเบียน เราให้ความพ้นจากความทุกข์ซึ่งเกิดจากการเบียดเบียนชีวิตของสัตว์นั้น

อีกอย่างหนึ่ง คือ ธรรมทาน

เรื่องของทาน เป็นเรื่องของการให้ทั้งหมด แต่เรื่องของศีลเป็นเรื่องของกาย วาจา ซึ่งทุกคนที่เกิดมาต้องมีกาย และต้องมีวาจาด้วย แต่กายวาจาที่ไม่ได้ ระมัดระวัง สติสัมปชัญญะไม่เกิด กายวาจานั้นย่อมเป็นไปตามการสะสมของอวิชชา และโลภะซึ่งเป็นสมุทัย มีท่านผู้หนึ่งบอกว่า เพียงคิดเรื่องราวต่าง ๆ เพียงจะรู้ว่าคิดด้วย โลภะ เพราะว่ามี ความพอใจที่จะคิดเรื่องนั้น

ทุกคนคิดทุกวัน และความคิดของแต่ละคนจะไม่พ้นจากการสะสมของอวิชชา และโลภะในเรื่องต่าง ๆ คนที่สะสมมาในเรื่องของความสวย ความงาม ดอกไม้ อาหาร เขาก็คิด และจิตที่กำลังคิดเรื่องนั้น ๆ จะไม่ใช่โลภะและอวิชชาหรือ ในเมื่อ เกิดมาด้วยอวิชชา มีอวิชชา และมีเมื่อมีอวิชชาแล้ว ยังติดตามด้วยโลภะ เพราะฉะนั้น ทั้งวันทั้งคืน ตั้งแต่เกิด ตั้งแต่เด็กจนกระทั่งโต ก็ย่อมเป็นไปตามการสะสมของอวิชชา และโลภะทั้งนั้น

ด้วยเหตุนี้ แต่ละคนก็มีโลภะต่าง ๆ กันไป อย่างที่บางท่านก็บอกว่า ทั้ง ๆ ที่ กำลังเกิดกุศลจิต สนใจธรรม ตามองออกไปเห็นดอกไม้ เห็นตะกร้า เห็นอะไร ๆ ก็หลงตามไปอีกแล้ว รวดเร็วมากทีเดียว แสดงให้เห็นถึงอวิชชาและโลภะซึ่งปฏิเสธ ไม่ได้ว่า ใครก็ตามจะคิดเรื่องอะไร ต้องเพราะโลภะในเรื่องนั้นของคนนั้น

คนที่ไม่ได้สะสมมาในเรื่องการจัดดอกไม้ จะไปคิดเรื่องการจัดดอกไม้ ก็เป็นไปได้ คนที่ไม่ได้สะสมมาในเรื่องการเย็บปักถักร้อย จะไปคิดเรื่องการปักเสื้อก็ไม่ได้ คนที่ไม่ได้สะสมมาในเรื่องการทำอาหารอร่อย วันนี้อคิดจะไปเข้าครัว ก็คงเป็นไปได้ อีกเหมือนกัน ไม่ว่าหญิง ว่าชาย การศึกษาวิชาการต่าง ๆ ตามความถนัด ตามการ สะสม ฟันทั้งหมดมาจากอวิชชาและโลภะ ตลอดทุกชาติในอดีตอนันตชาติ แสนโกฏิกัป โลภะและอวิชชาทำให้ชีวิตของแต่ละคนเป็นไปตามการสะสมต่าง ๆ กัน แม้แต่วันนี้ เราจะชอบผลไม้ชนิดไหน ชอบอาหารชนิดไหน เวลาที่เห็นอาหารต่าง ๆ และไปหยิบจานนั้นบ้าง จานนี้บ้าง ก็เพราะอวิชชาและโลภะที่สะสมมาทั้งหมด

เพราะฉะนั้น วันหนึ่ง ๆ ให้เห็นว่า ทั้งกายและวาจาที่จะเคลื่อนไหว ที่จะพูด เรื่องราวต่าง ๆ ถ้าสติสัมปชัญญะเกิดจะรู้ได้เลยว่าบังคับบัญชาไม่ได้ คตินี้ก็ต้อง

คิดนึกตามอวิชาและโลภะที่สะสมมา จะพูดอะไรก็ต้องตามอวิชาและโลภะที่ได้สะสมมา และคิดดู เราพูดมากหรือพูดน้อยวันหนึ่ง ๆ บางคนก็ไม่ค่อยพูดเลย

ถ. อะไรทำให้ท่านพระสารีบุตรไปกราบทูลลาปรินิพพาน ตอนนั้นสภาพของท่านพระสารีบุตรเป็นอย่างไร และรู้ได้อย่างไรว่าจะต้องไปปรินิพพาน และพระบรมศาสดาทรงคิดอย่างไรจึงได้ทรงอนุญาตให้ไปปรินิพพานแต่โดยดี จิตทั้ง ๒ สภาพนี้ ควรจะนำเอามาคำนึ่งถึงในจิตของบรรดาพุทธศาสนิกชนอย่างไร

ส. ก็ตรงกับเรื่องที่เรากำลังกล่าวถึงเดี๋ยวนี้ คือ แต่ละบุคคลเป็นไปตามการสะสม ท่านพระสารีบุตรท่านก็สะสมมาที่จะเป็นพระอัครสาวก แม้แต่การกระทำของท่านซึ่งเป็นกิจวัตรของอัครสาวกในแต่ละวัน ก็เพราะท่านสะสมบารมีที่จะเป็นพระอัครสาวก การที่พระสาวกทั้งหลายจะไปเฝ้าพระผู้มีพระภาคและทูลลาปรินิพพาน ก็เป็นไปตามการสะสมของอัครสาวก แม้พระผู้มีพระภาคทรงกระทำพุทธกิจในแต่ละวันก็เป็นไปตามการสะสม นั่นคือพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า นั่นคือท่านอัครสาวก คือ ท่านพระสารีบุตร และขณะนี้ คือ ทุก ๆ คนที่กำลังนั่งอยู่ที่นี่มีการสะสมต่าง ๆ กัน มีความคิดต่าง ๆ กัน

เพราะฉะนั้น เป็นเรื่องเดียวกันทั้งนั้น คือ เป็นเรื่องของการสะสมของแต่ละบุคคลจริง ๆ ไม่ว่าจะเป็นเรื่องของภิกษุรูปใดในอดีต หรือปัจจุบัน หรืออนาคต ก็ต้องเป็นไปอย่างนี้ แต่ให้คิดถึงชีวิตของเรา เพราะว่าจะเป็นประโยชน์มากที่จะรู้จักตัวเอง ซึ่งสามารถเริ่มเข้าใจจากการฟังพระธรรม กำลังเป็นการสะสมใหม่ เพราะว่าการสะสมเดิม คือ อวิชาและโลภะ แต่เมื่อมีโอกาสได้ฟังพระธรรมจะเป็นการสะสมใหม่ คือ สะสมปัญญา ซึ่งตรงกันข้ามกับอวิชา และสะสมอโลภะ อโทสะ ซึ่งตรงกันข้ามกับโลภะและโทสะ เพราะฉะนั้น ชีวิตตั้งแต่เกิดจนถึงขณะนี้ ประโยชน์สูงสุด คือ ขณะที่ได้ฟังพระธรรม และเข้าใจพระธรรม เพราะถ้าเปรียบกับก่อนฟัง ทั้งอวิชาและโลภะทุกวัน อย่างที่ค้างไว้เมื่อกี้ คือ วันนี้พูดมากหรือเปล่า ทั้ง ๆ ที่ไม่พูด ไม่ทำ คือ ขณะนี้นั่งเฉย ๆ แต่ความคิดไม่ได้หยุดนิ่งเลย

นี่เป็นสิ่งที่จะต้องเข้าใจ ทางตาเห็น ไม่ได้หยุด คิดต่อเรื่องสิ่งที่ปรากฏทางตา ทางหูได้ยิน ไม่ได้หยุดอีกเหมือนกัน คิดต่อเรื่องเสียงที่ได้ยิน ไม่ว่าจะเป็นทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ คิดอยู่ตลอด

เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า ขณะใดที่ไม่เป็นไปในทาน ไม่เป็นไปในศีล จิตเป็นอกุศล เพราะอวิชชาและโลภะซึ่งสะสมสืบต่อตั้งแต่ขณะที่ปฏิสนธิจิตเกิด วิถีจิตเกิดวาระแรก คือ โภภะจิต แสดงให้เห็นว่า พันยากแสนยากที่จะคลายความติด ความพอใจ ที่เป็นเพื่อนสนิทมิตรสหาย คบกันคุ้นเคยกัน ยากที่จะห่างกันได้ จึงต้องอาศัยปัญญาที่เกิดจากการฟังพระธรรมซึ่งเป็นการสะสมใหม่ ทำให้เริ่มเข้าใจว่า สภาพธรรมจริง ๆ ไม่ใช่อย่างที่เราคิด เพราะวาก่อนฟังพระธรรม เราคิดเรื่องญาติพี่น้องมิตรสหาย บุคคล เรื่องราวต่าง ๆ แต่เมื่อได้ฟังพระธรรมแล้ว ก็เริ่มคิดใหม่ คือ เข้าใจสภาพธรรมว่า ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีตัวตน แต่มีปรมัตถธรรม คือ จิต เจตสิก รูป

นี่คือตำรา แต่ขณะนี้ ไม่ใช่ไม่มีจิต ไม่ใช่ไม่มีเจตสิก ไม่ใช่ไม่มีรูป ไม่ใช่ไม่มีธาตุดิน น้ำ ไฟ ลม กำลังมีอยู่ แต่ไม่รู้ตามความเป็นจริงว่าไม่ใช่เรา ด้วยเหตุนี้ จึงต้องฟังพระธรรมบ่อย ๆ เนื้อ ๆ จนกว่าปัญญาหรือแสงสว่างจะเกิดขึ้น เพราะว่าเราเหมือนอยู่ในโลกของความมืด เวลาที่เราไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมตามความเป็นจริงเลย ต้องใช้คำว่า เลย

ถ้าถามคนที่ไม่ได้ฟังพระธรรม จะไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมเลย เขาอยู่ในโลกของสมมติบัญญัติ คือแม้ว่ามีสภาพธรรม แต่ไม่เคยรู้สภาพธรรมตามความเป็นจริงว่า ทุกอย่างที่เป็นสภาพธรรม เกิดมีเพราะเหตุปัจจัยและดับทันทีอย่างรวดเร็ว แม้ว่ารูปจะมีอายุมากหรือยืนยาวกว่าจิต คือ รูป ๆ หนึ่งที่เกิดขึ้นจะมีอายุเท่ากับจิตเกิดดับ ๑๗ ขณะ

นี่ก็เป็นตำรา แต่แสดงให้เห็นพระปัญญาคุณว่า สภาพธรรมเป็นอย่างนั้น จึงไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน และพุทธบริษัทที่ได้ฟังพระธรรมแล้ว สามารถ

อบรมเจริญปัญญาจนประจักษ์แจ้งในอริยสัจจธรรม สามารถดับกิเลส คือ ความสงสัย ความไม่รู้ในลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมได้

ถ. ท่านอาจารย์ถามว่า วันนี้พุดมากหรือเปล่า ดิฉันพุดมากในใจ ช่างนอกไม่พุด แต่ในใจพุด และเป็นอกุศลมาก ๆ ขอให้อาจารย์ช่วยแนะแนวทางที่จะให้พุด หรือคิดในทางกุศลมากกว่าอกุศล

ส. ขออนุโมทนาในการเป็นผู้ที่รู้ว่า ขณะที่กำลังคิดเป็นเรื่องเป็นราวในใจ เหมือนพุด เพียงแต่ไม่มีเสียง เพราะฉะนั้น จะเห็นได้ว่า วิตก วิจาร์ เป็นเจตสิก ซึ่งตริก หรือนึก หรือคิด เป็นการทรงจำเสียง ขณะที่นึกเป็นเรื่อง ต้องมีสัญญา ความจำในเสียงนั้น ไม่อย่างนั้นจะเป็นเรื่องไม่ได้

แสดงให้เห็นว่า นอกจากจะรู้ตัวว่าเป็นผู้ที่พุดในใจ คือ มีการตริกนึกคิดแล้วยังรู้ว่าเป็นอกุศลมาก ๆ ด้วย ซึ่งมีทางเดียวที่จะเป็นกุศลเพิ่มขึ้น คือ เข้าใจพระธรรมยิ่งขึ้น ไม่มีทางอื่น ต้องเป็นปัญญาของตนเอง เมื่ออกุศลเกิดเพราะอวิชชา กุศลก็ต้องเกิดเพราะปัญญา ถ้าไม่มีความรู้ความเข้าใจธรรมแล้ว จะให้ใครช่วยก็ได้ ต้องเป็นปัญญาของตนเอง

ถ. คุณเรือนแก้วคุยกับตัวเองว่าอย่างไรบ้าง ขณะที่เวียนเทียน

ผู้ฟัง ขณะที่เวียนเทียน ระลึกถึงสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะที่เดินไปก็ระลึกว่า กำลังก้าว จับดอกไม้อยู่ก็ระลึกว่า ขณะนี้กำลังนมัสการ มือกระทบกันแข็ง ตลอดเวลาระลึกอย่างนี้ ก้าวเท้าเดินก็ระลึก

ถ. คุณเครือวรรณว่าอย่างไร

ผู้ฟัง ดิฉันก็เจริญสติไปด้วย บางทีก็หลงลืม บางครั้งก็ได้กลิ่นดอกไม้หอม ๆ ชวนให้ดม บางทีก็มองไปทั่ว ๆ ไม่ได้เจาะจง

ผู้ฟัง ขณะเดินก็ระลึกถึงคุณพระพุทธรูปเจ้า สวด อิติปิโส ไปด้วย บางทีก็แวบขณะเดิน สวดอิติปิโสหลายรอบ สวดแล้วก็เริ่มต้นสวดอีก เพราะกลัวว่าจิตจะแวบไป ก็ต้องสวดอีก ระลึกถึงคุณ

ผู้ฟัง ขณะเดินระลึกถึงพระคุณพระพุทเจ้า และมีความปีติมากกว่า เราได้มาถึงที่นี่ และขอให้ทุกชาติ ๆ ได้อยู่ในศาสนาพุทธ

ผู้ฟัง ขณะเดินก็สวดมนต์บ้าง คิดถึงที่บ้านว่าเป็นอย่างไรบ้าง

ผู้ฟัง สวดอิติปิโส ภาควา ถึง ๓ รอบ นี่ถึงพระพุทเจ้าคุณอยู่ตลอดเวลา พยายามไม่นึกถึงอย่างอื่นเลย

ผู้ฟัง เกิดความปีติ นี่ไม่ถึงว่าจะมีโอกาสมาถึงที่นี่ คิดว่าอย่างน้อยคงจะมีกุศลติดตัวอยู่บ้าง เพราะจริง ๆ แล้วไม่เคยคิดว่าตัวเองมีกุศลอะไรเลย ก็เกิดปีติว่า ได้มีโอกาสมาถึงที่นี่

ผู้ฟัง รอบที่ ๑ คิดถึงพระพุทเจ้า รอบที่ ๒ คิดถึงพระธรรม และก็คิดว่าจะถ่ายวิดีโอตอนไหนดี ก็เลยถ่ายตอนไหว้พระสงฆ์

๑๙๙๔

สนทนาธรรมที่พระสถูปสาญจี ต่อที่โรงแรม จังหวัดโพนาล

ตุลาคม พ.ศ. ๒๕๓๓

ผู้ฟัง ดิฉันเป็นสถาปนิก และศึกษาเกี่ยวกับสถาปัตยกรรม ขอเรียนว่า เมื่อตอนเวียนเทียน ๓ รอบ จิตก็แวบไปเหมือนกัน คิดนึกว่า น่าเสียดายจริง ๆ ดูเถอะ พวกมุสลิมมาทาบไปเสียหมดเลย แต่อย่างน้อยยังเหลือไว้ให้ ๑ ประตูทรงโน้น

จิตดิฉันคงยึดติดหรือสะสมมาทางด้านสถาปัตยกรรมเช่นเดียวกับคุณไพน์ว่า ก็เลยแวบไปทำนองนั้น แต่เมื่อฟังธรรมจากท่านอาจารย์แล้ว เห็นที่จะต้องสะสมใหม่ แต่ที่ได้สะสมไว้แล้วก็อยากจะเล่าให้เพื่อน ๆ สหายธรรมฟังว่า ถ้าสังเกตพระสถูปที่สาญจี ซึ่งเป็นแบบอย่างของพระปฐมเจดีย์ที่เมืองไทย จะเห็นว่าเป็นรูปโอคว่ำ ซึ่งกว้าง เดิมนั้นมาจากมูลดิน เหมือนอย่างของที่ฝังศพหรือที่เก็บอัฐิจะมีลักษณะเหมือนมูลดินอย่างนี้ และจะเห็นสี่เหลี่ยมข้างบน แต่ของเราเนื่องจากก่อสร้างภายหลัง พระปฐมเจดีย์ก่อคอระฆังขึ้นไปสูงจากสิ่งที่เป็นฐานขึ้นไปอีก สำหรับที่สาญจีนี้ การก่อสร้างคงไม่สามารถทำยอดระฆังได้อย่างของเมืองไทย จึงมีฉัตรแค่ ๓ อันเท่านั้น

และขอให้สังเกตดูว่า การแกะสลัก sand stone หรือหินทราย ๔ อันนี้ ถึงแม้จะทำลายเท่าไรก็ทำลายไม่ได้ เพราะว่าแข็งแรงมาก คิดดู ร่องรอยที่แกะสลักนั้นงดงาม แค่นั้น อ่อนช้อยแค่นั้น ดูดอกทานตะวันตรงนั้น ก็พ้นปีมาแล้วที่พระเจ้าอโศกมหาราชแกะสลัก ไม่แพ้ที่ Red Fort เลย เข้าใจว่าเดิมเป็นมูลดินเล็ก ๆ ที่ทำเป็นอย่างนี้ เป็นการก่อสร้างครั้งที่ ๒ ถ้าอย่างไรรจะไปค้นคว้าอีกที แต่ดิฉันจำได้ว่านี่เป็นเสาหินพระเจ้าอโศกที่เป็นหัวสิงห์ ๔ อัน ด้านโน้นเป็นข้าง จะไม่เหมือนกันเลย ทั้ง ๔ อัน ภาพคล้าย ๆ กัน แต่ไม่เหมือนกันเลย เดิมที่ทำไว้เมื่อ ๒,๐๐๐ ปีนั้น พระเจ้าอะไรก็แล้วแต่ เดียวกันนี้ แต่อันนี้บูรณะโดยพระเจ้าอโศกมหาราช และท่านก็ทำประตูหิน ๔ ประตูนี้ไว้ด้วย หลังจากนั้นก็ถูกทำลายอีก ก่อนหน้านั้นคงเป็นเนินดิน

เล็ก ๆ ลองหาอ่านจากหนังสืออีกที แต่ฉันนี้ดิฉันยืนยันว่าพระเจ้าอโศกมาบูรณะ เพราะจากรอยแกะสลักตรงนี้ เป็นสัญลักษณ์ของท่านที่ทำไว้

สุ. คุณไพบนาสนใจมาก เพราะว่าสอนนักเรียนที่มหาวิทยาลัยสิงคโปร์ เรื่องของสามัญทุกปี กำลังสนใจที่จะถ่ายรูป มีสถาปนิกอีกท่านหนึ่งกำลังถ่ายวิดีโอ คุณกัณหา

ผู้ฟัง ผมเองไม่ใช่สถาปนิก เป็นทหารช่าง เมื่อเห็นสิ่งก่อสร้างนี้แล้ว ทำให้คิดว่า พระเจ้าอโศกทรงมองการณ์ไกลเหลือเกิน คือ ถ้าทำผิวเผินหรือไม่แข็งแรง อนาคตจะต้องถูกย่ำยีทำลายแน่ หากทำให้แข็งแรงอย่างนี้ ศัตรูธรรมดา ๆ แค่นี้ฮินดูก็ไม่ใช่แล้ว ถ้าเป็นศัตรูระดับพระมหากษัตริย์ก็ต้องใช้กองทัพ และทำลายอย่างไร ก็ต้องมีร่องรอยเหลืออยู่ สถาปัตยกรรมที่มีรั้วเป็นหินแบบนี้ มีที่พุทธคยาด้วย เป็นสถาปัตยกรรมที่แข็งแรงและสวยงามมาก เป็นความวิจิตรของจิตด้วยความศรัทธา

ถ. ขอเรียนถามว่า ขณะที่เวียนเทียน ท่านอาจารย์พิจารณาอย่างไร หรือ คิดนึกอย่างไร

สุ. ดิฉันเป็นผู้ที่สวดมนต์สั้น ยิ่งเวลาเดินอย่างนี้ก็ยังสั้น คือ นโมตัสสะ ภควโต อรหโต สัมมาสัมพุทธัสสะ

นิน่า ดิฉันพิจารณาทุกอย่างที่ปรากฏ มีโลภะมาก ๆ เพราะว่าเห็นหลายอย่าง ไม่ใช่มีความคิดที่ดีเท่า นั้น ดิฉันคิดว่า ดีที่พระพุทธศาสนาเป็นธรรมชาติ ที่ไม่ต้องบังคับ ... (ได้ยินไม่ชัด) ทุกอย่างที่ปรากฏ แต่เป็นความคิดมากกว่า รู้ลักษณะถ้าไม่มีสติ คิดว่าเริ่มเข้าใจดีขึ้น ธรรมชาติ ไม่บังคับ สบายกว่าก่อน

สุ. บริเวณนี้เป็นสำนักพระภิกษุณี สมัยที่พระเจ้าอโศกท่านจะให้พระโอรส คือพระมหินทเถระไปเผยแผ่พระพุทธศาสนาที่ศรีลังกา พระมหินทเถระก็เห็นว่า พระเจ้าแผ่นดินของศรีลังกาทรงชรามากแล้ว เพราะฉะนั้น คงไม่เหมาะในการไปเผยแผ่พระศาสนาในสมัยของท่าน จึงรอโอกาสจนกระทั่งพระเจ้าแผ่นดินสวรรคต และพระราชโอรสคือพระเจ้าเทวานัมปิยติสสะได้ขึ้นครองราชย์ ระหว่างที่ท่านรอเวลา ท่านมาทูลลาพระมารดาซึ่งเป็นภิกษุณีและอยู่ในบริเวณนี้ ที่เป็นสำนักภิกษุณีในอดีต

ผู้ฟัง คุณหมอเฝ้า ในฐานะของหมอ อยากจะฟัง

ผู้ฟัง ก็สวดมนต์ นโมตัสสะ

ผู้ฟัง ก็เช่นเดียวกัน โดยไม่ได้นัดหมาย คิดว่าเมื่อได้มาแล้ว ก็ขอนอบน้อมต่อพระพุทธองค์ด้วยกาย วาจา ใจ ก็สวดแค่นั้น

ผู้ฟัง ดิฉันก็สวดอิติปิโสตลอด ๓ รอบ เพราะมาที่นี้ดิฉันได้อธิษฐานไว้มายากลำบาก และกว่าจะได้มาถึง ได้มากราบระลึกถึงคุณพระพุทธเจ้า

ผู้ฟัง กระผมลืมหัด เวลาเดินก็มัวแต่คิดอะไร ๆ หลายอย่าง ภูมิใจมากและปีติมากที่ได้มานมัสการร่วมกับผู้มีบุญทั้งหลายที่ได้สร้างกุศลมาก่อน ได้มาร่วมกันทำกุศลอีกในชาตินี้ กระผมรู้สึกปีติยินดีมาก

ผู้ฟัง กระผมแปลกกว่าคนอื่น คือ มีความตั้งใจที่จะมาแบบนี้สัก ๔๐ ปีมาแล้ว แต่นิยามไม่ถึง มาถึงที่เบงกอล ขึ้นรถไฟลำบาก ในที่สุดก็กลับประเทศไทย หลังจากนั้นอีกหลายปี ในปี ๒๕๐๒ ก็ไปเรียนกับอาจารย์ที่หน้าวัดบวร และติดตามมาตลอด แต่ไม่สม่ำเสมอ ตอนหลังเพิ่งไม่นานมานี้เองตั้งใจฟังมาก ฟังจากเทปบ้าง ทุกเช้าทุกเย็น และอยากจะมา ในที่สุดบุญคงถึง ก็ได้มาถึงนี่ปีแรก และคงจะได้ไปนมัสการ และที่มานี้ก็อธิษฐานว่า เราตั้งใจมาแล้วขอให้ได้มาใกล้ที่สุด แต่ไม่ค่อยจะเข้าใจ ที่นี้ไม่เคยรู้เรื่องเลย เป็นของใคร ฟังจากคนนั้นคนนี้ บางคนก็บอกว่าพระสารีบุตร พระโมคคัลลานะ บางคนก็บอกว่าพระพุทธเจ้า ผมก็ไม่รู้ มาทั้ง ๒ แห่ง อธิษฐานว่า ได้มาใกล้แล้ว อย่างไรก็ตาม ก็ขอให้ได้เห็นธรรมตามไปให้เร็วที่สุดเท่าที่

ผู้ฟัง ผมมาเห็นรอยที่โดนไฟไหม้ รู้สึกอนิจจัง ศาสนาของเราโดนย่ำยีมาก

ผู้ฟัง ตอนจบอยากฟังคุณประสิทธิ์ศักดิ์ กับคุณบุษ

ผู้ฟัง หลังจากสวดมนต์เสร็จแล้ว ผมนึกถึงวันทาหลวงขึ้นมาทันทีว่า ในพระสฤงคารเจดีย์คงจะมีสิ่งสำคัญในพระพุทธศาสนาอยู่ เลยสวดวันทาหลวง หลังจากนั้นก็เดินตามอาจารย์ รอบที่ ๑ นึกถึงพระบริสุทธิดุณ รอบที่ ๒ นึกถึงพระปัญญานาคิณ และรอบที่ ๓ นึกถึงพระมหากุณานาคิณ ทำยสก็มากกราบ

อีกครั้งหนึ่ง นึกถึงว่า ขอให้จิตเรตกอยู่ในกระแสพระนิพพานโดยเร็ว และตั้งใจว่าจะปฏิบัติธรรมให้เร็วที่สุด

ผู้ฟัง ดิฉันเดินพุทโธไปเรื่อย ๆ ด้วยใจปีติมาก และรู้สึกขอบพระคุณท่านอาจารย์มากที่ท่านอาจารย์ได้นำมาที่นี้ เพราะถ้าไม่มีท่านอาจารย์ก็คงไม่ได้มา และรู้สึกอนุโมทนาบุญของท่านอาจารย์มากกว่า ท่านอาจารย์เป็นผู้หญิงที่มีบุญมากที่ได้ศึกษาพระธรรม ปฏิบัติธรรม และเป็นผู้นำทางด้านธรรมกับพวกเรา รู้สึกว่าท่านอาจารย์มีพระคุณมาก ๆ สำหรับพระพุทธศาสนาในตอนนี

ผู้ฟัง คงจะมีเวลาสนทนาธรรมในสังฆเวชนียสถานแห่งอื่น ๆ อีกหลายแห่ง และคงมีโอกาสนำทุกคนได้แสดงความคิดเห็นหรือพฤติกรรม ซึ่งเป็นการสนทนาธรรมในสถานที่สำคัญ ๆ เพื่อจะเป็นบุญบารมีต่อไป

ถ. ในกรณีที่เรายังไม่เห็นโทษของกิเลส จะมีโอกาสที่สติจะเกิดได้หรือไม่ ผู้ที่ยังไม่เห็นโทษของกิเลส ผู้นั้นจะเจริญสติปัญญาได้หรือไม่

ส. ผู้นั้นมีปัญญาขั้นไหน

ถ. ถึงมีปัญญาขั้นไหนขั้นศีลแล้วก็ตาม แต่ยังไม่เห็นโทษเห็นภัยของกิเลส

ส. อย่างเวลานี้ทุกคนที่กำลังนั่งฟัง ก็มีความสนใจที่จะเข้าใจพระธรรม ก่อนอื่นเวลาได้ยินว่า พระผู้มีพระภาคอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงแสดงพระธรรม พุทธศาสนิกชนก็ใคร่ที่จะได้ทราบว่าพระธรรมที่ทรงแสดงนั้นคืออะไร เรื่องอะไร นี่เป็นเหตุที่ทำให้ทุกคนแสวงหา บางท่านก็ไปฟังที่โน่น ที่นี้ ที่นั่น เพื่อจะได้ทราบว่าพระผู้มีพระภาคทรงแสดงอะไร แต่คนที่ไปฟังก็ยังเป็นคนที่มีกิเลสทั้งนั้น และที่ฟังก่อนอื่นยังไม่ได้อยากหมดกิเลส เพียงอยากเข้าใจ อยากรู้ว่าพระธรรมที่ทรงแสดงนั้นคืออะไร นี่ขั้นต้น

แต่เมื่อฟังแล้ว พิจารณาแล้ว ก็ขึ้นอยู่กับแต่ละบุคคลอีกว่า ปัญญาของเขาขั้นไหน ถ้าปัญญาขั้นที่ฟังไปเรื่อย ๆ และค่อย ๆ เข้าใจไปเรื่อย ๆ ไม่สนใจที่จะละกิเลส แต่ยังสนใจที่จะฟังพระธรรม นี่เป็นชีวิตตามความเป็นจริง ไม่ใช่พอฟังปุ๊บก็อยากหมดกิเลสเลย นั่นก็เป็นสิ่งที่ไม่ถูกต้อง เพราะว่าคนนั้นยังไม่เข้าใจกิเลส

ยังไม่รู้จักกิเลสจริง ๆ พอที่จะถามตัวเองว่า อยากจะหมดกิเลสจริง ๆ หรือเปล่า
อย่างโลกะ ก่อนอื่น อยากหมดไหม

ถ. เป็นความจริงอย่างยิ่ง โดยเฉพาะตัวนี้ ตัวโลกะ ถึงแม้จะเห็นโทษแล้ว
ก็ยังไม่อยากจะดับ

ส. เพราะฉะนั้น ต้องไปตามลำดับจริง ๆ แม้แต่การที่สติปัฏฐานจะเกิด
ก็เป็นเพราะว่าผู้นั้นเริ่มเข้าใจพระธรรม และรู้ว่าอกุศลทั้งหลายมีอวิชชา ความไม่รู้
สภาพธรรมเป็นมูลเหตุ เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ตัวตน หรือเราจะมีความสามารถที่ว่า
ฟังพระธรรมแล้วตัวเราจะแก้ไขได้ทุกอย่าง ไม่ใช่อย่างนั้นเลย เมื่อฟังพระธรรม
ยิ่งเข้าใจ ยิ่งรู้ว่าอกุศลธรรมทั้งหมดเป็นอกุศลธรรม จะเปลี่ยนเป็นกุศลธรรมไม่ได้
และกุศลธรรมก็ต้องเป็นกุศลธรรม จะกลับไปเป็นอกุศลธรรมไม่ได้

ธรรม ๒ ฝ่ายนี้ต่างกัน อวิชชาเป็นสภาพที่ไม่รู้ จะเอาอวิชชา ความไม่รู้
ความเป็นตัวตน มาพยายามละกิเลสอย่างไร ๆ ก็ไม่ได้ แต่อวิชชา คือ ความรู้
ความเข้าใจที่ถูกต้องเท่านั้นที่จะละคลายกิเลสได้

ถ้าเป็นผู้ที่เข้าใจจริง ๆ จะไม่เดือดร้อนในการไปพยายามเอาตัวตนไปละกิเลส
แต่จะเป็นผู้ที่พยายามสะสมความเข้าใจพระธรรมให้ละเอียดขึ้น ให้เข้าใจขึ้น และรู้ว่า
ขณะที่กำลังเข้าใจพระธรรมก็ละคลายอวิชชาเป็นขั้น ๆ ละอกุศลธรรมเป็นขั้น ๆ ด้วย

ละอวิชชาอะไร ก็ละอวิชชาซึ่งมีจากการที่ไม่เคยฟังพระธรรมมาก่อน

ทุกคนต้องมีอวิชชา เพราะฉะนั้น การฟังพระธรรมสามารถจะละ โดยอวิชชา
เกิดขึ้นขั้นฟัง เพราะฉะนั้น ก็เพียงละความไม่รู้ขั้นที่ไม่เคยฟังมาก่อน เท่านั้นเอง

ให้ทราบว่ากิเลสมีมากมาย หนาแน่น และการคิดว่า เพียงฟังนิดเดียวจะหมด
กิเลสตั้งครั้ง เหลืออีกเพียงนิด ๆ หน่อย ๆ เป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้ นอกเสียจากจะรู้ว่า
ฟังเรื่องอะไร และเข้าใจเรื่องนั้น ก็ละความไม่รู้เฉพาะเรื่องนั้น ๆ จากการที่ไม่เคยฟัง
มาก่อนเท่านั้นเอง แต่ไม่สามารถละคลายกิเลสใด ๆ ได้ทั้งสิ้น ไม่สามารถดับกิเลสได้
เป็นสมุจเฉท

ย้อนกลับมาเรื่องคุณสมบัติอีกครึ่งหนึ่ง เป็นเรื่องที่หลายคนยากที่จะพิจารณาว่า รู้ธรรมหรือรู้ลักษณะของธรรมขั้นไหน ในขณะที่กำลังให้ทานเป็นกุศล หรือกำลังสงเคราะห์ช่วยเหลือคนอื่น ใครรู้ลักษณะของสติ แทบจะไม่ได้ด้วยซ้ำไปว่าขณะนั้นมีสติเกิดขึ้นจึงระลึกเป็นไปในทาน แต่มีการให้ เพราะว่าจะสะสมอุปนิสัยมาที่จะมีความเมตตาให้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่คนอื่น เพราะฉะนั้น ก็ทำสิ่งนั้นโดยที่ไม่รู้ว่าขณะนั้นไม่ใช่ตัวตน ซึ่งขณะนั้นต้องมีสติเกิด ถ้าสติไม่เกิดที่จะระลึกเป็นไปในเรื่อง การให้ก็ไม่มี เวลาที่เป็นโลภะ ไม่มีสติแน่นนอน เวลารับประทานอาหารอร่อย ไม่มีสติแน่นนอน เวลาออกไปทางโน้นทางนี้ เห็นสิ่งที่น่าสนใจ ไม่น่าพอใจ ขณะนั้นก็ไม่มีสติแน่นนอน เพราะฉะนั้น เวลาที่กำลังให้ ยังไม่รู้เลยว่าเพราะสติเกิด และจะกล่าวว่ารู้ลักษณะของสติได้ไหม ขณะที่กำลังให้ ทั้ง ๆ ที่มีสติ

ถ. ขณะนั้นผมคิดว่า ไม่สามารถรู้ลักษณะของสติ ผมสงสัยมาตั้งนานแล้ว ขณะนั้นเราไม่ได้ใส่ใจในลักษณะของสติ ผมคิดว่าคงไม่สามารถรู้ลักษณะของสติได้ เพราะเราไม่ได้ใส่ใจหรือน้อมที่จะใส่ใจ และถึงแม้มีการน้อมใส่ใจในลักษณะของสติ ตามการศึกษาว่าลักษณะของสติเป็นอย่างไร ๆ ก็เข้าใจแล้วจะสามารถรู้ลักษณะของสติได้ แต่ถ้านาน ๆ ไป ใส่ใจบ่อย ๆ มีสติระลึก รู้ และพิจารณาบ่อย ๆ อาจจะรู้ลักษณะของสติได้ แต่ไม่ทราบว่ามีอะไรเท่านั้นเอง ไม่ทราบว่าจะถูกไหม

๑๙๙๕

สนทนาธรรมที่โรงแรมอโศก เมืองโพนปาล

วันพุธที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๓

ส. สติปัฏฐาน คือ สติที่ระลึกถึงลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ กำลังเห็นนี้เป็นของจริง และไม่ใช่ตัวตน เป็นสภาพธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้ ไม่ใช่ตัวตน เพราะว่าเป็นเพียงสภาพรู้

เพียงคำว่า สภาพรู้ เข้าใจความหมายของคำนี้ชัดเจนลึกซึ้งแจ่มแจ้งแค่ไหน เพียงคำว่า เป็นสภาพรู้ แม้แต่เห็น เราเคยชินกับการเห็น แต่เราไม่เคยระลึกถึงจริง ๆ ว่า ไม่ใช่เราเลยที่กำลังเห็น และที่กำลังเห็น ที่ใช้คำว่า เห็น ก็คือมีสิ่งที่ปรากฏทางตา ให้รู้ คือ ให้เห็น ขณะที่กำลังได้ยิน บอกว่าได้ยิน เราเข้าใจ มีคนถามว่า ได้ยินไหม เราบอกว่าได้ยิน ไม่มีใครสงสัยเรื่องการได้ยินเลย เพราะว่าทุกคนได้ยินและชินกับได้ยิน แต่เมื่อบอกว่า ได้ยินไม่ใช่เรา เป็นสภาพรู้ เท่านั้นก็แยะแล้วใช่ไหมที่จะคิดให้เข้าใจจริง ๆ ว่า สภาพรู้เป็นอย่างไร ในเมื่อได้ยินเคยเป็นเราได้ยิน และเดี๋ยวนี้จะให้ไม่ใช่เราที่ได้ยิน เป็นแต่เพียงสภาพรู้อย่างหนึ่งซึ่งรู้เสียง

ที่ใช้คำว่า ได้ยิน หมายความว่า รู้เสียง คือ ได้ยินนั่นเอง อธิบายได้ยิน ออกมาชัด ๆ ก็คือ มีเสียงปรากฏขณะใด ต้องมีการได้ยินขณะนั้น เพราะฉะนั้น การได้ยิน คือ สภาพธรรมอย่างหนึ่งซึ่งรู้เฉพาะเสียง ได้ยินเสียงเท่านั้น จะไปเห็น จะไปคิดนึกไม่ได้เลย

นี่คือปัญญาที่จะต้องเข้าใจลักษณะของสิ่งที่ปรากฏตั้งแต่เกิดจนตาย ทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง โดยขั้นการฟัง เพราะว่าไม่มีใครจะไปทำให้สติปัฏฐานเกิดและระลึก ประจักษ์แจ้ง ลักษณะของสภาพธรรมดังที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดงโดยเพียง ขึ้นฟัง ๒ - ๓ ครั้ง

แม้แต่เพียงคำว่า นามธรรม หรือสภาพรู้ ก็เป็นเรื่องที่จะต้องพิจารณาแล้ว
พิจารณาอีก บ่อย ๆ เนือง ๆ จนกว่าจะรู้ว่า ที่กำลังเห็น ลักษณะที่เห็น เป็นธาตุ
ชนิดหนึ่ง เป็นสภาพรู้ชนิดหนึ่ง

สำหรับเรื่องสติปัฏฐานจะเกิดเมื่อไร อย่างไร จะรู้แจ้งลักษณะของสภาพธรรม
ที่ขึ้น อย่างไร ยังไม่ต้องพูดถึงทั้งสิ้น ถ้ายังไม่สามารถเข้าใจความหมายของธาตุรู้
หรือสภาพรู้ที่กำลังเห็น

ถ้าจะกล่าวอีกนัยหนึ่งที่ว่า ทุกคนมีจิต เรื่องจิตก็ไม่สงสัยอีกเหมือนกัน
ไม่มีจิตก็ไม่เกิด แต่ขณะนี้จิตอยู่ที่ไหน นี่คือพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง
ให้เข้าใจจริง ๆ ไม่ใช่เพียงคิดว่า เข้าใจชื่อแล้วว่าทุกคนมีจิต แต่ขณะนี้จิตอยู่ที่ไหน
ถ้าฟังต่อไปอีกก็ทราบ ว่า จิตเป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้ เพราะฉะนั้น ขณะที่
กำลังเห็นเป็นจิตชนิดหนึ่ง เพราะว่าจิตเป็นสภาพรู้ ขณะที่เห็นจึงเป็นการรู้สิ่งที่
กำลังปรากฏ ส่วนโตะแก้อพวกนี้ไม่รู้สิ่งที่กำลังปรากฏเลย เพราะว่าไม่มีสภาพรู้

ถ้าพูดถึงสภาพรู้ล้วน ๆ ไม่พูดถึงอะไรเลย สภาพนี้มี และกำลังเห็น นั่นคือ
ลักษณะของจิตชนิดหนึ่ง เวลาที่เข้าใจอย่างนี้จะทำให้ไม่ว่าจะได้ยินได้ฟังอะไรทั้งหมด
ก็สามารถจะรู้เรื่องสิ่งนั้น เช่น เรารู้ว่าเรามีจิต แต่ถ้าไม่ฟังพระธรรม อธิบายไม่ได้
จะออกไปในรูปของจิตได้สำนึก หรือจิตอะไร ๆ ตามหลักที่เคยได้ยินได้ฟังโดยสาขา
วิชาอื่น แต่ไม่ใช่วิชาพระพุทธศาสนา จนกว่าเมื่อได้ฟังพระธรรม จึงสามารถเริ่มเข้าใจ
ว่าจิตเป็นสภาพรู้จริง ๆ แต่ต้องเข้าใจความหมายว่า สภาพรู้ต้องมีสิ่งที่ปรากฏให้รู้
จะมีแต่เฉพาะสภาพรู้โดยไม่มีสิ่งปรากฏให้รู้ไม่ได้ อย่างทางตามีสิ่งที่กำลังปรากฏ
แต่ระลึกบ้างหรือเปล่าว่า ต้องมีสภาพที่กำลังเห็นหรือรู้ สิ่งที่กำลังปรากฏทางตานี้
จึงปรากฏได้

นี่คือการแยกลักษณะของนามธรรมออกจากรูปธรรม คือ ลักษณะของสิ่งที่
ปรากฏทางตา กับสภาพที่กำลังรู้หรือกำลังเห็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ถ้าไม่เข้าใจตอนนี้
ก็ไม่ต้องพูดถึงเรื่องสติปัฏฐานอีก ไม่มีประโยชน์อะไรเลย เพราะแม้เพียงขั้นการฟัง
ก็ยังไม่สามารถเข้าใจว่า ไม่ใช่ตัวตนเพราะอะไร

พระธรรมทั้งหมดทั้ง ๓ ปิฎก มุ่งที่สภาพธรรมที่เป็นจริง คือ ธรรมทั้งหลาย เป็นอนัตตา ไม่ใช่ตัวตน เพราะใครจะรู้ว่าสภาพธรรมทั้งหลายไม่ใช่ตัวตน ถ้าผู้นั้น ไม่ใช่พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้าเป็นพระองค์แรก ไม่ว่าจะเป็นคำสอนในศาสนาไหน ทั้งหมดจะไม่มีอนัตตา อาจจะมีอย่างอื่น มีศีลธรรม มีอะไรก็ได้ แต่สภาพธรรมทั้งหลายไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน เป็นแต่เพียงธาตุแต่ละอย่าง สภาพธรรมแต่ละอย่าง คำสอนแบบนี้ในศาสนาอื่นจะไม่มีเลย เพราะว่าเป็นสัจธรรมซึ่งจะต้องอาศัยการบำเพ็ญบารมีมามากและนานกว่าจะรู้แจ้งสภาพธรรมตามความเป็นจริงได้

เพราะฉะนั้น การฟังพระธรรม ต้องฟังตามลำดับ และต้องเข้าใจตามลำดับ ไม่ข้ามขั้น ถ้าตอนนี้ไม่เข้าใจ อย่าพูดเรื่องเจตสิกที่ดวง เกิดกับจิตดวงไหน เกิดก่อนดวงนี้หรืออะไรอย่างนั้น เพราะว่าไม่เข้าใจ จิตอยู่ที่ไหนอย่างไร เป็นสภาพรู้อย่างไร ก็ยังไม่รู้ และจะไปพูดถึงเรื่องชื่อต่าง ๆ ก็เป็นเพียงการเรียนรู้เรื่องชื่อ ไม่ใช่การเรียนรู้ด้วยความเข้าใจ

ถ้าเป็นการเรียนด้วยความเข้าใจ เพียงฟัง จะต้องเป็นเหตุให้เกิดการตรึก เกิดการพิจารณา เกิดโยนิโสมนสิการที่จะรู้ว่า นามธรรมเป็นสิ่งที่จริง นามธรรมไม่ใช่รูปธรรม เพราะวานามธรรมเป็นสภาพรู้

และแม้จะรู้ว่านามธรรมเป็นสภาพรู้ เพียงเท่านี้ก็ยังไม่พอ นี่เป็นเหตุที่ว่า ความรู้จะต้องเพิ่มขึ้นเป็นลำดับขั้น และไม่ว่าจะศึกษาส่วนใดในพระไตรปิฎก ก็ไม่พ้นจากเรื่องของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ ถ้าศึกษาเข้าใจอย่างนี้ จะเป็นแนวทางให้สติปัฏฐานเกิด แต่ถ้าศึกษาโดยวิธีอื่น ก็ไม่ใช่แนวทางที่จะให้สติปัฏฐานเกิด

อาจจะมีคนบอกว่า ไปทำวิปัสสนา ไปนั่งวิปัสสนา และปัญญาจะเกิดพร้อม เอกัคคตาหรือสมาธิ หรืออะไรก็แล้วแต่ แต่ถ้าความเข้าใจในสภาพธรรมที่กำลังปรากฏขณะนี้ไม่มี ไม่สอดคล้อง ไม่ถูกต้อง สติปัฏฐานก็เกิดไม่ได้ เพราะวาสติปัฏฐานไม่ใช่อื่น นอกจากระลึกที่ลักษณะของสภาพธรรมที่เรากำลังพูดถึง คือ เรื่องนามธรรมและ

รูปธรรมในขณะนี้ แต่ก่อนที่สติปัฏฐานจะเกิดระลึกได้ ต้องเข้าใจโดยขั้นการฟังก่อนว่า นามธรรมต่างกับรูปธรรมอย่างไร

ถ. ที่กล่าวว่า อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา สภาพธรรมได้แก่รูปธรรมนามธรรม ไซ้ใหม่ เพราะฉะนั้น สภาพธรรมที่เป็นรูปธรรมนามธรรม ต้องอาศัยข้อปฏิบัติโดยการอบรมเจริญสติปัฏฐาน

ส. โดยเข้าใจเรื่องของนามธรรมและรูปธรรมก่อน ยังไม่ต้องคิดถึงสติปัฏฐานเลย เข้าใจเรื่องลักษณะของนามธรรมและรูปธรรมบ่อย ๆ ฟังบ่อย ๆ เมื่อฟังแล้วต้องพิจารณา ถ้าวันนี้ฟังเรื่องนามธรรมและรูปธรรมแล้วทิ้งเลย ไม่มีทางที่สติปัฏฐานจะเกิด แต่เมื่อฟังว่า นามธรรมเป็นสภาพรู้ กำลังเห็นเป็นสภาพรู้ กำลังได้ยินเป็นสภาพรู้ กำลังคิดนึกเป็นสภาพรู้ ความรู้สึกต่าง ๆ เป็นสภาพรู้ ถ้าเข้าใจอย่างนี้จริง ๆ เป็นเหตุที่จะทำให้มนสิการ พิจารณา ระลึกถึงอรรถ หมายลักษณะของสภาพธรรมที่มีจริง ๆ ไม่ใช่เพียงฟังแล้วทิ้งไปเลย นี่คือเหตุให้สติปัฏฐานเกิด หมายความว่าความเข้าใจต้องเพิ่มขึ้น ไม่ใช่เพียงฟังและตอบได้ว่าเห็นเป็นนามธรรม จบ ซึ่งจบไม่ได้เลย ตราบใดที่ยังไม่รู้ลักษณะที่เป็นธาตุรู้จริง ๆ ไม่ใช่ชื่อ

ถ. ปกติส่วนใหญ่ตื่นขึ้นมาลืมตาเห็น จะเห็นเป็นวัตถุต่าง ๆ เลย จะถือว่าวัตถุต่าง ๆ ที่ปรากฏนั้นเป็นรูปธรรมได้ไหม

ส. หมายความว่าอย่างไรที่ว่า ถือ และยังให้อนุญาตว่า ได้ไหม สภาพธรรมเป็นจริงอย่างไรก็เป็นจริงอย่างนั้น จะต้องเข้าใจให้ถูก ไม่ใช่ไปขอคำรับรองจากที่อื่น มาเปลี่ยนแปลงลักษณะของสภาพธรรม สภาพธรรมไม่เปลี่ยน แต่ความรู้ความเข้าใจเรื่องสภาพธรรมนั้นตรงและถูกต้องหรือยังเท่านั้น

ถ. เปลี่ยนคำพูดใหม่ว่า ในขณะที่เราลืมตาตื่นขึ้น เราเห็นสิ่งที่ปรากฏ เช่น เห็นกระจก เห็นเก้าอี้ เห็นโต๊ะนี้ ...

ส. เวลานี้กำลังเห็น

ถ. กำลังเห็น เพราะฉะนั้น สิ่งที่เห็นเดี๋ยวนี้ ลักษณะที่เป็นรูปจริง ๆ และ
สิ่งที่รู้ว่ามีรูปปรากฏ ขอให้ท่านอาจารย์อธิบายให้ละเอียดอีกสักกนิทหนึ่ง

สุ. ไม่มีคำอื่น สิ่งที่กำลังปรากฏทางตา จะเปลี่ยนไปปรากฏทางหู
ทางจมูกไม่ได้ และขณะนี้กำลังปรากฏอยู่แล้ว แต่อวิชชาไม่สามารถรู้ เพราะฉะนั้น
ต้องฟังจนกว่าวิชชาจะเกิด เพราะว่าวิชชาเท่านั้นที่จะรู้

ไม่ใช่ว่าขณะนี้ไม่ใช่รูปธรรม เป็นรูปธรรมอยู่แล้ว ใครจะรู้หรือไม่รู้รูปธรรมก็เป็น
รูปธรรม รูปธรรมเปลี่ยนเป็นอย่างอื่นไม่ได้ สิ่งที่กำลังปรากฏเป็นรูปธรรม เพราะ
เป็นสิ่งที่จริง เพราะมีลักษณะปรากฏ เพราะกำลังเห็นสิ่งนั้น จะเอาสิ่งที่กำลังปรากฏ
ทางตาขณะนี้ไปโยนทิ้ง ใครทำได้ ใครจะบันดาลให้สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาขณะนี้
ไม่มีเลย หายไปหมด ใครทำได้

ไม่มีใครทำได้ ไซ้ไหม ทำไม่ได้ เพราะว่าขณะนี้มันมีสิ่งที่กำลังปรากฏ แต่ไม่รู้
ไม่เข้าใจ หรือเข้าใจผิด เพราะฉะนั้น ต้องฟังและพิจารณาจนกว่าจะเริ่มเข้าใจถูก
ขึ้นการฟัง

ถ. แสดงว่า ลักษณะที่เป็นสภาพธรรมที่เรา กำลังพูดถึงนี้ ยังไม่ปรากฏ
กับตัวเรา

สุ. ลักษณะของสภาพธรรมมีอยู่ แต่ไม่รู้ว่าเป็นสภาพธรรม

ถ. แต่ปรากฏ ไซ้ไหม

สุ. ก็เวลานี้เห็น เห็นอะไร

ถ. ทุกท่านช่วยกันคิดหนอย่ว่า ทุกท่านกำลังเห็นอะไร เห็นอาจารย์

สุ. เห็นคนเดียวหรือ คุณจากรูธรรมเห็นดิฉันคนเดียวหรือ เห็นคนเดียวไม่ได้
เห็นอะไรอีก เห็นหมดทุกสิ่งทุกอย่าง ไซ้ไหม แต่อาจจะนึกถึงรูปร่างสัณฐานของ
สิ่งเดียวได้ เพราะฉะนั้น สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ ใครจะนึกถึง
หรือไม่นึกถึง สิ่งที่ปรากฏทางตาก็ปรากฏ

ทะเล ท้องฟ้า มีทุกอย่างหมด เป็นสิ่งที่ปรากฏ ใครจะนึกถึงหรือไม่นึกถึง
ไม่สนใจเลย เพราะสภาพนั้นไม่ใช่สภาพรู้ ฉันทใด สิ่งที่กำลังปรากฏทางตาทั้งหมด

แต่ก่อนนั้นเราแยกเป็นทะเล เป็นท้องฟ้า เป็นเสา เป็นต้นไม้ใบหญ้า นั่นคือการแยก หรือการจำแนก หรือการทรงจำ คือ การคิดนึกถึงลักษณะสัณฐานของสิ่งที่ปรากฏ ถ้าเพียงแต่ไม่คิดนึก ก็เป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ เหมือนกันหมดเลยไม่ว่าจะเป็นอะไร เพราะว่ายังไม่แยก ใช่มั้ย

ฟ้ากับน้ำยังไม่ได้แยก ก็เป็นแต่เพียงสิ่งที่ปรากฏ แต่ถ้าแยกจริงๆ จะต้องใช้ สายตาที่ดีพอที่จะแยกได้ระหว่างฟ้ากับน้ำซึ่งเหมือนสีเดียวกัน แต่ที่แยกอย่างนี้ เพราะคิดนึก สิ่งทีปรากฏทางตาเพียงปรากฏ ไม่เปลี่ยนลักษณะ ทุกสิ่ง ถ้าจะบอกว่า สิ่งทีปรากฏทางตาที่เห็นเป็นคน กับสิ่งที่ปรากฏทางตาที่เห็นเป็นแก้วี ลักษณะของ สิ่งทีปรากฏทางตาเหมือนกันหมด แต่ความทรงจำทำให้จำแนกว่า คนนั่งบนแก้วี แต่สิ่งที่ปรากฏทางตาไม่เปลี่ยน คือ ปรากฏได้เฉพาะทางตาเท่านั้น

นี่คือก่อนที่สติปัฏฐานจะเกิด ต้องเข้าใจเรื่องลักษณะของนามธรรมและรูปธรรม โดยละเอียดจริงๆ มิฉะนั้นสติจะระลึกอะไร กาย เวทนา จิต ธรรม ระลึกไม่ได้เลย ระลึกไม่ถูก เพราะว่าไม่รู้ลักษณะของสภาพนั้นพอที่จะเข้าใจว่าสิ่งนั้นคืออะไร เช่น คำถามของคุณศุกล สิ่งทีปรากฏทางตาปรากฏแล้ว ลืมตาที่ไรปรากฏทุกที แต่ไม่รู้ เพราะนึกถึงรูปร่างสัณฐานและทรงจำไว้เหนียวแน่นว่าเป็นคนนั้นคนนี้ ยังไม่ถ่วงถอน ความคิดว่าเป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใดโดยรู้ว่าเป็นเพียงสิ่งที่ปรากฏ

เพราะฉะนั้น จะต้องพิจารณาจนกว่าจะเข้าใจ จนกว่าสติปัฏฐานจะระลึก นี่คือการที่จะไม่มีตัวตน ไม่มีสัตว์ ไม่มีบุคคล ไม่มีวัตถุสิ่งใด ๆ มิฉะนั้นแล้ว ต้องมี เพราะว่านึกถึงรูปร่างสัณฐานอยู่ตลอดเวลา

ผู้ฟัง จากที่ท่านอาจารย์ได้อธิบายอย่างละเอียดอย่างนี้ ไม่ทราบว่าคุณท่าน ที่ฟังแล้วจะมีความเห็นคล้อยตาม หรือยังมีความสงสัยว่า จะเป็นไปได้อย่างไร ในเมื่อ ทุกสิ่งทุกอย่างกำลังปรากฏเป็นจริงอยู่... เมื่อเรามองไปที่ทะเลสาบ ลักษณะของรูป อยู่ตรงไหน มีใครสงสัยอย่างนี้บ้างไหม เพราะว่าลักษณะทีปรากฏทางตาก็คือเพียง สภาพธรรมอย่างหนึ่ง เวลานี้เรามองไปกว้างๆ จะเห็นทุกสิ่งทุกอย่างหมด ถ้าถามว่า เห็นอะไร ก็ต้องมุ่งไปที่จุดใดจุดหนึ่ง ตรงนั้นนั่นแหละก่อนที่จะเป็นชื่อหรือเป็นบัญญัติ

ต้องเป็นลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏทางตา ไม่ทราบที่ท่านผู้ฟังจะมีความคิดเห็นอย่างไร ขอเชิญ

ผู้ฟัง ขอเล่าประสบการณ์ที่ผมศึกษาธรรมในแนวของท่านอาจารย์สุจินต์ ผมฟังจากวิทยุตั้งแต่ปี ๒๕๑๒ และได้ไปฟังบรรยายธรรมที่ตึกสมเด็จ หลังจากนั้น ก็ฟังวิทยุ แต่อยู่ที่อ่างทองฟังไม่ค่อยชัด เกิดความเบื่อหน่าย ฟังบ้าง ไม่ฟังบ้าง ตอนนั้นหนังสือยังไม่มี มีความมั่นใจอยู่พอสมควร แต่ยังจับประเด็นอะไรไม่ได้ในเรื่อง การเจริญสติปัฏฐาน เทียบศึกษาจากอาจารย์ต่าง ๆ แต่ไม่ได้ไปนั่งอะไร ศึกษาชั้น ทฤษฎี ชั้นปริยัติ เอาเทปมาฟัง ๑๐ กว่าม้วน ฟังนาน ๆ เข้ามันตัน เหตุผลไปไม่ได้ ก็ต้องทิ้ง ผมทำงานธนาคารเพื่อการเกษตร ลาออกเมื่อปี ๒๕๑๒ เมื่อลาออกมาแล้ว เป็นผลดีที่ว่ามีเวลามาก กุศลส่งผล ๒ อย่าง คือ ออกมาแล้วก็ทำกิจการค้า ส่วนตัวเกี่ยวกับที่ดิน เรียกว่าได้มากพอสมควรในทางโลก และทางธรรม ขอเทปจาก คุณดวงเดือนมาฟัง เมื่อมีโอกาสฟังมาก ๆ เข้า ความเข้าใจเพิ่มขึ้น คือ ลักษณะ แนวทางของท่านอาจารย์สุจินต์นั้น ต้องไปตามลำดับขั้น ต้องปริยัติ ปฏิบัติ จึงจะถึง ปฏิเวธได้ คือ ต้องฟัง เพราะฉะนั้น ผมฟังมาก และมีความเข้าใจ ค่อย ๆ เข้าใจ ไปเรื่อย ๆ โดยเฉพาะอย่างยิ่งคำว่า อนัตตา ถ้าเข้าใจอนัตตายังไม่ถูก ปฏิบัติ วิปัสสนาไม่ได้ จะไปทำโยนิโสมนสิการบ้าง ทำวิปัสสนาบ้าง ต่างคนต่างทำ เพราะ ไม่เข้าใจคำว่า อนัตตา

ผู้ฟัง ผมขอประมวลอะไรบางอย่าง และถามอาจารย์ด้วย เพราะผมอาจจะ เข้าใจผิด มีตอนหนึ่งที่คุณนี่น่าบอกว่า มนุษย์เราเกิดมาจะเห็นสมมติสังขจะเป็น ส่วนใหญ่ ปรมัตถสังขจะนั้นไม่รู้เรื่องเลย ทั้งนี้เพราะอวิชชาเป็นตัวทำให้มนุษย์เกิดมา เป็นอย่างนั้น สำหรับการศึกษารื่องสติปัฏฐานจะเป็นตอนหนึ่งที่ทำให้เกิดปัญญา เมื่อปัญญาหรืออวิชชาเกิดมากแล้ว เราจะมองเห็นเรื่องของปรมัตถสังขจะมากขึ้น โดยศึกษาละเอียดขึ้นเหมือนกับวิชาการทางโลก คือ รู้ว่าสิ่งไหนเป็นอย่างไร มีลักษณะอย่างไร ปฏิจจสมุปบาทเป็นอย่างไร อะไรเป็นเหตุเป็นปัจจัย และ ในลักษณะไหนที่ปรากฏตัวให้เห็น ในขณะที่จิตของเราบางทีไปเจอสภาพตอนปฏิบัติ

ว่า อ้อ สภาพอย่างนั้นเป็นทุกข์ อย่างนั้นไม่เที่ยง จริง ๆ ไม่ได้เกิดกับผม แต่ผมประมวลมาจากการฟังว่า ลักษณะเป็นอย่างนั้นนั้นใช่หรือไม่

ไม่เที่ยง นั่นเป็นทุกข์ เป็นทุกข์เพราะไม่เที่ยง ที่ไม่เที่ยงเพราะเป็นอนัตตา ไม่มีตัว ไม่มีตน เมื่อไม่มีตัว ไม่มีตนแล้ว จะเป็นรูปหรือเป็นนามก็ดี เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นตามคำสอนของพระพุทธศาสนาที่ว่าทุกสิ่งทุกอย่างเป็นอนัตตา อนัตตานี้หมายถึงไม่มีอะไรเป็นตัวตน เพียงแต่ทุกอย่างมาประกอบกันขึ้นก็เกิดขึ้น จะเป็นมนุษย์ก็ได้ เป็นโลกก็ได้ เป็นรูปก็ได้ เป็นนามก็ได้ เราศึกษาสติปัฏฐานก็คงจะเพื่อทำให้เกิดวิชามากขึ้น ๆ เพื่อจะรู้ในสิ่งเหล่านี้ ผมประมวลจากการฟังของอาจารย์ อย่างนี้จะถูกหรือไม่

๑๙๙๖

สนทนาธรรมที่โรงแรมอโศก เมืองโพนปาล

วันพุธที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๓

ส. ศึกษาธรรมให้เข้าใจลักษณะของสภาพธรรม ทั้งเรื่องสติปัฏฐานไว้ก่อน เพราะว่าส่วนใหญ่เขาจะชักจูงคนด้วยคำว่า วิปัสสนา ไม่ว่าสำนักไหนก็จะบอกว่า ปฏิบัติวิปัสสนา เป็นสำนักวิปัสสนา เพื่อเรียกร้องความสนใจ เพราะว่าเอาจุดสุดยอด ขึ้นมากล่าว คือ สติปัฏฐานบ้าง วิปัสสนาบ้าง ทำให้คนละเลยการที่จะศึกษาหรือ ฟังธรรมตามลำดับขั้นให้รู้ว่าปัญญาของเขาเองรู้อะไรบ้างหรือยังตั้งแต่ต้นจริง ๆ เพราะว่ามุ่งไปแล้ว บอกให้ทำอย่างไรก็ทำ บอกให้นั่งก็นั่ง บอกให้เป็นสมาธิก็เป็น สมาธิ บอกให้เห็นก็เห็น อะไรอย่างนี้ แต่ไม่ใช่ปัญญาความเข้าใจของตัวเองเลย เป็นสิ่งที่ถูกชักจูงให้คิดว่าเข้าใจ แต่ตามความเป็นจริงแล้วสภาพธรรมที่บอกว่า ไม่เที่ยง ทั้งหมดเกิดขึ้นและดับไป ไม่ใช่ตัวตน คนฟังนี้ฟังเหมือนรู้ เหมือนเข้าใจ ง่ายดีใช่ไหมถ้าจะบอกว่า สภาพธรรมทั้งหลายไม่ใช่ตัวตน ไม่ต้องไปยึดมั่น สภาพธรรมทุกอย่างเกิดและดับไป ไม่เที่ยง อนิจจัง ทุกขัง อนัตตา แค่นี้จบ แล้วก็ไป ทำวิปัสสนา แต่ความจริงไม่ใช่อย่างนั้น

เมื่อเป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตนแล้วเป็นอะไร ขณะไหน ต้องละเอียดมาก เพราะว่าทุกคนที่กำลังนั่งที่นี่ ชีวิตของทุกคนดำรงอยู่เพียงชั่วขณะจิตเดียว ที่ว่าไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ต้องรู้ว่าขณะจิตนี้คืออะไร กำลังเห็นเป็น ขณะจิตหนึ่ง กำลังได้ยินเป็นอีกขณะจิตหนึ่ง ที่ว่าไม่ใช่ตัวตน ถ้าเข้าใจสภาพที่เห็น จริง ๆ เข้าใจสภาพที่ได้ยินจริง ๆ จึงจะรู้ว่าไม่ใช่ตัวตน

ไม่ใช่ว่ายังไม่เข้าใจอะไรเลยสักอย่างเดียว แต่รวมเสร็จว่าสภาพธรรมทั้งหลาย ไม่เที่ยง เกิดขึ้นและดับไป ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ถ้าเป็นโดยลักษณะนั้น ไม่ใช่การอบรมเจริญปัญญา แต่ถ้าเป็นปัญญาจริงต้องละเอียดจนกระทั่งถึงว่า

ในขณะนี้เองที่พร้อมจะให้พิสูจน์ ในขณะที่กำลังฟัง ไม่ใช่ว่าทั้งหมดไม่ใช่ตัวตนเลยไม่รู้ว่าจะไรบ้าง

ถ. หมายความว่า พิจารณาเป็นทวารๆ ไป แม้แต่ขณะนี้

ส. นามธรรมและรูปธรรมเกิดขึ้นและดับไป ไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน ไม่ใช่เพียงคำพูด แต่หมายความว่า ปัญญารู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เกิดขึ้นและดับในขณะนี้

ถ. ในขณะนี้ ใช่ไหม

ส. ต้องในขณะนี้ เพราะว่าปัญญารู้อะไร ปัญญารู้ลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ นี่คือนิพัญญา เวลานี้สภาพธรรมปรากฏแต่ไม่รู้ จึงไม่ใช่ปัญญา แต่ถ้าขณะนี้สภาพธรรมปรากฏและรู้ตามความเป็นจริง นั่นคือนิพัญญา ถ้ายังไม่รู้ก็ระลึกรูปอีกบ่อยๆ เนืองๆ มีหน้าที่เท่านั้นเอง

ถ. เพียงแต่ระลึกไป ส่วนปัญญาจะทำหน้าที่แยกเอง

ส. ค่อยๆ รู้ขึ้น

ถ. เพราะฉะนั้น เมื่อมีสติระลึกไปบ่อยๆ ก็เหมือนเพียงแค่ว่าระลึก

ส. และค่อยๆ รู้ขึ้น เอาค่อยๆ รู้ขึ้นไปทั้งไว้ที่ไหน เหมือนจับด้ามมีด

ถ. เมื่อเราทราบอย่างนี้ แต่ละทวารก็ระลึกไป เปลี่ยนไปหลายๆ ทวาร

ส. แล้วแต่สติ เพราะเป็นของจริงทั้งหมด เป็นสภาพธรรมทั้งหมด สติจะระลึกที่ไหน เมื่อไร อย่างไร หรือจะไม่ระลึก ก็แล้วแต่สติทั้งสิ้น

ถ. เมื่อสติเกิดระลึกไปบ่อยๆ ดูเหมือนกับว่าไม่มีการพิจารณา ไม่มีการสำเนียง ...

ส. ก็ต้องพิจารณา ถ้ารู้เช่นนั้นต้องเพิ่มความรู้ความเข้าใจขึ้น มีทางเดียวคือ ค่อยๆ เพิ่มความรู้ความเข้าใจขึ้น จะช้าจะเร็ว จะมากจะน้อย ก็เหมือนจับด้ามมีด

ถ. เรื่องอรรถสัจจะ จ्ञาได้ว่าเคยฟังเทศการสนทนา จำคำถามของท่านอาจารย์ได้ว่าเป็นคำถามที่ช่วยให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องอรรถสัจจะ ท่านอาจารย์ถามว่า

พินมีไหม จากคำถามของท่านอาจารย์ ถ้าเราไม่ได้คิดถึงพิน พินก็ไม่มี ใช่ไหม
หมายความว่าในขณะที่ไม่คิดถึงพิน เราลืมพิน ใช่ไหม แต่เวลาใดที่เราคิดถึงพินขึ้นมา
เช่น เดี๋ยวจะไปแปรงพิน แสดงว่ามีพินแล้ว คำถามของท่านอาจารย์เพื่อให้เข้าใจ
อรรถสัจญญาว่า ทรงจำไว้ว่าพิน หรือมีพิน

ในทำนองเดียวกัน ถ้าเราไม่พุดถึงพิน พุดถึงร่างกาย คือ ถ้าเราคิดถึงกายนี้
ทั้งร่างเมื่อไร ก็เป็นอรรถสัจญญาว่าเป็นตัวตน ก้อนนี้เป็นตัวเรา เป็นร่างกาย แต่
ร่างกายนี้ไม่เหมือนกับพิน เพราะว่าพินอยู่ปาก ซึ่งเราจะลืมในขณะที่เราไม่คิดถึง
นอกจากเวลาที่เรายืมกับกระจกคนเดียว ก็เห็นพิน คิดถึงพิน แต่ร่างกายอยู่นอกปาก
เราเห็นอยู่ตลอดเวลา จึงเป็นตัวเราอยู่ตลอดเวลา

ส. คุณกฤษณาเห็นตัวตลอดเวลาหรือ

ก. ยกเว้นเวลาหลับตา

ส. เวลานี้ เห็นตัวตลอดเวลาหรือ

ก. เห็นว่าเป็นตัวเองทั้งร่าง

ส. ดูตั้งแต่ศีรษะตลอดเท้า ตลอดเวลาหรือ

ก. ศีรษะไม่เห็น

ส. และจะกล่าวว่าเห็นตัวอยู่ตลอดเวลาได้ไหม

ก. แม้ไม่เห็น แต่ก็รู้ว่ามีส่วนอยู่

ส. ก็เหมือนกับความทรงจำเรื่องพิน

ก. จะไม่เป็นอรรถสัจญญาต่อเมื่อเราลืมตัว ลืมคิดถึงตัว ใช่ไหม ซึ่งขณะนั้น
ต้องเป็นขณะที่สติปัฏฐานเกิด เพราะว่าในขณะที่สติปัฏฐานเกิด ขณะนั้นไม่มีตัวตน
เพราะฉะนั้น การที่จะไม่ใช่อรรถสัจญญาก็หมายความว่า ในขณะนั้นไม่คิดถึงตัวตน
ใช่ไหม

ส. ที่ว่าในขณะที่สติปัฏฐานเกิด และไม่มีตัวตน เพราะอะไร

ก. เพราะไม่คิดถึงตัว

ส. เพราะอะไรอีก

ถ. เพราะมีสภาพธรรมปรากฏ

ส. เพราะลักษณะของสภาพธรรมอย่างเดียวกำลังปรากฏ จะเป็นตัวเราได้อย่างไร อย่างสัมผัสแข็ง ทั้งตัวหรือเปล่า

ถ. ไม่ใช่

ส. เพราะฉะนั้น เพียงแข็งที่ปรากฏ เป็นสิ่งที่เมื่อสติระลึกจริง ๆ สามารถรู้ความจริงชัดเจนว่า แข็งไม่ใช่สภาพรู้ที่กำลังรู้แข็ง และเมื่อปัญญาเจริญขึ้นยังสามารถประจักษ์การเกิดดับของแข็งด้วย ประจักษ์การเกิดดับของนามธรรมและรูปธรรมด้วย ถ้าปัญญาสมบูรณ์ขึ้น เพราะรู้จริง ๆ ว่า ไม่มีเรา

แต่ความทรงจำว่ามีเรา คือ อตตสัญญา

ถ้าสติปฏิฐานระลึกที่ลักษณะสภาพธรรมทีละอย่างจริง ๆ จนกระทั่งรู้แน่นอนว่าไม่มีตัวเลย มีแต่เพียงสภาพธรรมที่เกิดขึ้นและดับไป เมื่อนั้นจะมีปัญญาที่มั่นคงขึ้นว่า คำสอนของพระผู้มีพระภาคเป็นสัจจธรรม

ถ. ในขณะที่สติปฏิฐานเกิด จะพูดได้ใช่ไหมว่า ขณะนั้นเราลืมตัว คือเราไม่คิดถึงตัวเอง

ส. ขณะที่สติปฏิฐานเกิด เป็นช่วงระยะที่ไม่นาน สั้นมากทีเดียว คือชั่วขณะที่สติกำลังเกิดระลึก ขณะที่กำลังเข้าใจลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ ขณะนั้นจะไม่มีอย่างอื่นในทีนั้น ในลักษณะของสภาพที่กำลังปรากฏ แต่ความเป็นเราไม่ได้ดับหมด

นิน่า ดิฉันรู้สึกชอบพูดบ่อย ๆ เรื่องสี่สัณวัณณะ สิ่งทีปรากฏทางตา แต่ยังไม่ชัด จึงสนทนารวมเรื่องนี้บ่อย ๆ อีกอย่างหนึ่งเพราะเราเข้าใจว่า มีความทุกข์โดยเราติดในทุกอย่างและมีความทุกข์มาก ๆ แต่ยังไม่เข้าใจถูกต้องเรื่องโทษของกิเลส

ส. ใครเห็นโทษของกิเลส หรืออะไรเห็นโทษของกิเลส ก็ต้องปัญญา คำตอบอยู่ที่ว่า ต้องเจริญปัญญาขึ้น เมื่อปัญญาเพิ่มขึ้นย่อมเห็นโทษของกิเลส แต่ถ้าปัญญายังไม่เกิด จะบอกว่าเห็นโทษของกิเลสก็ยาก

ถ. บุคคลซึ่งไม่เห็นโทษของกิเลส ศีลธรรมได้ไหม

ส. แน่นอน ศึกษาเพราะต้องการจะรู้ว่า พระผู้มีพระภาคทรงแสดงธรรมอะไร อย่างที่เราพูดถึงในตอนต้น ทุกคนที่ฟัง จะกล่าวว่าเห็นโทษของกิเลสจริง ๆ หรือยัง เห็นโทษของกิเลสมากหรือยัง หรือยังไม่เห็นโทษของกิเลสเลย ก็ฟังพระธรรมเริ่มจากการฟังพระธรรมให้เข้าใจ

ถ. สมมติเขาศึกษาเฉพาะพระอภิธรรม ธรรมที่ละเอียด และไม่สนใจเหตุปัจจัยต่าง ๆ ที่ทำให้ได้รับความทุกข์ รับเอาแต่สิ่งที่เป็นความสุข ถ้าทราบว่าเป็นความทุกข์ เขาก็ไม่ศึกษา ไม่สนใจเพื่อจะคลายทุกข์ เพื่อขัดเกลากิเลสให้หมดเป็นสมุจเฉท แต่นี่คือจุดประสงค์ในพระพุทธศาสนา ไซ้ไหม

ส. พุทธบริษัทฟังพระธรรมเพราะรู้ว่า ผู้มีปัญญาตรัสรู้ธรรม ทรงแสดงให้คนที่ไม่รู้ฟัง เพราะฉะนั้น ทุกคนที่ฟังพระธรรมต้องรู้ว่า ก่อนฟังเป็นคนที่ไม่รู้อะไร ไม่เข้าใจอะไร เพราะฉะนั้น ฟังเพื่อใหู้

ถ. บุคคลบางคนศึกษาธรรม เข้าใจธรรม เท่าที่สนทนาเขาก็เข้าใจดีมาก ผมก็รู้สึกว่าได้ประโยชน์ ได้ความรู้ต่าง ๆ แต่ถ้าจะให้เขาปฏิบัติ เอาธรรมนั้นมาปฏิบัติ เขาไม่เอา

ส. จะให้เขาเอาธรรมมาปฏิบัติ เขาไม่เอาก็ถูกแล้ว เพราะไม่ใช่เรื่องจะเอาธรรมมาปฏิบัติ แต่เป็นเรื่องที่เมื่อฟังแล้ว ธรรมทั้งหลายกระทำกิจของธรรมนั้น ๆ เช่น สติเกิดขึ้นกระทำกิจของสติ ปัญญาเกิดขึ้นกระทำกิจของปัญญา แต่ถ้าบุคคลนั้นศึกษาพระธรรมโดยผิดจุดประสงค์ อาจจะเพื่อความสำคัญตน หรือเพื่ออย่างอื่นเพื่อชื่อเสียง เพื่อลาภยศ หรือแม้เพียงเพื่อสักการะ ก็หมายความว่า ธรรมที่ได้ฟังไม่ได้ไปชำระจิตใจของเขา เพราะว่าเขาดังจิตไว้ผิดในการศึกษาพระธรรม เพราะฉะนั้น เมื่อฟังแล้วก็ยังมีความสำคัญตนขึ้น ถ้าฟังแล้วเข้าใจธรรมจริง ๆ คนนั้นจะลดอกุศลลงเอง เพราะว่าปัญญาเกิด

แต่ที่ฟังเข้าใจเรื่อง ไม่ได้เข้าใจธรรม เข้าใจเรื่องจิต เข้าใจเรื่องเจตสิก แต่เข้าใจธรรมหรือเปล่า เข้าใจสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ เข้าใจจิตใจของตนเอง

หรือเปล่านั้น ขณะไหนอกุศลเกิดแล้ว เมื่อไม่เข้าใจธรรม แต่เข้าใจเรื่องของธรรม ผลก็คือไม่ได้ขัดเกลา

ถ้าเข้าใจก็เป็นเรื่องของสภาพธรรม เมื่อมีความเข้าใจเกิดขึ้น เมื่อปัญญาเกิด จะให้ปัญญาไปทำอกุศล ปัญญาทำอกุศลไม่ได้ แต่ปัญญามีกำลังขึ้นไหน

เพราะฉะนั้น คนที่ฟังบางท่านก็ยังคงมีความสำคัญตน มีความริษยา มีความตระหนี่ มีความยกตน มีความข่มผู้อื่น เพราะว่าปัญญาที่เกิดจากการเข้าใจธรรม ยังไม่พอที่จะชำระการสะสม

การสะสมนี้ สะสมมามากมายหนาแน่นทางฝ่ายอกุศล เหมือนกับดินที่ปลูกพืช มีหลายระดับ ดินดีก็มี ดินปานกลางก็มี ดินเลวก็มี และยังมีก้อนหินด้วย มีกรวด ปนทรายเยอะเลย ก็แข็งเหมือนกัน เพราะฉะนั้น ถ้าธรรมไปตกอยู่กับพวกกรวด ปนทราย และจะให้มันเป็นพืชงอกงามขึ้นมาก็เป็นไปได้ ต้องอาศัยอุปกรณ์อื่นที่จะทำให้ดินประเภทนั้นมีคุณภาพดีขึ้น จึงจะได้ผล

เพราะฉะนั้น แต่ละคนยังไม่รู้ใจของตัวเอง ต่อเมื่อได้เข้าใจธรรม ต้องใช้คำว่า เข้าใจ ไม่ใช่เพียงแต่รู้เรื่องของธรรม เมื่อนั้นจึงจะสามารถเจริญธรรมขึ้นได้

- ถ. เมื่อเข้าใจธรรมแล้ว จะเกิดปัญญา ใหม่ม
- ส. ปัญญาคือเข้าใจ ความเข้าใจนั่นเองคือปัญญาขั้นหนึ่ง
- ถ. เมื่อมีปัญญาแล้ว จะแสดงฤทธิ์เดชของตนเองขึ้นมาให้เกิดอาการลดละต่าง ๆ ใหม่ม

ส. ปัญญามีกิจหน้าที่รู้สภาพธรรมตามความเป็นจริง ตามระดับขั้นของปัญญา ดิฉันติดใจคำว่า ฤทธิ์เดช ฤทธิ์เดชของปัญญาเป็นอย่างไร

ถ. ฤทธิ์เดชของปัญญา คือ เมื่อมีปัญญาจากการศึกษาธรรมแล้ว เข้าใจแล้ว ตัวเข้าใจนี้เป็นปัญญา ตัวปัญญานี้เองจะเป็นเครื่องทำให้เราลดละสิ่งต่าง ๆ ได้ และการไปลดละนี้แหละแสดงอำนาจ แสดงฤทธิ์เดชของพระพุทธศาสนา

ส. คือ ลักษณะและกำลังของปัญญา

ถ. ฟังอาจารย์มาหลายปี แต่ฟังทางวิทยุเป็นส่วนใหญ่ จิตเป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้ ฟังเท่าไร ๆ ก็ไม่เข้าใจ ไม่แทงตลอดว่า คืออะไร เป็นอย่างไร ฟังตั้งหลายปีก็ไม่เข้าใจ

สุ. การที่จะเข้าใจพระธรรมที่จริงแล้วไม่ยาก ถ้าเราสามารถรู้ว่า คำใด ก็ตามที่พระผู้มีพระภาคทรงตรัสรู้และทรงแสดงแล้ว คำนั้นเป็นหนึ่ง ไม่เป็นสอง คือ ไม่เปลี่ยน ถ้าบอกว่าจิตคืออะไร จิตเป็นสิ่งที่มีความจริง ๆ เป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้ ไม่เปลี่ยนเป็นลักษณะอื่น

จิตเป็นสภาพรู้ เพราะฉะนั้น ขณะทีนอนหลับสนิท ไม่ใช่คนตาย ความต่างกัน ของคนหลับกับคนตายก็คือคนตายจิตไม่เกิด จิตขณะสุดท้ายคือจิตที่กระทำกิจเคลื่อน ทำให้พ้นสภาพความเป็นบุคคลนี้โดยสิ้นเชิง ขณะนี้จิตของพวกเรายังไม่เกิด ทำให้เรายังเป็นบุคคลนี้อยู่ มีหน้าตาอย่างนี้ มีความคิดอย่างนี้ มีเรื่องราวอย่างนี้ แต่ถ้าในขณะนี้จิตของใครเกิดและดับไป จะไม่เหลือสภาพความเป็นบุคคลนี้อีกเลย

เพราะฉะนั้น เวลาที่ปฏิสนธิจิตเกิดต่อจากจุติจิต ขณะนั้นต้องไม่ลืมว่า ไม่ว่าจะเป็นจุติจิต ปฏิสนธิจิต จักขุวิญญาณ กุศลจิต อกุศลจิต เมื่อขึ้นชื่อว่าจิต ทุกประเภทเป็นสภาพรู้ อาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้น ถ้าไม่มีปัจจัย สภาพธรรมอย่างหนึ่ง อย่างใดจะเกิดขึ้นไม่ได้เลย

เราจะต้องค่อย ๆ พิจารณาตั้งแต่ต้นให้ถูกต้อง คือ จิตทุกประเภทเป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ แม้ขณะทีนอนหลับสนิทก็มีจิตซึ่งอาศัยเหตุปัจจัยเกิดขึ้นและดับไป การเกิดดับของจิตเร็วแสนเร็ว เร็วจนกระทั่งขณะนี้ดูเหมือนว่าทั้งเห็นและได้ยิน แยกไม่ออกเลยว่า ขณะไหนเป็นขณะไหน ใช้นิยาม เพราะว่าขณะที่เสียงกำลังปรากฏ ทางตากก็เห็น เพราะฉะนั้น ขณะไหนเป็นจักขุวิญญาณ ขณะไหนเป็นโสตวิญญาณ ถ้าสติปัฏฐานไม่เกิด ปัญญาที่รู้จริง ๆ ไม่เกิด แยกไม่ได้ ก็รู้โดยชื่ออีกเหมือนกัน ซึ่งนั่นคือเรื่องธรรม ไม่ใช่เข้าใจลักษณะของธรรม

ต้องเข้าใจว่า จิตทุกประเภทเป็นสภาพรู้ อาศัยเหตุปัจจัยเกิดและดับไปเร็วมาก เร็วจนเราคิดไม่ถึงว่าจะเร็วขนาดไหน นี่เป็นสัจจะ เป็นสัจจธรรม เป็นความจริงว่า จิตทุกประเภทอาศัยเหตุปัจจัยเกิดและดับเร็วมาก เปลี่ยนไม่ได้อีกเหมือนกัน

ขณะที่นอนหลับสนิท มีจิตใหม่ นี่คือนั่นที่เราจะคิดและเราจะตอบ เพราะว่า เป็นปัญญาของเราเอง ไม่ใช่ฟังเฉย ๆ คำจำกัดความหรือลักษณะของสภาพธรรมนั้น ทรงแสดงไว้แล้วว่าเป็นอย่างนี้ เปลี่ยนไม่ได้ เพราะฉะนั้น ขณะที่กำลังนอนหลับสนิท มีจิตใหม่ เปลี่ยนไม่ได้ มีหรือไม่มี

มี และจิตที่กำลังหลับสนิทเกิดดับหรือเปล่า เปลี่ยนไม่ได้อีกเหมือนกัน ธรรม เปลี่ยนไม่ได้เลย เป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น ไม่ต้องมองหน้าคนอื่น ไม่ต้องปรึกษา ไม่ต้องอาศัยสัญญาณใด ๆ ทั้งสิ้น เริ่มเป็นปัญญาของเราเอง นี่คือนั่น

ประโยชน์คือปัญญาของเราเอง เราคิดเอง เราพิจารณาเองถึงความถูกต้องว่า เมื่อได้ทราบแล้วว่าจิตเป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ ต้องมีการเกิดขึ้นจึงรู้ ถ้าไม่เกิดขึ้นก็ไม่ว่า ที่รู้ก็คือเกิดขึ้นแล้วจึงรู้ และเมื่อเกิดแล้วดับทันที เร็วมาก ไม่เปลี่ยนเลย คำนี้ ตลอดทั้ง ๓ ปีฏก หรือก็จักรวาลก็ตามแต่ เพราะฉะนั้น เมื่อทราบว่าขณะที่ กำลังนอนหลับสนิทมีปัจจัยให้จิตเกิด มีจิตก็ต้องหมายความว่า จิตต้องเกิดจึงมี ถ้าคนอื่นจะมาบอกเราว่า กำลังหลับไม่มีจิตหรอก เราจะเชื่อไหม

เรามีหลักอยู่แล้วว่า คนตายกับคนเป็นต่างกันที่คนตายไม่มีจิต แต่คนเป็นมีจิต จะรู้อะไร ไม่รู้อะไร ยังไม่ต้องพูดถึง เอาหลักที่เป็นพื้นฐานก่อนว่า คนเป็นต้องมีจิต และที่มีจิตหมายความว่า จิตต้องเกิดใช้ไหมจึงมี ถ้าไม่เกิดจะเรียกว่ามีจิตได้ไหม ถ้าไม่เกิดก็ไม่มีจิต เพราะฉะนั้น ที่ว่ามีจิต ก็คือจิตต้องเกิด และจิตเกิดต้องมี เหตุปัจจัยด้วย ไม่ใช่ไม่มีเหตุปัจจัยเลย ใครจะรู้หรือไม่ว่าถึงเหตุปัจจัย ก็ต้องมี เหตุปัจจัยให้จิตเกิด

ตอนนี้เรายังไม่พูดเรื่องเหตุปัจจัย ยังไม่พูดเรื่องอะไรทั้งหมด แต่ให้รู้ว่า จิตจะเกิดได้ต้องมีเหตุปัจจัย โดยเหตุโดยผลเป็นอย่างนั้น เพราะฉะนั้น จิตที่เกิดโดย เหตุปัจจัย ช่วงขณะเดียวที่เกิดทำกิจรู้และดับทันที เร็วที่สุด นี่เป็นหลักที่ไม่เปลี่ยน

๑๙๙๗

สนทนาธรรมที่โรงแรมอโศก เมืองโปปาล

วันพุธที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๓

ส. เพราะฉะนั้น ขณะที่นอนหลับสนิท มีจิตเกิดดับหรือเปล่า มี
เร็วมากไหม ต้องบอกว่า เหมือนกันหมดเลย จิตทุกขณะมีอายุเท่ากัน คือ
๓ ขณะ ได้แก่ ขณะที่เกิด ภาษาบาลีใช้คำว่า อุปาทขณะ

ที่เราใช้คำว่า อุปัตติ คือ การเกิดขึ้น อุปัตติเหตุ ในภาษาไทย เหตุที่เกิดขึ้นโดยที่
ไม่ได้คาดฝัน ก็มาจากคำว่า อุปัตติ หมายความว่า เกิด เพราะฉะนั้น ขณะที่จิต
เกิดขณะแรกเป็นอุปาทขณะ ยังไม่ดับ เพียงเกิด ซึ่งก่อนที่จะดับต้องมีขณะที่ตั้งอยู่
ชั่วคราวที่ยังไม่ดับเป็นฐิติขณะ และขณะที่ดับชื่อว่ากัณขขณะ

แม้ว่าจิตจะเกิดดับเร็วสักเท่าไรก็ตาม สภาพธรรมใดก็ตามที่เกิดขึ้นแล้วดับ
ขณะที่เกิดไม่ใช่ขณะที่ดับ เพราะเกิดไม่ใช่ดับ และขณะที่ดับก็ไม่ใช่ขณะที่เกิด
เพราะดับไม่ใช่เกิด ซึ่งช่วงระหว่างที่ไม่ใช่เกิดและไม่ใช่อดับ เกิดแล้วยังไม่ดับ
ยังมีอยู่ ขณะนั้นคือฐิติขณะ

จิตเหมือนกันหมดทุกประเภท ขึ้นชื่อว่าจิตแล้ว จะไม่เปลี่ยนสภาพ
หมายความว่าจิตขณะหนึ่งขณะที่เกิดขึ้นจะมีอนุขณะ ๓ ขณะ คือ อุปาทขณะ
ฐิติขณะ กัณขขณะ สั้นที่สุด นี่คือพระธรรมที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง ไม่ใช่ให้เราไป
ประจักษ์โดยต้องเห็นก่อนจึงจะเชื่อ ไม่ใช่อย่างนั้น แต่โดยการฟัง เพื่อที่จะรู้ว่า
เป็นจริงอย่างนี้ไหม สามารถประจักษ์แจ้งได้ไหม นี่เป็นเรื่องที่จะต้องพิสูจน์ในภายหลัง
แต่ตามความเป็นจริง คือ ขณะนี้แม้จิตเห็นก็ไม่ใช่อจิตได้ยิน แต่ยังเหมือนกับพร้อมกัน
แสดงถึงความรวดเร็วของการเกิดดับของจิต

ถ. ผมก็พยายามจะฝึกสติอยู่ตั้งนาน

ส. ไม่ได้เลย ทิ้งไปเลย ฝึกสติ

ถ. ปรากฏว่า นาน ๆ เข้ารู้สึกคล้ายบางสิ่งบางอย่าง หรือจะเป็นเพราะปัจจัยอย่างอื่นก็ไม่ทราบ คือ สมัยก่อนผมไปที่ไหนเห็นผู้หญิงบางคนสวยอย่างนั้น อย่างนี้ ก็พิจารณาไป คนนั้นสวยอย่างนั้นอย่างนี้ หรือเห็นอะไรสวยก็ชอบ แต่เดี๋ยวนี้ชักจะคล้ายไป ไม่สนใจ เห็นคนก็สักแต่ว่าคน ผู้หญิงก็เป็นผู้หญิง จะในลักษณะนั้นหรือเปล่า

สุ. มิได้ ถ้าเป็นโดยคำสอนอย่างนี้ ปัญญาไม่เกิดเลย เพราะฉะนั้น ไม่ใช่ของจริง ทำให้เรารู้สึกเหมือนกับว่า แหม ไปไกล จนกระทั่งเวลานี้เห็นอะไรก็เฉย ๆ ไปเสียแล้ว

ถ. ไม่ใช่เฉย แต่เห็นแล้วไม่พิจารณาต่อไป ไม่ดูว่าสวยอย่างไร คือ หยุดแค่นั้น เห็นแล้วก็สักแต่ว่าเห็น

สุ. ต้องถามตัวเองว่า ปัญญารู้อะไร ถ้าปัญญายังไม่รู้อะไร เป็นโมฆะไปหมดเลย

ถ. อาจจะไม่รู้ ถ้าปัญญารู้ คงเป็นลักษณะของสติปัญญาที่แท้จริง

ถ. ถ่ายวิดีโอแล้วอยากจะทำให้ดี ๆ ถือว่าเป็นความโลภหรือเปล่า

สุ. ต้องเข้าใจว่า ภาษาไทยเรา หรือก่อนที่จะเรียนธรรม เรายังไม่ได้เข้าใจ แต่เรานึกเอาเองว่า โลก ต้องเป็นอาการกิริยาที่แสนจะน่าเกลียด คนนั้นโลก พูดถึงโลกก็ต้องตัวใหญ่ น่าเกลียดเหลือเกิน เห็นอะไรก็อยากจะได้ไปหมดไม่ว่าของใครอะไรอย่างนี้ ไซ้ไหม

แต่ธรรมคือธรรม ลักษณะของสภาพธรรมอย่างหนึ่งเป็นสภาพที่ติดข้อง พอใจ ต้องการ ไม่ปล่อย จะน้อยหรือจะมากก็มีลักษณะอย่างนั้น เหมือนอย่างไฟจะกองเล็กหรือกองใหญ่ เพียงแค่ไม้ขีดก้านเดียวก็ร้อน หรือไฟที่เผาบ้านเผาเมืองก็คือไฟ หรือของเหม็น นิดเดียวก็เหม็น มากก็เหม็น ไม่ว่าจะย่อยลงไปให้ละเอียดสักเท่าไรก็ยังเหม็น เพราะฉะนั้น ลักษณะสภาพธรรมอย่างหนึ่งซึ่งเป็นสภาพที่ติด พอใจ ต้องการ ไม่ปล่อย นั่นคือลักษณะของโลกเจตสิก เป็นสภาพธรรมที่มีจริงชนิดหนึ่งซึ่งไม่ใช่เรา จะมากจะน้อยอย่างไรก็เป็นโลกะ และโลกะนี้มีชื่อตั้งเยอะแยะ ซึ่งแสดง

อาการต่าง ๆ ของโลภะให้สังเกตได้ เช่น ความหวัง ทุกคนก็ถามว่า มีความหวังอะไรบ้าง ต้องการอะไรบ้าง ก็คือถามถึงโลภะนั้นเอง

ถ. ถ้าเราคิดว่า ถ้ายวดีโอเป็นความโลภ ถึงแม้เราจะทำดี คือ ถ้ายวดีโอดี ๆ ให้คนอื่นดู ถือว่าเป็นความโลภ ถ้าคิดอย่างนั้น ก็เหมือนที่อยากจะบรรลุ อยากได้สิ่งที่ดี ความต้องการที่จะทำดี ในเมื่อการกระทำที่จะทำดีคือความโลภ ถ้าเราคิดว่าเป็นความดีแต่ไม่ควรทำ ...

สุ. ต้องแยกกัน เพราะว่ามีสภาพธรรมที่คล้ายคลึงกัน ฝ่ายหนึ่งเป็นอกุศล อีกฝ่ายหนึ่งไม่ใช่อกุศล ฝ่ายที่ไม่ใช่อกุศลเป็นฉันทะ ความพอใจที่จะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด ซึ่งเป็นทั้งสิ่งที่ดีหรือสิ่งที่ไม่ดีก็ได้ เวลาที่เราเกิดความชอบ ความต้องการจะกระทำสิ่งหนึ่งสิ่งใด หรือเวลาที่ความพอใจเกิดขึ้น ขณะนั้นถ้าเป็นอกุศลก็มีทั้งฉันทะและโลภะ แต่เวลาที่เป็นฝ่ายกุศล มีฉันทะ แต่ไม่มีโลภะ

เรามีฉันทะที่จะฟังพระธรรม ไม่ใช่โลภ โลกเป็นการติด ไม่ปล่อย แทนที่เราจะมานั่งฟัง เราก็ไปเที่ยว ไปซื้อของ เป็นเรื่องที่เราพอใจที่จะให้ติดในสิ่งนั้น แต่เราฟังเพื่อให้เกิดความเข้าใจถูก เพราะฉะนั้น เป็นปัญญา ไม่ใช่โลภะ ธรรมเป็นเรื่องละเอียดและมีลักษณะที่คล้ายกัน

ถ. ถ้าอย่างนั้นที่อาจารย์พูดว่า นามธรรม รูปธรรม ถ้าเรารู้รูปและนาม และเราไม่ติด อย่างเราทานอาหารอร่อย เรารู้ว่าอร่อย ที่อาจารย์บอกว่าไม่ติด ก็คือเรารู้ว่าอร่อย แต่เราก็ไม่หวังที่จะได้ทานอีก หรือเราจะไม่เสียใจที่จะไม่ได้ทานอีก

สุ. อันนี้ไม่เป็นผล คือ เพียงคิดเอาเองว่า เมื่ออร่อยก็อร่อยแต่อย่าไปติด ไม่ใช่เหตุที่ทำให้เกิดการละอย่างแท้จริง เพราะว่าไม่ใช่ปัญญา เพียงความคิดด้วยตัวเราว่า อยากจะเป็นอย่างนั้น อยากจะทำอย่างนี้ ไม่ใช่ปัญญาที่รู้ลักษณะของสภาพธรรมนั้นจริง ๆ เมื่อใดที่ไม่ใช่ปัญญา เมื่อนั้นไม่สามารถดับกิเลสได้ เพียงแต่อาศัยความตั้งใจว่าจะทำหรือไม่ทำ อย่างบางคนเขาตั้งใจว่า ไม่อยากเป็นทาสของความอร่อย แต่ไม่ได้ศึกษาพระธรรมของพระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า เขาก็คิดหนทางของเขาขึ้นมาเองว่า ฉันไม่ทานสิ่งที่อร่อย ก็ไม่ใช่เรื่องของการละคลาย ทั้ง ๆ ที่ยัง

อยากจะรับประทาน หรือยังจำรสอร่อยนั้นได้ เพียงแต่มีความตั้งใจที่จะชนะตัวเอง คือ ไม่ทาน แต่ไม่มีประโยชน์อะไร เพราะว่าไม่ใช่ปัญญาจริง ๆ

ถ. หมายถึงทานไป รู้ว่าอร่อยก็อร่อย และก็จบแค่ตรงนั้น

ส. ต้องมากกว่านั้น คือ ไม่มีใครไปทำจบ การคิดนึกต้องมีอีกแน่นอน เราจะจบอะไรไม่ได้เลย ไม่มีใครจะไปยับยั้งจิตไม่ให้เกิดขึ้น เวลานี้เรารู้ว่าเป็นจิตทั้งนั้นเลยที่กำลังเห็น กำลังคิดนึก กำลังฟัง กำลังชอบ ไม่ชอบ แต่จิตนั้นก็ดับไปแล้ว และจะไม่ให้มีจิตเกิดต่อจากจิตที่ดับไปแล้วอีกเลย ไม่ได้

ด้วยเหตุนี้การที่จะพ้นทุกข์จริง ๆ ไม่ใช่เกิดมาแล้วก็เป็นสุขทางตา หู จมูก ลิ้น กาย และบางวันก็เจ็บไข้ เป็นทุกข์ หรือบางวันได้รับสิ่งที่ขัดข้อง ไม่พอใจ แต่ทั้งหมดที่จะสงบระงับได้จริง ๆ ต้องไม่เกิดอีก ไม่เห็นอีก เพราะถ้าเห็นแล้วพอใจยอมนำมาซึ่งความทุกข์ทีหลัง ถ้าได้ยิน ก็นำมาซึ่งความติดและนำมาซึ่งความทุกข์ทีหลัง ได้กลิ่น ลิ้มรสอาหารอร่อย ก็นำมาซึ่งความทุกข์ทีหลัง ทุกสิ่งทุกอย่างจะนำมาซึ่งความทุกข์ทั้งสิ้น ถ้าเกิดมีการเห็นการได้ยินต่าง ๆ เหล่านี้ เพราะฉะนั้น ถ้าจะดับจริง ๆ ก็คือไม่มีจิตเกิดอีกเลย

ถ. เหมือนกับพระพุทธเจ้าที่นิพพาน ไซ้ไหม

ส. ต้องปัญญาถึงขั้นที่จะดับกระแสการเกิดของจิต เจตสิก รูป ซึ่งมีปัจจัยเกิดขึ้นโดยความไม่รู้ เพราะฉะนั้น ปัญญาต้องมีความรู้ถึงขั้นที่สามารถดับการเกิดขึ้นของจิต เจตสิก รูปได้

ถ. เกี่ยวกับเรื่องของการทำบุญทำกุศล คงจะมีผู้ตั้งความปรารถนา อย่างเช่น ขอให้กุศลผลบุญที่ข้าพเจ้าได้ทำไปแล้วนั้น จงให้มีร่างกายแข็งแรง ปราศจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือแม้แต่โรคทรัพย์สมบัติต่าง ๆ ก็ขอให้มีโอกาสทำบุญทำกุศลต่อไป ลักษณะของความปรารถนาอย่างนี้ จะถือว่าเป็นการตั้งจิตไว้ผิดไหม

ส. เพื่ออะไร

ถ. อย่างที่เรียนให้ทราบแล้ว

ส. แข็งแรง มีลาภ มียศ เพื่ออะไร

- ถ. เพราะว่าทุกคนไม่ชอบโรคภัยไข้เจ็บที่จะมาเบียดเบียนตัวเอง
- สุ. ด้วยความรักตัวเอง
- ถ. อาศัยผลบุญที่ได้ทำไปแล้ว เพื่อไม่ต้องมีร่างกายที่มีโรคภัยมาเบียดเบียน จะถือว่าตั้งใจผิดไหม
- สุ. รักตัวเอง ผิดหรือถูก
- ถ. ถ้าตั้งใจให้ถูกต้อง ก็คือ ปรรวณการดับภพดับชาติ หมายความว่าขอให้ข้อปฏิบัติที่ถึงการเป็นพระอรหันต์ แต่ในขณะเดียวกันความเข้าใจยังไม่พอ การฟังก็ยังน้อยไป สติก็ไม่ค่อยเกิด สติปัฏฐานก็ไม่ต้องพูดถึง อย่างนี้จะถือว่าเป็นการหวังในสิ่งที่ห่างไกลเกินไปไหม

สุ. ทุกคนทำบุญทำกุศล และก็รู้ว่ากุศลให้ผลแน่ ๆ และกุศลที่ให้ผลก็จะให้ผลเป็นไปตามความตั้งใจมั่นด้วย คือ ความปรารถนา อาจจะบอกว่าขอให้พ้นจากโรคภัยไข้เจ็บ หรือขอให้ครอบครัวพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ พ้นจากความทุกข์ยากใด ๆ ก็ตามแต่ เป็นเรื่องธรรมดา แต่ถ้าบุคคลนั้นมีความเข้าใจพระธรรมและรู้ว่า ชีวิต วงศาคณาญาติ หรือครอบครัว จะพ้นจากภัยอันตรายต่าง ๆ หรือเรื่องเดือดร้อนต่าง ๆ ก็เพื่อที่จะได้ศึกษา ได้ปฏิบัติ ได้เข้าใจพระธรรมยิ่งขึ้น แม้จะไม่เอ่ยออกมาเป็นคำพูดก็ตาม แต่จิตปรารถนาอย่างนั้น ก็เพราะรู้ในเหตุในผลว่าเพื่ออะไร ก็เป็นสิ่งที่ถูก แต่ถ้าคนนั้นไม่มีความเข้าใจพระธรรมเลย หวังเพื่อตัวเองอย่างเดียว ขอให้มียศ มียศ มีความแข็งแรง มีความสวย ความงาม มีทรัพย์สมบัติ มีลาภสักการะ ก็แสดงว่ายังเป็นความติด

จริง ๆ แล้วไม่เกี่ยวกับคำพูดที่ว่าเราปรารถนาอะไร เพราะว่าทุกคนก็ปรารถนาสิ่งที่ดีทั้งนั้นกับตนเองในขณะที่ทำกุศล แต่เวลาอธิษฐานหรือขอให้ผลบุญกุศลเป็นไปในทางหนึ่งทางใด ก็แสดงถึงความตั้งใจพิเศษมั่นคงที่จะให้เป็นอย่างนั้น ซึ่งก็ต้องพิจารณาว่า แม้แต่การที่จะให้พ้นทุกข์ยาก พ้นอุปสรรค พ้นภัยอันตรายต่าง ๆ ลึกลงไปกว่านั้น คนนั้นก็รู้ว่าเพื่ออะไร ถ้าเพื่อที่จะเข้าใจพระธรรมโดยราบรื่น

ไม่มีอุปสรรคต่าง ๆ ไม่ผิดเลย นั่นคือตั้งจิตไว้ถูก ถ้าไม่ใช่เพื่ออย่างนั้น แต่เพื่อความติดขัดอยู่ ก็เป็นการตั้งจิตไว้ผิด

ถ. ผมยังสงสัยเรื่องสติปัฏฐาน จากการศึกษาและเริ่มใส่ใจพิจารณา น้อมที่จะพิจารณาลักษณะของสภาวะธรรมต่าง ๆ ขณะที่มีการน้อมพิจารณาสภาวะธรรมต่าง ๆ มีแข็งบ้าง อ่อนบ้าง ขณะนั้นต้องมีสติและมีปัญญาที่เข้าใจเพิ่มขึ้น และน้อมคิดพิจารณาลักษณะ ถ้าพิจารณาลักษณะของความแข็ง น้อมพิจารณาลักษณะของแข็ง จะเรียกว่า สติปัฏฐานได้ไหม

สุ. นี่ติดที่ชื่อ คือ ถามความเห็นว่าได้ไหม ถ้าคนอื่นเขาบอกคุณสมนี้ว่า ไม่ใช่ ไม่ได้ คุณสมนี้จะเชื่อเขาไหม ในเมื่อขณะนั้นก็เป็นสติปัฏฐานโดยตรง เพราะที่กำลังระลึกลักษณะของสภาวะธรรมที่มีลักษณะให้รู้ และกำลังศึกษาพิจารณาให้เข้าใจ นั่นคือตัวสติปัฏฐานโดยตรง ไม่ต้องไปสงสัย หรือต้องให้คนอื่นมาบอกว่านี่เป็นสติปัฏฐาน ในเมื่อเป็นความเข้าใจของเราเอง คือ ปัญญาของเราเอง สำคัญที่สุด คือ ปัญญาของตัวเอง พระธรรมมีประโยชน์ต่อสัตว์โลกก็เพราะทำให้สัตว์โลกที่ได้รับฟังพระธรรมเกิดปัญญาของตนเอง

ถ. เวลาที่เริ่มศึกษาธรรมใหม่ ๆ เมื่อศึกษาแล้วพอที่จะเริ่มเข้าใจบ้าง ก็มีความเป็นตัวตนที่จะน้อมพิจารณาให้เป็นสติปัฏฐานให้ได้ เป็นความต้องการอย่างมาก และสนใจ และก็ตาม เคยไปถาม เขาก็ให้คำตอบว่า นั่นไม่ใช่สติปัฏฐาน ถ้าเป็นสติปัฏฐานต้องรู้ลักษณะชัดเลยว่า อันนี้เป็นแท้จริง ๆ นะ ขณะนั้นไม่ใช่สัตว์ ไม่ใช่บุคคล ไม่ใช่ตัวตน แต่ขณะที่สามารถรู้แจ้งเพียงชั่วขณะเดียว คือ มีการน้อมใส่ใจ ปัญญาเกิดได้เพียงแค่นั้นเท่านั้นเอง ไม่สามารถพิจารณาละเอียดได้มากกว่านั้น

สุ. สติปัฏฐาน คือ การจับตามมี

ถ. อันนี้เข้าใจ

สุ. เพราะฉะนั้น จะรู้ชัดทันทีที่กระทบสัมผัสได้หรือ ถ้ายังไม่รู้ชัด จะบอกว่าไม่ใช่สติปัฏฐานได้ไหม จับแล้วมีดไม่ลึก จะบอกว่าที่จับนั้นไม่ใช่สติปัฏฐานได้ไหม ในเมื่อกว่าจะลึก กว่าปัญญาจะเจริญถึงขั้นที่จะดับกิเลสได้ ต้องอาศัยแต่ละ

ขณะที่สติปัฏฐานนั่นเองเกิด ถ้าสติปัฏฐานที่จะระลึกลักษณะของสภาพธรรมไม่เกิดเลย จะให้ปัญญาารู้แจ้งได้อย่างไร และเมื่อสติปัฏฐานเริ่มเกิดจะให้รู้แจ้งได้ทันทีก็เป็นไปไม่ได้ ถ้าไม่มีการระลึก ไม่มีการค่อย ๆ เข้าใจขึ้น ปัญญาขั้นสมบุรณ์จะเกิดได้อย่างไร และจะกล่าวนั่นไม่ใช่สติปัฏฐานได้หรือ ในเมื่อปัญญาที่สมบุรณ์ต้องมาจากขณะที่เริ่มระลึก เริ่มศึกษา เริ่มค่อย ๆ เข้าใจขึ้น

ถ. และที่ท่านอาจารย์บอกว่า ต้องรู้ลักษณะของสติก่อนจึงจะเจริญสติปัฏฐานได้นั้น รู้ขั้นศึกษา หรือต้องรู้ลักษณะเลย หรือต้องเห็นชัดเลยว่าเป็นลักษณะของสติ

ส. ถ้าสติปัฏฐานไม่เกิด จะรู้ลักษณะของสติปัฏฐานได้ไหม เข้าใจเรื่องสภาพของสติปัฏฐาน อย่างลืม เข้าใจเรื่อง ตราบใดที่สติปัฏฐานไม่เกิดก็เข้าใจเรื่องของสติปัฏฐาน แต่ไม่ใช่รู้ลักษณะของสติปัฏฐาน ต่อเมื่อใดสติปัฏฐานเกิด เมื่อนั้นก็รู่ว่านี่สติปัฏฐาน

ถ. แต่ไม่ได้รู้ลักษณะของสติ ใช่ไหม

ส. เมื่อรู่ว่านี่สติ จะไม่รู้ลักษณะของสติได้อย่างไร

ถ. ถ้าอย่างนั้น เราดูจากการคิดนึกอีกทีหรือเปล่า

ส. เวลาที่สติปัฏฐานไม่เกิด รู้เรื่องของสติปัฏฐาน เวลาที่สติปัฏฐานเกิดก็รู่ว่านี่สติ ซึ่งไม่ใช่สติขั้นทาน ไม่ใช่สติขั้นศีล แต่เป็นสติที่ระลึกลักษณะ จะต้องมาใช้ชื่อใหม่ว่า สติปัฏฐาน

ถ. ไม่ต้อง

ส. ก็เป็นสติปัฏฐานอยู่แล้ว และก็รู่ว่านี่สติปัฏฐาน คือ กำลังระลึกลักษณะนั้น ไม่ใช่สติขั้นอื่น

ก่อนสติปัฏฐานเกิด รู้เรื่องของสติปัฏฐาน เหมือนกำลังเห็นเรากับบอกว่า เห็นเป็นสภาพรู้ เป็นธาตุรู้ เป็นอาการรู้ ขณะที่เห็นเป็นจิตชนิดหนึ่ง ชื่อว่า จักขุวิญญาน รู้เรื่องของจิตที่กำลังเห็น แต่ถ้าสติไม่ได้ระลึกขณะที่กำลังเห็น ไม่ได้ค่อย ๆ เข้าใจขึ้นว่า นี่เป็นสภาพรู้ เป็นอาการรู้ ขณะนั้นจะรู้ใหม่ว่าเห็นเป็นสภาพรู้

ฉันใด ถ้าสติปัฏฐานไม่เกิดเลย ก็เพียงแต่รู้เรื่องราวของสติปัฏฐาน ไม่รู้ลักษณะ
แต่ขณะใดที่สติปัฏฐานเกิด เมื่อนั้นก็รู้ว่า นี่ไม่ใช่สติอื่น

๑๙๙๘

สนทนาธรรมที่โรงแรมอโศก เมืองโปปาล

วันพุธที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๓

ถ. สติปัฏฐานที่เกิดขึ้นแล้ว จะทำให้อภิชฌาและโทมนัสไม่เกิดขึ้น
ทุกครั้งหรือไม่ ...

สุ. บางคนอยากจะระลึกที่ลมหายใจ มีอภิชฌาใหม่ และถ้าไม่ได้ระลึกที่
ลมหายใจก็ไม่ชอบ จิตหล่นไปแล้วจากตรงนั้นตรงนี้เกิดโทษะขึ้น แต่สติปัฏฐาน
เพราะเกิดขึ้นระลึกโดยไม่เลือก ขณะนั้นจึงละอภิชฌาและโทมนัส

หมายความว่า ทางตาเห็น เป็นของจริง มีสิ่งที่กำลังปรากฏและมีเห็นด้วย
ทางหู เสียงมีจริง ได้ยินเสียงก็มีด้วย ทางจมูก กลิ่นมีจริง ได้กลิ่นก็มีด้วย ทางลิ้น
ขณะที่กำลังลิ้มรส รสมีจริง และสภาพที่กำลังลิ้มรสก็มีด้วย ทางกายที่กระทบสัมผัส
เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็งมีจริง และสภาพที่รู้เย็นหรือร้อน อ่อนหรือแข็ง ตึงหรือไหว
ก็มีจริงด้วย สติปัฏฐาน คือ ขณะที่กำลังระลึกที่ลักษณะของสภาพที่มีจริง ๆ ที่กำลัง
ปรากฏ

ถ. ขณะที่สติปัฏฐานเกิดนั้น อภิชฌาและโทมนัสเกิดไม่ได้ จะเป็น
ข้อสังเกตได้ใหม่ว่า เรามีสติปัฏฐานหรือไม่ เราเอาตัวนี้เป็นตัวกำหนด

สุ. ไม่ได้ ต้องเอาลักษณะของสภาพธรรมที่ปรากฏ เพราะว่าขณะนี้แข็ง
ถ้าถามดีกว่าแข็งไหม ทุกคนก็ตอบว่าแข็ง ไม่ได้หมายความว่ามีความว่ามีสติปัฏฐาน
หมายความว่าเพียงมีสภาพที่รู้แข็งจึงตอบได้ว่า แข็ง ถ้าสิ่งนั้นอ่อนนุ่ม ถามว่านุ่มไหม
เขาก็ตอบว่านุ่ม แต่ไม่ใช่สติปัฏฐาน เป็นแต่เพียงว่ามีสภาพรู้ลักษณะสภาพนุ่ม
จึงสามารถบอกได้ว่าสิ่งนั้นนุ่ม

เพราะฉะนั้น สติปัฏฐานมากกว่านั้น โดยที่รู้ว่าแข็งคือแข็งปรากฏตามธรรมดา
แต่มีการระลึกรู้เข้าใจในอาการที่แข็งว่า เป็นแต่เพียงสภาพธรรมอย่างหนึ่ง และเมื่อ
แข็งมี สภาพที่รู้แข็งขณะนั้นไม่ใช่เรา แต่เป็นสภาพที่มีจริง เป็นสภาพที่กำลังรู้แข็ง

ฟังอย่างนี้จนกว่าสติปัฏฐานจะเกิดและระลึกจริง ๆ และค่อย ๆ สังเกตจนกว่าจะรู้ว่า สภาพรู้ไม่ใช่แข็ง จะวันหนึ่งวันใดก็แล้วแต่ ไม่มีกฎเกณฑ์ว่า มาเข้าชั้นนะ ๗ วันได้รู้อย่างนี้ หรืออีก ๗ วันย้ายไปทางหู อีก ๗ วันย้ายไปทางจมูก ไม่ใช่อย่างนั้นแล้วแต่บุคคลว่า ฟังแล้วจะมีเหตุปัจจัยให้มีความเข้าใจและมีการพิจารณามากหรือน้อย และเมื่อระลึกแล้วจะเข้าใจช้าหรือเร็ว ไม่เหมือนกัน ตามการสะสม ไม่ใช่เป็นบทที่ละบท และนั่งสงบ

ถ. หมายความว่า เมื่อมีสติปัฏฐานแล้ว สัมปชัญญะจะต้องเกิดขึ้นเสมอ

ส. สัมปชัญญะ คือ รู้ลักษณะ มีลักษณะให้รู้ที่สติดระลึกในลักษณะนั้น จึงคู่กันว่า สติสัมปชัญญะ ไม่ทิ้งลักษณะของสภาพธรรมที่กำลังปรากฏ คือ มีลักษณะให้รู้ อารมณีนั่นมีลักษณะให้รู้ อย่างกลืนกำลังปรากฏ สติสัมปชัญญะ คือ กำลังระลึกที่กลืน เพราะวากลิ่นกำลังปรากฏ สติพร้อมสัมปชัญญะก็รู้ตรงกลืน หรือสภาพที่กำลังรู้กลืนที่มีจริง ๆ ที่ปรากฏจริง ๆ

ถ. ผมคิดหาวิธีเจริญสติปัฏฐานให้เกิด

ส. เลิกคิดได้

ถ. คิดถึงคำที่ท่านอาจารย์พูดเรื่อง คุณประมาท ผมมีเทปของท่านอาจารย์เยอะเยอะ ครบพอที่จะไม่ต้องมาฟังท่านอาจารย์อีก จนกระทั่งเข้านี้เองจึงเชื่อมั่นว่า ยิ่งฟังเทปท่านอาจารย์ซ้ำแล้วซ้ำอีก ฟังคนเดียว ฟังแล้วคิด นั่นแหละเป็นวิธีที่ถูก คำพูดท่านอาจารย์คงจะทำให้ผมมีวิธีที่จะเจริญสติปัฏฐานได้ต่อ ๆ ไป ทีละน้อย ๆ

ส. วิธีนั้นคืออะไร

ถ. ฟังท่านอาจารย์

ส. ถูกต้อง ต้องขออนุโมทนา

วุตตัง คือ คำที่ได้ตรัสแล้ว และเรายังมีโอกาสทบทวนเหมือนกับว่าพระดำรัสที่ได้ตรัสที่นี่ เรามีโอกาสได้ฟังซ้ำ ได้พยายามเข้าใจ และประพฤติปฏิบัติตาม เป็นลาภอันประเสริฐอันหนึ่ง คือ การฟัง สวณานุตตรียะ การฟังที่ประเสริฐ อย่างที่ว่าเสียงมีตั้งเยอะเยอะ แต่เสียงไหนที่จะทำให้เข้าใจธรรมว่าเป็นสิ่งที่กำลังปรากฏ

ผู้ฟัง ทั้ง ๆ ที่ฟังถูกทาง แต่โลภะยังคอยแทรกนิด ๆ หน่อย ๆ

ส. โลภะก็ไม่ใช้ตัวเรา เป็นอนัตตา เตือนรื้อนนั้นคือตัวตน โลภะมาอีก รูปแบบหนึ่ง

ผู้ฟัง พอรู้ว่า ๔๐ คนจะได้ไป และอีก ๑๔ คนต้องไปรถไฟ จิตของเราบอกว่า สาธุ ขอให้เราอย่าได้อยู่เลย หลังจากนั้นก็คิดว่า ถ้าคนอื่นเขาคิดอย่างนั้นเหมือนกัน ทุกคนก็มีความคิดเหมือนเราหมดเลย ก็ต้องมีคนเสียสละ เพราะฉะนั้น โลภะแทรกอยู่ตลอดเวลา

ส. ของธรรมดา ให้รู้ว่าเป็นธรรมดา เราดูเขาก็กังวลว่าเขาเกิดโดยเราไม่รู้

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ก็มาจากโลภะนั้นแหละ แทรกอย่างละเอียดลออตามไปได้หมด แม้เป็นอุปพรหมบุคคล

ถ. แต่ถ้าเราเรียนไปเรื่อย ๆ เราจะสามารถแยกแยะได้ ใช่ไหม

ส. โดยทฤษฎีหรือโดยสติปัฏฐาน รู้เรื่องธรรมหรือรู้ธรรม เพราะฉะนั้น คนนั้นเป็นคนตรงที่จะรู้ว่า นี่คือการเข้าใจเรื่อง แต่สภาพธรรมมีจริง ๆ ให้พิสูจน์ได้ เพราะฉะนั้น ด้วยปัญญานี้ เขาไม่เพียงแต่เข้าใจเรื่อง เขาจะระลึกตรงลักษณะจริง ๆ ไม่ว่าจะพูดเรื่องไหน ไม่อย่างนั้นเขาเป็นพระอรหันต์บุคคลกันไม่ได้ พูดเรื่องตา พูดเรื่อง เห็น เขามีพร้อม พูดเรื่องสิ่งที่ปรากฏ คนที่สติปัฏฐานไม่เกิดก็เข้าใจเพียงเรื่อง แต่คนที่สติเกิด เขาไม่ได้เข้าใจเพียงเรื่อง มีลักษณะสภาพธรรมให้เขา รู้จริง ๆ พิสูจน์ได้ เพราะสติเขาจะระลึก ปัญญาเขาจะรู้ชัด เพราะฉะนั้น ปัญญาไม่ใช่รู้อื่น รู้เรื่องที่เรากำลังพูดนี้แหละ แต่ขึ้นอยู่กับสติขั้นไหน

ถ. เป็นไปได้ไหมที่จะเข้าใจโดยไม่ต้องเข้าใจเรื่อง

ส. เข้าใจเรื่องก็เป็นของธรรมดา เมื่อรู้ตัวจริงแล้วจะไม่เข้าใจเรื่องของสิ่งนั้น เป็นไปไม่ได้

ถ. เรื่องหมายถึงต้องไปจำว่า อันนี้ชื่ออะไร ทำอะไรกันบ้าง

ส. ความรู้นั้นเกินจำ หมายความว่าความรู้นั้นเกินจำแล้ว เพราะว่า
ประจักษ์แจ้ง ที่จำนั้นไม่ได้รู้ แต่ที่รู้นั้นเกินจำแล้ว

ถ. คือ รู้โดยไม่ต้องผ่านการเข้าใจเรื่องอย่างนั้นมาก่อน สมมุติว่าปัญญา
เข้าใจปุบเลย ได้ ใช่ไหม

ส. ท่านพระสารีบุตรเป็นอัครสาวก มีผู้ทีเลศกว่าท่านคนเดียว คือ
พระอรหันตสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่ท่านต้องฟังธรรมจากพระอัสสชิ ธรรมนั้นคือธรรม
ที่พระผู้มีพระภาคทรงแสดง เมื่อฟังแล้วท่านไม่ใช่เพียงแค่ฟังว่า ธรรมทั้งหลายเกิด
จากเหตุ แต่ท่านรู้เลยว่า คือ เดียวนี้ ขณะนี้ สภาพธรรมขณะนี้เมื่อเหตุปัจจัยปรุงแต่ง
เกิดแล้วดับ เพราะว่าปัญญาท่านสะสมมา

ถ. ท่านพระสารีบุตรฟังธรรมจากท่านพระอัสสชิแล้ว มาบวชเป็น
พระภิกษุ ยังไม่ได้บรรลุถึงขั้นพระอรหันต์ ท่านบรรลุที่หลังท่านพระมหาโมคคัลลานะ
ด้วยซ้ำ เพราะท่านฉลาดมาก ต้องคิดมาก ท่านฟังจากพระสูตรไหนไม่ทราบ
ท่านจึงได้บรรลุ ขอให้อาจารย์เล่าตอนนี้

ส. ปกติธรรมดา ถ้าเราไม่อิ่ม เราก็ต้องทานไปจนกว่าจะอิ่ม เรายังไม่อิ่ม
และเราอยากจะอิ่ม ก็เป็นไปไม่ได้ เรายังไม่รู้ แต่เราอยากจะรู้ ก็ไม่ได้อีก จนกว่าเรา
จะค่อย ๆ รู้ขึ้น ไม่ได้สำเร็จได้ด้วยความอยาก

ถ. ถ้าเรายังไม่รู้ อย่างท่านพระสารีบุตรท่านฉลาดนักหนา ท่านก็ต้องรอ
จนกว่าจะถึงเวลาที่ปัญญาเกิดรู้

ถ. เมื่อวานนี้ไปที่สาธุจิ ทราบว่าที่นั่นเคยเป็นสำนักพระภิกษุณีด้วย และ
พระภิกษุณีเวลาท่านเข้ามาบวช อาจารย์ของพระภิกษุณีท่านจะสอนให้พิจารณา
เกี่ยวกับเรื่องธาตุ ขันธ์ อายตนะ เราเองเคยอ่านเคยฟังมามากเรื่องธาตุ ขันธ์ และ
อายตนะ ขอความเมตตา อยากฟังธรรมในส่วนนี้จากท่านอาจารย์

ส. เราต้องรู้ความหมาย อย่างคำว่า ขันธ์ หรือธาตุ หรืออายตนะ เราไป
จำชื่อกับจำนวน อย่างขันธ์ ๕ ธาตุ ๑๔ อายตนะ ๑๒ แต่นั่นไม่ใช่การรู้ธรรม นั่นเป็น
การรู้เรื่อง และการรู้เรื่องของเราจะต้องรู้ว่า เพื่อประโยชน์อะไร อย่างขันธ์ คืออะไร

ถ้าเขาบอกเราว่า ชันธ ๕ เราพอใจเท่านั้นหรือ สำหรับดิฉันเองไม่พอใจ เพราะต้องมีความละเอียดที่จะรู้ว่าชันธคืออะไร ถ้าไม่รู้ว่าชันธคืออะไร ถ้าบอก ๕ ก็คือสิ่งที่เราไม่รู้นั่นเอง เพราะฉะนั้น เท่าที่ได้เรียนมาแล้วทั้งหมด ถ้ามาบอกชันธ ๕ ทันที ไม่มีทางจะเข้าใจได้ นอกจากจะรู้ว่า ปรมัตถธรรมคืออะไร ธรรมคืออะไร มีเท่าไร และค่อย ๆ แสดงโดยนัยต่าง ๆ กัน เพราะไม่ว่าจะเป็นชันธ ๕ ไม่ว่าจะเป็นอายตนะ ๑๒ ธาตุ ๑๘ อริยสัจจ์ ปฏิจจสมุปบาท หรือหมวดธรรมข้อใด ๆ อีกทั้งหมด จะไม่พ้นจากปรมัตถธรรม ๔

เพราะฉะนั้น ตั้งต้นที่ปรมัตถธรรม ซึ่งในปรมัตถธรรม ๔ มีจิต มีเจตสิก มีรูป มีนิพพาน นิพพานแยกไว้เลยว่าต่างจากจิต เจตสิก รูป เพราะไม่ใช่สังขตธรรม ไม่ใช่สังขารธรรม ไม่ใช่สภาพธรรมที่มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งให้เกิดขึ้น สภาพธรรมที่มีเหตุปัจจัยปรุงแต่งและมีการเกิดมีเพียง ๓ ปรมัตถธรรม คือ จิต เจตสิก รูป สำหรับนิพพานนั้นตรงกันข้าม คือ ไม่เกิด เมื่อไม่เกิดก็ไม่ดับ จึงเป็นวิสังขารธรรม เป็นอสังขตธรรม จากนั้นก็ค่อยแยกว่า ชันธ ๕ คืออะไร

ชันธ ๕ เรารู้ว่า มีรูปชันธ ๑ เวทนาชันธ ๑ สัญญาชันธ ๑ สังขารชันธ ๑ วิญญาณชันธ ๑ ถ้าเราไม่รู้ปรมัตถธรรม ๓ เราหาชันธ ๕ ไม่เจอ เมื่อเรารู้ปรมัตถธรรม ๓ เราจึงรู้ว่า รูปทุกรูปที่เป็นรูปชันธก็คือสามารที่จะจำแนกโดยเป็นอดีต เป็นปัจจุบัน เป็นอนาคต เพราะว่ารูปเกิดแล้วดับ ๆ ซึ่งก็ตรงกันกับสังขารธรรมที่ว่า ปรมัตถธรรม รูปเป็นสังขารธรรม เกิดขึ้นและดับไป และยังรู้เหตุด้วยว่า ทำไมทรงแสดงรูปชันธก่อน ก็เพราะว่าทุกคนพอใจรูป ติดรูป ต้องการรูป แสวงหารูป ตั้งแต่เกิดจนตาย ไม่ได้แคล้วคลาดไปจากสิ่งที่สวดย ๆ งาม ๆ ทางตา เสี่ยงเพราะ ๆ ทางหู กลิ่นหอม ๆ ทางจมูก รสอร่อยทางลิ้น และสิ่งที่กระทบสัมผัสสบาย แสดงให้เห็นว่า รูปสำคัญเหลือเกิน สำคัญสำหรับใคร สำคัญสำหรับเวทนา คือความรู้สึกสัมผัสเป็นสุขชั่วขณะเดียวเท่านั้นเอง

เพราะฉะนั้น ทรงเรียงลำดับความสำคัญ รูปชันธเป็นอันดับหนึ่ง เพราะว่าเป็นที่ต้องการของเวทนาชันธ เขาต้องการรูปมาเสวยความรู้สึกที่เป็นสุขชั่วครั้งชั่วคราว

เพราะฉะนั้น ทุกคนพยายามหาทางให้เวทนาเจตสิกซึ่งเป็นโสมนัสเวทนาหรือสุขเวทนา เกิด ขวนขวายไปเหนือจดใต้ พิจารณา ก็เพื่อให้สุขเวทนาเกิดเท่านั้นเอง เพราะฉะนั้น ถ้าไม่ประจักษ์ว่า เวทนาเกิดแล้วดับ เราจะละคลายใหม่ว่า หาแทบตาย ชั่วขณะเดียว เกิดขึ้นและดับไปเท่านั้นเอง

ถ้าเรารู้ความจริงอย่างนี้ จะเหมือนกันหมดเลย ไม่ว่าจะอยู่ที่ไหน ปราสาท ราชวังหรือในป่า พระพุทธเจ้า ก็เหมือนกัน ในป่าก็มีอ่อน มีแข็ง มีเห็น มีได้ยิน เพียงชั่วขณะ ๆ เพราะฉะนั้น จะไปหวังอะไร จะไปติดอะไรกับสิ่งที่มีปัจจัยปรุงแต่ง และกีดกัน มีปัจจัยปรุงแต่งและกีดกัน

ทั้งหมดนี้ เวลาสุขเวทนาเกิด สัญญาขั้น ๓ คือ สัญญาเจตสิกจำหนัที่ว่า สุขเวทนาเป็นอย่างนี้นะ เพราะฉะนั้น ก็ไปหาอีกให้สุขเวทนาเกิดขึ้นอย่างนี้นะ ไม่ลืมเลย

ในปรมัตถธรรม ๓ ที่เป็นขั้น ๕ เพราะฉะนั้นนิพพานไม่ใช่ขั้น ๕ ไม่เกิดดับ เพราะฉะนั้น เป็นปัจจุบัน อดีต อนาคตไม่ได้

ในปรมัตถธรรม ๓ รูปเป็นรูปขั้นไปแล้ว เหลือนามขั้น คือ เจตสิกกับจิต ซึ่งเจตสิกทั้งหมดมี ๕๒ ก็มาแยกเป็นเวทนาขั้น ๑ สัญญาขั้น ๑ เจตสิกที่เหลืออีก ๕๐ ก็เป็นสังขารขั้น

ต้องตามลำดับอย่างนี้ ถ้าเราจะเอาเพียงชื่อ ๆ มา และแสดงกันไป อธิบายว่า เป็นที่ประชุม นั่นเป็นเรื่องเฟิน และไม่ทำให้เข้าใจจิตเดียวนี้

ศึกษา ต้องให้เข้าใจจริง ๆ ประโยชน์ของการไปนั่งเรียน นั่งฟัง เปิดเทป ทั้งหมดเพื่อเข้าใจถูก และเข้าใจจริง ไม่ใช่เพียงคิดว่าเข้าใจ แต่ความจริงไม่เข้าใจ เพราะฉะนั้น การศึกษาต้องตามลำดับขั้น ตั้งต้นให้ถูก หนังสือปรมัตถธรรมสังเขป อ่านไปเถอะ

ผู้ฟัง ฟังมาตั้งนาน เพิ่งรู้ว่าแค่รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ พระพุทธองค์ก็เรียงลำดับตามความสำคัญไว้ละเอียด

ผู้ฟัง พยายามสังเกต ไม่ว่าธรรมกัมม ทานจะเรียงตามลำดับความสำคัญ
ทั้งสิ้นเลย

ผู้ฟัง สำคัญสุดขึ้นก่อน ใช่ไหม

ผู้ฟัง อย่างทุกข์ สมุทัย นิโรธ มรรค ก็เช่นเดียวกัน ต้องเห็นทุกข์ก่อนจึงจะ
รู้สาเหตุของทุกข์ และจึงบอกวิธีดับทุกข์ว่ามรรคมีอะไรบ้างที่จะทำให้หมดทุกข์
ท่านเรียงลำดับ ถ้าเป็นความเรียง ก็เป็นความเรียงที่ยอดเยี่ยมจริง ๆ

สุ. ภาษาพระไตรปิฎกเพราะอะไรอย่างนั้น ไพเราะจริง ๆ คำพูดของเรา
พูดได้ไม่กระชับเท่า พูดแล้วยังต้องคิดว่า เอาอันนี้ไว้ก่อนหรืออันนั้นไว้ก่อนจึงจะ
กระชับ แต่ของท่านแปลเป็นภาษาไทยแล้วยังแค่นี้ ถ้าเป็นภาษาเดิมจะสักแค่ไหน

รูปแต่ละรูป บางกลุ่มเกิดจากกรรมและกิเลส บางกลุ่มเกิดจากจิตและกิเลส
บางกลุ่มเกิดจากอตุ ความเย็นความร้อนและกิเลส บางกลุ่มเกิดจากอาหารและกิเลส
ทยอยกันดับอยู่เรื่อย ๆ เหมือนสภาพที่มีงาและงาก็แตกไปที่ละเม็ดสองเม็ด ผลัดกันไป
เรื่อย ๆ ไม่มีรูปที่ยั่งยืน

ที่เราจำไว้ว่า มีสมอง มีเรา แต่จริง ๆ แล้ว เปล่า จิตเกิดขึ้นขณะหนึ่งและ
รู้อารมณ์ใด อารมณ์นั้นดับเดียวก็ดับแล้ว ไม่ต้องมีการทรงจำว่าเป็นสมอง
ซึ่งเป็นอัตตา สมองนี้เป็นสิ่งหนึ่งสิ่งใด เป็นส่วนของกาย ทั้งกายนี้ก็เป็นอากาศ
ต้องให้เหลือแต่เพียงผงที่เล็กและกิเลส นั่นคือไม่ใช่เรา เพราะฉะนั้น กองดินจริง ๆ
ผงธุลีจริง ๆ และมีอากาศธาตุแทรกคั่นเต็ม

ถ้าพูดอย่างนี้ไม่ประจักษ์ ก็ไม่มีทางละกิเลส ต้องประจักษ์ และประจักษ์ได้
ท่านที่ประจักษ์หลังจากทรงแสดงธรรมแล้วเยอะเยอะเลย ทั้งพระโสดาบัน
พระสกทาคามี พระอนาคามี พระอรหันต์ เมื่อเหตุสมควรแก่ผล สำคัญตัวเหตุ

ถ. ท่านอาจารย์พูด ผมก็จำ จำ จำ จำเอาไว้ แต่ยังรู้สึกไม่สว่าง

สุ. จนกว่าปัญญาค่อย ๆ เพิ่ม เราจะเห็นเลยว่า วิธีอื่นไม่มีทางที่ปัญญา
จะเพิ่มได้ นอกจากเป็นความรู้ความเข้าใจขึ้นเรื่อย ๆ

ถ. อย่างเรื่องปัญญา ความจริงก็ฟังมาเยอะแล้วว่า ปัญญาเป็นตัวแก้ แต่ก็ไม่รู้ว่าจะแก้อย่างไร

สุ. ปัญญาเขาทำหน้าที่ของเขา อย่างอื่นทำหน้าที่ของปัญญาไม่ได้ แม้สติก็ทำหน้าที่ของปัญญาไม่ได้

ถ. อาจเป็นเพราะว่ายังไม่เคยมีปัญญา เลยไม่ทราบอานุภาพของปัญญาว่ามีขนาดไหน

สุ. และยังไม่ทราบว่า ปัญญาอยู่ระดับไหน

ถ. เลยมองไม่ออก

สุ. เหมือนเราอยู่ในโลกของความมืดมิด เมื่อได้ฟังพระธรรมก็มีแสงสว่าง นิดหนึ่ง ซึ่งแสงนี้จะกว้างและสว่างลึกแค่ไหน เราก็ต้องค่อย ๆ เจริญอบรม

ถ. ที่ท่านอาจารย์บอกว่าพ้นไม่มี ฟังดูตลก เหมือนกับยากจะเชื่อ

สุ. มีเมื่อไร

ถ. จะเทียบกับทวารได้ไหม

สุ. ทวารอะไร

ถ. พ้นไม่มี คือ มีขณะที่เห็น ก็เรียกว่า มี

สุ. มีเห็น ก็คือสิ่งที่ปรากฏ และเราไปทรงจำเอาไว้เป็นเรื่องเป็นราวว่า นี่เป็นพ้น แต่สิ่งที่ปรากฏไม่ใช่พ้น เป็นสิ่งที่ปรากฏทางตา

ถ. แต่มันเหมือนมี ใช่ไหม

สุ. เราจำไว้ตั้งแต่เกิดว่า เรามีพ้น แต่ถ้าสภาพธรรมปรากฏจริง ๆ พ้นไม่มี เราก็ไม่มี มีแต่สภาพธรรม และจะรู้ความหมายของสภาพธรรมว่าคืออะไร คือ ไม่ใช่สิ่งหนึ่งสิ่งใดที่เราเคยคิดว่าเป็นพ้น หรือเป็นอะไร

ถ. เราจะรู้สึกได้ง่ายเวลาที่เราหลับตา เพราะเวลาที่เราลืมตา ของเข้ามาทางตาเยอะ การที่เรามองเห็นภาพ เราจะไปคิดยึดติดว่าเป็นตัวตน ถ้ารู้สึกทางกาย จะรู้สึกว่าชัดเจน เช่น เราารู้สึกว่าแข็ง

สุ. และไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏทางตาด้วย เพราะเพียงแค่แข็ง เพราะเราหลับตา

ผู้ฟัง ทำให้แข็งแรงขึ้น

ถ. เราจะรู้สึกเป็นจุด ๆ สมมติว่าเราพิจารณาเป็นที่ ๆ จะแข็งแรงมาจากปลายเท้า ถ้าเราใส่รองเท้า นิ้วเท้าเราจะกระทบที่ปลายหัวรองเท้า เรื่อยมาที่กลางฝ่าเท้า ส้นเท้า เวลาเรานั่ง ตรงท้องขาจะแข็ง ตรงก้น ตรงหลัง และความรู้สึกที่แข็งแรงก็ต่างกัน คือ จะต่างตรงที่โทนที่เฉทของความรู้สึก นี่คือสภาพธรรมที่ปรากฏจริงใช่ไหม

ส. ใช่

ถ. หรืออย่างเรื่องฟัน ถ้าเราจะทำใจว่า เมื่อเรารู้ที่แข็งแรง เราจะคิดว่านี่คือแข็งแรง เราจะไม่ได้คิดว่านี่คือฟัน เราจะรู้เพียงแต่ว่าแข็งแรง

ส. ลักษณะที่แข็งแรงปรากฏ จริง ๆ แล้วก็คือแข็งแรง ไม่ใช่ตัวตน อันนี้ที่ทั้งจุดนี้ เพราะลักษณะเขาเปลี่ยนไม่ได้เรารู้ แต่ความยึดถือนี้ที่เราจะต้องรู้ว่าค่อย ๆ คลาย เพราะปัญญาค่อย ๆ เกิด

ถ. สมมุติเรานั่งหลับตา จริง ๆ แล้วเราไม่รู้ว่าคุณลักษณะตัวเราเป็นอย่างไร จะปรากฏแต่ความรู้สึกว่าแข็งแรง นิม ความรู้สึกที่สัมผัสได้ แต่เราจะไม่รู้ว่า คุณลักษณะตัวเรานี้ตัวกลม หรือสี่เหลี่ยม หรือจะเป็นแมงกะพรุน เราไม่รู้ ตรงนี้คือสภาพธรรม

ส. มีลักษณะให้เรารู้ได้ ในลักษณะนั้นจะไม่ใช่อะไรอย่างหนึ่งอย่างใดเลย ข้อสำคัญที่สุด ปัญญาต้องเจริญจนกระทั่งไม่ว่าจะหลับตาหรือลืมตา สภาพธรรมต้องแยกกัน ทางกายก็คือทางกาย ทางตาก็คือทางตา ใหม่ ๆ เราอาจจะคิดว่าหลับตาจึงจะรู้สึกว่าแข็งแรงนี้ไม่มีอะไรปน แต่ปัญญาอย่างนั้นยังไม่พอ ยังต้องรู้ว่า ลืมตาอย่างนี้แข็งแรงก็ไม่ใช่สิ่งที่ปรากฏ ปัญญาต้องเพิ่มขึ้น ๆ และละเอียดขึ้น ๆ คมขึ้น ไวขึ้น ทุกอย่าง

ถ. อย่างเรื่องเสียง ถ้าเราฟังเสียงซึ่งเราเข้าใจความหมาย เราก็จะไปตีความ เราจะไปจับที่สมมติ แต่ถ้าเมื่อไรฟังภาษาต่างชาติที่เราไม่เข้าใจเลย ก็จะปรากฏขึ้นมาเป็นเสียงต่าง ๆ และไม่ได้รู้ความหมาย

ส. แต่เราต้องแยก จนกระทั่งว่าไม่ใช่ตัวตนอีก และลักษณะรู้ไม่ใช่เสียง
ตัวสำคัญอยู่ที่สภาพรู้ ซึ่งรู้ยาก ฟังมาเท่าไร อย่างไร ก็ต้องอาศัยพิจารณาแล้ว
พิจารณาอีก

๑๙๙๙

สนทนาธรรมที่โรงแรมอโศก เมืองโปปาล

วันพุธที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๓

ถ. รู้สึกกลัว เพราะรู้ว่าในชาตินี้ถ้าเราไม่ได้โสดาบัน จะเป็นเหตุให้ไปเกิดในอบายภูมิได้ง่าย ๆ เลย และเมื่อเกิดในอบายภูมิหรือเป็นสัตว์ดิรัจฉานแล้ว อาจจะมีวนเวียนอยู่แถวนั้นอีกหลายภพหลายชาติ เป็นเรื่องที่น่ากลัว

นิน่า ... จิต เจตสิก รูป เกิดอีก ไม่ใช่บุคคล

สุ. สภาพของเมตตา ความเป็นเพื่อน และเป็นเพื่อนจริง ๆ แต่โลกะตามเก่ง ล่องไปหมดเลย ไม่ว่าจะรู้ธรรมเรื่องอะไร แม้แต่เมตตาก็อยากจะมีเมตตา นี่ก็ถูกเขาหลอกไปอีก

ถ. อย่างคนที่เราค่อนข้างจะรักมาก จะมีความเมตตามาก ถ้าคนที่ไม่ค่อยชอบเท่าไร ก็จะมีเมตตาให้เหมือนกัน แต่น้อยมาก วิธีที่จะพัฒนาให้เราารู้สึกเมตตาเขามากขึ้น ๆ จนสามารถเท่ากับคนที่เรารักได้ จะทำอย่างไร ตอนนี้ยังทำไม่ได้ ก็พยายามเลี้ยง นึกถึงมงคล ๓๘ ข้อแรกที่บอกว่า อเสวนา จ พาลานัง ไม่คบคนพาล ก็พยายามหลีกเลี่ยงคนที่ไม่อยากอยู่ใกล้ด้วย ไม่ทราบ่วาวิธีนี้ถูกหรือเปล่า และวิธีไหนที่จะพัฒนาความเมตตาของเรา

สุ. ทุกคนยังเป็นผู้เริ่มต้นในธรรม เหมือนเด็กเล็ก ๆ กว่าที่จะโต กว่าที่จะยืน และกว่าจะเดิน กว่าที่จะวิ่ง เพราะฉะนั้น เราต้องรู้ว่าเราเป็นผู้ที่ใหม่ต่อธรรมระดับไหน ขึ้นไหน ถ้าเป็นผู้ที่ใหม่จริง ๆ ก็ถูกที่เราจะเว้นบุคคลพาล เพราะเรายังไม่เข้มแข็งพอที่กุศลจิตของเราจะมีมากและมั่นคง แต่ในขณะที่เดียวกัน เราฟังพระธรรม เราฟังตลอดหมดทุกส่วน และเราก็รู้สภาพจิตของเราด้วยว่าเมตตาของเราจะเกิดขณะไหน แต่สำหรับคนที่เรารักเคารพ เราก็ต้องระวังที่จะไม่เป็นโลกะ คือ ธรรมที่เป็นอกุศลก็เป็นอกุศล ธรรมที่เป็นกุศลก็เป็นกุศล ถ้าเราสามารถรู้ความต่างกันของโลกะกับเมตตา เราจะมีเมตตาเพิ่มขึ้นได้

สำหรับเรื่องของโลภะก็ยังเป็นโลภะ เพราะเราห้ามไม่ได้ แต่แทนที่จะเป็นโทสะ เพราะถ้าเรามีโลภะ คนที่เราชอบไม่ทำอย่างที่เราต้องการ เราก็จะไม่พอใจ ฉะนั้น แทนที่จะเป็นอย่างนั้น เมตตาเราเกิดแทนโทสะก็ดี ไซ้ใหม่ คือ โลภะก็เป็นเรื่องธรรมดา แต่แทนที่จะเป็นโทสะ ก็เป็นเมตตาเพิ่มขึ้น

เรารู้จักตัวเราด้วยสติสัมปชัญญะ ขณะใดเป็นกุศล ขณะใดเป็นอกุศล และถ้าเรารู้ลักษณะของเมตตาจริง ๆ ซึ่งที่จริงแล้วกุศลนี้ไม่ยาก น่าจะง่ายกว่าอกุศลเยอะ เกลียดคนอื่นนี่ยาก ต้องไปหาจุดไม่ดีของเขา สำหรับจะเกลียด หรือจะไม่พอใจ แต่ถ้าเราเป็นคน ...

ถ. ยกตัวอย่าง เห็นคน ๆ หนึ่งเขาขับรถไป อีกคนหนึ่งถอยหลังรถออกมา ทำให้ชนโดยไม่รู้ว่ามีคนขับรถมา พอชนปั๊บ คนที่ขับรถไปชนเขาก็โกรธ แต่คนที่นั่งมาด้วยข้าง ๆ บอกว่า จะโกรธเขาทำไม เขาไม่รู้ว่าจะรถเรากำลังมา เพราะเขาถอยหลังมา คนแรกนี่โกรธแล้ว คนที่สองเป็นคนแก้ตัวให้โดยที่ไม่รู้จักกับคนที่ถอยรถมาเลย อย่างนี้เขามีเมตตาหรือเปล่า

สุ. ไม่ถามคนอื่น เรื่องของสภาพธรรม ถ้าเราเข้าใจ คือ ถ้าเราเข้าใจว่า โลภะ คือ ความติด ความต้องการ โทสะ คือ ความขุ่นเคืองแม้เพียงเล็กน้อย ส่วนอโลภะ คือ ความไม่ติด ไม่ข้อง ไม่ต้องการ และอโทสะ คือ ความไม่โกรธ เพราะฉะนั้น เป็นสภาพจิตซึ่งไม่โกรธ ขณะนั้นคนอื่นจะบอกแทนเราไม่ได้เลยว่า เรามีเมตตา คือ ความเป็นเพื่อน ความหวังดี เพื่อประโยชน์ของคนนั้นหรือเปล่า

ถ้าเดี๋ยวนี้เราเดินออกไปข้างนอก และเราเป็นมิตรกับทุกคน ไม่ได้เป็นศัตรูเลย ไม่ว่าจะเป็นหนวด หรือมีผิวต่างกับเรา หรือเมื่อที่เรานั่งรถไป ถ้าเกิดอกุศลจิต อย่างคนขายของบางที่เขาอาจจะมากวนอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ถ้าเราสามารถรักษากิจของเราเป็นเพื่อน คือ เขาก็เป็นคนที่ขายของ เงินทองก็มีความหมายกับเขา บางครั้งเราทำบุญได้เยอะแยะ และเรามานั่งต่อราคาสามล้อบ้าง แม่ค้าบ้าง คิดถึงชีวิตเขาว่า เขามีลูกกี่คน ลูกเขากำลังเรียนหนังสือ ซึ่งเขาก็ไม่ได้มาบรรยายสภาพความต้องการ ความขาดแคลนในครอบครัวของเขา เขาอาจจะมีแม่ป่วยในโรงพยาบาล หรืออะไร

ก็ได้โดยสภาพฐานะความเป็นอยู่ อย่างเขาก็ไม่มีรถ ต้องไปเช่าสามล้อมาบ้าง แท็กซี่บ้าง จราจรเรียกบ้าง และเราก็ตอนิดต่อหน่อย แต่เราไปทำบุญเยอะแยะ

เพราะฉะนั้น เราน่าจะเป็นมิตรกับทุกคน พร้อมทั้งจะให้ประโยชน์กับทุกคน แล้วแต่ว่าขณะนั้นเราพบใคร ถ้าเรานั่งสามล้อ เท้าไร้อาจจะไม่ต้องทอนก็ได้ เมื่อนึกถึงครอบครัวเขา และพวกผลไม้จะอะไรอย่างนี้ เขาอาจจะรวยกว่าเรา เพราะเขาขายของกำไรมาก ไซ้ไหม ก็เป็นเรื่องของกาลเทศะเกี่ยวกับสภาพจิตของเราว่า ขณะนั้นเรามีความเป็นมิตร หรือเราเป็นเรา เขาเป็นเขา และเราก็คิดไกลจนกระทั่งว่า ต้นทุนเท่านั้น กำไรเท่านั้น เป็นเรื่องคิดมากจัง แต่ถ้าจิตของเราเป็นเพื่อนกับเขา ไม่ว่าเขาจะอาชีพใดก็ตาม ก็สบายใจดี

เจริญเมตตา คือ ความเป็นเพื่อน เมตตาในที่นี้คือความเป็นเพื่อนจริง ๆ ไม่มีอะไรมากัน ถ้าใช้คำว่าเพื่อน จะไม่มียศ ไม่มีตำแหน่ง ไม่มีฐานะ ไม่มีความรู้ ไม่มีอะไรเลยที่จะมาขวางความเป็นเพื่อน ไม่มีช่องว่าง

ผู้ฟัง ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ถ้าเราคิดว่า คนนี้มาเอาเปรียบเรา รู้ได้อย่างไร ถ้าเรารู้ว่าราคาแพงไปก็แล้วแต่ แต่จริง ๆ แล้ว ถ้าเราคิดถึงครอบครัวเขาฐานะของเขา จะเป็นประโยชน์กว่า เพราะเหมือนกับทำบุญกุศล เคยทำบุญอย่างอื่นไหม

ผู้ฟัง ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ก็เหมือนกัน ก็ทำ ไม่อยากเรียกว่าเอาเปรียบเลย ถ้าเอาเปรียบเรายิ่งน่าสงสาร เพราะเป็นอกุศล

ขอยกตัวอย่างเรื่องที่ถนนเพชรบุรี ทุกคนสงสารเหลือเกินคนที่ถูกไฟลวกเผา แต่ทำไมสงสารเขาบ้าง ทำไมไม่สงสารตอนที่เขาทำอกุศลกรรมซึ่งเป็นเหตุให้เขาต้องถูกเผา เพราะถ้าเขาไม่เคยมีอกุศลกรรมมาก่อน เขาจะไม่ได้รับวิบากกรรมอย่างนี้ ไม่มีทางเลยที่ใครจะไปติดไฟแดงและถูกไฟลวกเผาอย่างนั้น

ทุกคนใช้คำว่า ขึ้นอยู่กับกรรม ถึงแก่กรรม เมื่อกรรมมาแล้วหนีไม่ได้ ไม่มีใครหนีกรรมพ้น เพราะฉะนั้น ต้องเป็นอกุศลกรรมแน่ ๆ ที่ทำให้เขาได้รับวิบากอย่างนั้น

และเรามาสงสารตอนเขาได้รับวิบาก แต่ตอนที่เขาทำอกุศลกรรม เริ่มสงสารได้แล้ว เพราะฉะนั้น ตอนที่แท็กชี้เขาจะมีโก่งราคาเรา เราก็สงสารที่เขาโก่งราคา หรือใครก็ตามที่ทำอกุศลกรรม สงสารทันทีเลย

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ก็แล้วแต่เรา แต่ถ้าเราจะมีเมตตาที่ดี เพราะชีวิตเราดำรงอยู่เพียงชั่วขณะจิตเดียว และยิ่งเห็นว่าชีวิตเราดำรงอยู่เพียงชั่วขณะจิตเดียวก็น่าจะคิดว่า ขณะจิตเดียวนี้อาจเป็นกุศลหรือเป็นอกุศล มีขณะจิตเดียวให้เลือก ชีวิตเราดำรงอยู่เพียงชั่วขณะจิตเดียว และขณะจิตเดียวนี้อาจเป็นกุศล หรือจะให้เป็นอกุศล

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ก็อย่าไปโกรธ หรืออย่าไปคิดมาก

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. นั่นแหละ อกุศลหมด

นิน่า ดิฉันคิดว่า ส่วนใหญ่เราคิดถึงเรื่องเมตตา และเรื่องขันติ แต่ไม่ใช่ลักษณะ ถ้าเป็นเรื่องเท่านั้น เจริญไม่ได้ เราพูดเรื่องเมตตา แต่ความจริงในชีวิตประจำวัน คุณคนอื่นที่เราไม่พอใจ ขันติไม่มาก คิดถึงเรื่องขันติและเรื่องเมตตา ต้องมีเมตตาต่อทุกคน มีจริง และสติปฏิฐานสลับกันช่วยให้มีสติสัมปชัญญะ รู้ลักษณะเมตตา และรู้ลักษณะขันติ ไม่ใช่เรื่องเท่านั้น แต่ยากสำหรับทุกคน เราคิดเรื่อง มีแต่เรื่องขันติ

ส. เพราะฉะนั้น ที่สำคัญที่สุด คือ จุดประสงค์ของการฟังพระธรรม ลืมไม่ได้เลย ถ้าเราไม่รู้จุดประสงค์ของการเรียน เราจะไม่มีไปถึงไหนเลย เราต้องรู้ว่าเราฟังทำไม คือ ฟังเพื่อรู้จักตัวเรา ฟังเพื่ออบรมเจริญกุศล เพื่อแก้ไขตัวเราให้เป็นคนที่ดีขึ้น ไม่อย่างนั้นเราศึกษาพระธรรมแล้วเราก็มีมานะ มีความสำคัญตน เรารู้มาก เราเก่ง เจตสิกมีเท่านี้ จิตมีเท่านี้ ใครก็พูดอย่างเราไม่ได้ คิดอย่างเราไม่ได้ เขียนอย่างเราไม่ได้ นึกอย่างเราไม่ได้ ถ้าเป็นอย่างนั้นแล้ว ต้องกล่าวว่า ไม่มีประโยชน์เลย

เราไม่ได้เรียนเพื่อไปเป็นอาจารย์ เพื่อมีลาภ มีชื่อเสียง มียศ หรืออะไร แต่เรียนเพื่ออบรมเจริญปัญญา เพื่อละสิ่งเหล่านั้น ละการติดข้องในสิ่งเหล่านั้น นี่จึงจะเป็นประโยชน์ ไม่อย่างนั้น บางคนเราก็ทราบว่ายิ่งเรียนยิ่งมีความสำคัญตน เพราะฉะนั้น ไม่ได้ประโยชน์จากการเรียน

ถ้าเรียนแบบนั้นก็เรียนแบบงูพิษ เพราะว่าทำร้ายตัวเอง จะรู้มากหรือรู้น้อย อย่างไรก็ตามเพื่อประโยชน์ คือ เป็นปัญญาที่จะขัดเกลาละคลายอกุศล เพราะว่าอกุศลไม่มีทางที่อย่างอื่นจะขัดเกลาละคลายได้ นอกจากปัญญาอย่างเดียว

นิมิต มีปัญหาอย่างอื่นที่เกิดขึ้นได้ คือ เราอยากจะทำลายกิเลสให้เราเป็นคนดี ความติดในบัญญัติว่าเป็นคนดีเกิดขึ้นได้

ส. ก็คือตัวตน ไข่มุข คนดีนี้ใคร เรา ก็ไม่พ้น เพราะฉะนั้น ไม่ได้ขัดอะไร ต้องเป็นเรื่องที่ละเอียดจริง ๆ พระธรรมละเอียดมาก ที่ทรงแสดงไว้ถึง ๔๕ พรรษา เพราะว่า เป็นเรื่องละเอียด แต่เราก็มีบุญได้มาสู่สถานที่ที่พระผู้มีพระภาคเคยเสด็จ เคยประทับ และเคยทรงแสดงธรรม ซึ่งเรากำลังกล่าวถึงธรรมที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสไว้แล้ว อย่างข้อความที่บรรยายเมื่อ ๒ - ๓ วันก่อน คือ วุตตัง คำที่พระผู้มีพระภาคได้ตรัสแล้ว และเราก็มานำมาทวนคำที่ได้ตรัสแล้ว ณ สถานที่ต่าง ๆ ให้เกิดความเข้าใจ เพื่อจะได้ขัดเกลากาย วาจา การเดินทางทั้งหมดเป็นเครื่องพิสูจน์ว่าเราขัดเกลากาย วาจา เรียบร้อย ๆ

ถ. ... (ได้ยินไม่ชัด)

ส. ขัดแล้วไม่เหนียว ตอนจะขัด หรือก่อนขัด ตอนที่ เป็นอกุศลเหนียว แต่ตอนที่ เป็นกุศลไม่เหนียวเลย

ถ. เมื่อพูดถึงสภาพธรรมที่ท่านอาจารย์ได้กล่าวไปแล้วก็คิดว่า ทุก ๆ ขณะ เป็นสภาพธรรม และท่านอาจารย์ก็ได้บรรยายซ้ำแล้วซ้ำเล่าอีกว่า ปรากฏให้รู้ได้ในแต่ละทาง คือ ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย แม้แต่ทางใจของความคิด เพราะฉะนั้น เวลาที่เราอยู่ในประเทศอินเดีย สภาพธรรมต่าง ๆ ก็ไม่ต่างจากเมืองไทย แต่ผมขอกราบเรียนถามท่านอาจารย์ว่า คำว่า สภาพธรรม มีลักษณะที่ปรากฏ

เวลานี้ดูเหมือนว่าพูดตาม จริง ๆ แล้วสภาพธรรมไม่ทราบว่ามีลักษณะอย่างไร เช่น ทางตา ขอคำแนะนำเพิ่มเติมสักเล็กน้อย

ส. สภาพธรรมมีจริง ๆ ทุกวัน ตั้งแต่เกิดจนตาย แต่อวิชชาไม่รู้ไม่ได้ เท่านั้นเอง กำลังเห็น มีสภาพธรรมกำลังปรากฏ อวิชชาไม่รู้ทั้ง ๆ ที่กำลังเป็น สภาพธรรม

ขณะนี้ เป็นสภาพธรรม แต่เมื่ออวิชชาไม่รู้เลยว่าเป็นธรรม ก็หาสิ่งที่ปรากฏ ทางตาว่าเป็นอย่างไร ซึ่งลืมตาขึ้นมาก็เห็น เพราะฉะนั้น ต้องอาศัยสติสัมปชัญญะ สติปัฏฐาน ถ้าสติปัฏฐานไม่มี ปัญญาไม่เกิด อย่างไม่รู้ อวิชชาก็ไม่รู้สภาพธรรม เป็นอย่างไร ทั้ง ๆ ที่สภาพธรรมกำลังมีอยู่ตลอด ทางตา ทางหู ทางจมูก ทางลิ้น ทางกาย ทางใจ แต่อวิชชาไม่รู้ ไม่สามารถรู้ได้จริง ๆ ว่าเป็นธรรม แต่ปัญญาผู้ นี้เป็นความต่างกันของอวิชชาและวิชา

ถ. ปัญญาที่ว่านี้ จะมีโอกาสเกิดขึ้นได้ไหม

ส. พังเข้าใจหรือยัง ถ้ายังไม่เข้าใจก็ฟังไปจนกว่าจะเข้าใจ ฟังเข้าใจแล้ว สติปัฏฐานเกิดหรือยัง ถ้าสติปัฏฐานยังไม่เกิดก็ฟังไปอีก พิจารณาไปอีก เข้าใจไปอีก จนกว่าสติปัฏฐานจะเกิด

ไม่มีคำว่า เร็ว และไม่มีคำว่า ต้องการวันนั้นวันนี้ เดือนนั้นเดือนนี้ ปีนั้นปีนี้ ถ้าใครอยากจะเร็วเมื่อไร ไม่รู้จักโลภะ เพราะว่าเป็นไปกับโลภะ อย่างที่คุณนี่น่าบอก ว่า เวลาที่เดินประทักษิณ และมีสภาพธรรม มีสติปัฏฐานบ้าง มีโลภะบ้าง ไม่เดือดร้อน เพราะว่าเป็นธรรมตา โลภะก็โลภะ เป็นธรรมตา สติปัฏฐานก็ต่างกับ โลภะ ก็เป็นธรรมตา ทุกอย่างเป็นธรรมตา แต่คนที่ลำบากเพราะโลภะ ที่เดือดร้อน เพราะโลภะ ไม่รู้ว่าโลภะต้องการทำอย่างนั้น ให้เดือดร้อน ให้วุ่นวาย ไปปรารถนาอย่างอื่น

ถ. หลังจากเริ่มเดินประทักษิณ ใจผมคิดว่า ผมจะตั้งจุดตรงไหนเพื่อ ถ่ายภาพ และจะคอยเก็บภาพให้ได้มาก ๆ ขณะนั้นความสนใจจะให้เกิดเป็นบุญ

เป็นกุศลคงไม่มี มีแต่ความอยากได้ ๆ เพราะฉะนั้น สติก็คงไม่เกิดเลยเมื่อวานนี้
ตลอดเวลา ๓ รอบ

นิน่า สบายมาก ไม่ต้องบังคับเลย เพราะว่า เป็นธรรมชาติ เป็นธรรมชาติ
รู้สึกสบายกว่า อาจจะต้องให้มันสติ และต้องมีความคิดที่ดีเท่านั้น เดือดร้อน
ถ้าไม่ใช่ออย่างนั้น แต่ถ้ารู้ว่าทุกอย่างปรากฏโดยมีเหตุปัจจัยจริง ๆ ไม่เดือดร้อนเลย
สบายกว่าก่อน

ถ. ถ้าเราจะวิเคราะห์สิ่งที่เกิดขึ้นในตัวเรา ตัวเราเองจะรู้มากกว่าคนอื่น
ใช่ไหม เราจะรู้เองใช่ไหมว่า เป็นอย่างนั้นอย่างนี้ แต่ถ้าเราไม่ได้เรียนทางนี้
โดยละเอียด การที่จะพิจารณาตัวเราเองก็อาจจะเขวได้ เราจะอบรมอย่างไรที่จะไม่ให้
เขว ในขณะที่นาที่นั้น จิตนั้นเราจะพิจารณาว่าเป็นโลภะหรือเป็นเมตตา เราก็ยัง
สับสนอยู่

ผู้ฟัง ฟังอาจารย์มาก ๆ

สุ. ฟังแล้วต้องเข้าใจ สำคัญที่สุด คือ เราฟังทำไม ฟังเพื่อปัญญาเกิด
ไม่ใช่เรา ถ้าเป็นเราแล้วทำอะไรไม่ได้เลย ต้องเป็นปัญญาที่เกิดขึ้นทำหน้าที่ของ
ปัญญา ด้วยเหตุนี้เราจึงอบรมปัญญาด้วยการฟัง ด้วยการพิจารณา ด้วยการสนทนา

ผู้ฟัง ขอให้ทุกคนตั้งใจ เพราะที่อาจารย์พูดในวันนี้ ดิฉันรู้สึกว่ามีประโยชน์
มากที่สุด เพราะฉะนั้น ขอให้ทุกคนตั้งใจ

ข้าพเจ้าขออุทิศส่วนกุศลที่ได้บำเพ็ญแล้วในวันนี้แด่บุพการี มีมารดาบิดา
เป็นต้น ผู้มีพระคุณทั้งในปัจจุบันและอดีตอนันตชาติ ตลอดจนเทพยดาอารักษ์
และอมนุษย์ทั้งหลายที่สิงสถิต ณ บริเวณที่นี้ และผู้ที่มีจิตยังรู้ในกุศลที่ได้ทำแล้ว
ของจะมีจิตโสมนัสยินดี อนุโมทนาโดยทั่วกันเทอญ

๒๐๐๐

สนทนาธรรมที่โรงแรมอโศก เมืองโปปาล

วันพุธที่ ๒๔ ตุลาคม ๒๕๓๓

ตอที่ท่าซมาฮาล เมืองอาครา

วันพฤหัสบดีที่ ๒๕ ตุลาคม ๒๕๓๓

ถ. จิตเป็นสภาพรู้ และเจตสิกก็เป็นสภาพรู้ วันนั้นที่โรงแรมอโศก มีเพื่อนสนทนาธรรมเขาสนใจ อยากให้อธิบายความต่างของจิตและเจตสิก ผมก็อธิบายไม่ได้ละเอียด ขอให้ท่านอาจารย์อธิบายอีกครั้งถึงการสังเกตสภาพธรรมว่า จะเข้าใจได้อย่างไรว่าธรรมที่เราฟังนี้เป็นจิตหรือเจตสิก

สุ. ถ้าจะสังเกตเข้าใจลักษณะ ไม่ต้องเรียกชื่อ อย่างเวลาที่เกิดโกรธ ความขุ่นเคืองใจ ไม่ต้องเรียกชื่อ นั่นคือรู้ลักษณะ แต่โดยการศึกษาเราทราบว่า จิตเป็นใหญ่ เป็นประธาน และจิตไม่สามารถมีลักษณะของเจตสิกแต่ละเจตสิกได้เลย เจตสิกแต่ละเจตสิกก็มีลักษณะและกิจการงานเฉพาะแต่ละเจตสิกนั้น ๆ แม้เจตสิกจะเกิดกับจิต รู้อารมณ์เดียวกับจิต ดับพร้อมจิต เกิดที่เดียวกับจิต แต่การรู้อารมณ์ของเจตสิกแต่ละเจตสิกก็เป็นไปตามสภาพลักษณะของเจตสิกนั้น ๆ เช่น ผัสสเจตสิก มี เป็นนามธรรม ไม่ใช่จิต โดยมากเรากำลังเห็น เราก็สามารถเข้าใจว่าเป็นจิตที่เห็น แต่เราจะรู้ได้อย่างไรว่า ในขณะที่กำลังเห็นเดี๋ยวนี้มีผัสสเจตสิก มีสภาพนามธรรมที่เกิดร่วมกันอย่างน้อยที่สุดถึง ๗ ชนิด อย่างผัสสเจตสิก เป็นสภาพที่กระทบอารมณ์ เพราะฉะนั้น ผัสสเจตสิกรู้อารมณ์เดียวกับจิต แต่รู้เพียงโดยกระทบเท่านั้น ไม่เกินกว่านั้น เพราะว่าลักษณะของผัสสจะต้องกระทบ นี่เป็นลักษณะของเจตสิก

ถ. โทสมูลจิต และโทสเจตสิก สภาพธรรม ๒ อย่างต่างกันอย่างไร

สุ. เวลาที่เรารู้ลักษณะ เราไม่ไปรู้ชื่อ แต่เรารู้ลักษณะของความเป็นใหญ่ อย่างการเห็น หรือสภาพที่เป็นจิต แต่ลักษณะของเจตสิก อย่างโทสเจตสิก

ก็เป็นสภาพที่กำลังขุ่นเคือง แข็งกระด้าง หยาบกระด้างในขณะนั้น ไม่จำเป็นต้องไปแยกว่า นี่จิต นี่เจตสิก โดยชื่อ แต่แล้วแต่ว่าขณะนั้นสภาพนามธรรมใดปรากฏ

ถ. วันหนึ่ง ๆ แม้จะได้ฟังธรรมเรื่อย ๆ แต่โอกาสหลงลืมสติมีมากเกินไป บางครั้งก็เป็นอกุศลจิตเรื่อย ๆ และระลึกได้บ้าง เราฟังแล้วจะเริ่มพิจารณาธรรมอย่างไรดี จึงจะมีโอกาสได้เจริญกุศลที่เป็นสติปัฏฐานเพิ่มขึ้น

สุ. ไม่ใช่อย่างไรดี ฟังเหมือนกับคุณณรงค์จะทำ มีความคิด มีความต้องการ แต่ลืมว่าขณะที่ต้องการนั้นไม่ใช่ขณะที่สติระลึก เราเป็นผู้ที่รู้หนทางอยู่แล้วว่า มีทางเดียวที่จะเจริญปัญญาคือโดยสติระลึก แต่แทนที่จะระลึกก็จะทำอย่างไรดี แสดงว่า พลัดไปอีกแล้ว ไม่มีทางอื่นเลย

ผู้ฟัง เริ่มรู้สึกตั้งแต่มาอินเดียว่า กว่าที่พระพุทธเจ้าจะอุบัติในโลกก็แสนยาก โอกาสได้ฟังธรรม โอกาสพบสัตบุรุษ โอกาสได้พบท่านอาจารย์ที่แสดงธรรมที่ถูกต้อง โอกาสนี้ถ้าเราเข้าใจธรรมเพิ่มขึ้น เริ่มอบรมเจริญสติได้มากขึ้น และละคลายอกุศลได้มากขึ้นก็คงจะดี แต่ไม่ได้หมายความว่า จะทำ และบางครั้งก็รู้สึกว่ หลงลืมไปเรื่อย ๆ ตลอดเวลา รู้สึกว่า วันหนึ่งมีอกุศลจิตมากกว่ากุศลจิต

สุ. ถ้าสติระลึกจริง ๆ อกุศลก็เป็นธรรมดา เป็นสภาพธรรมอย่างหนึ่ง จะเดือดร้อนอะไร แต่ว่าไม่ได้ระลึก เพียงแต่นึกเรื่องราวเราไม่ได้เจริญสติ สติไม่เกิด สติน้อย เมื่อเป็นเรื่อง ก็มีความอยากที่จะให้มีกุศล เพราะฉะนั้น โลภะเขาต้องการ แม้แต่กุศลก็ต้องการ ทำไมไม่รู้จักตัวโลภะ ไม่รู้จักหน้าตาของโลภะ เพราะว่าปัญญาเท่านั้นที่จะละโลภะได้ คุณนี่น่าต้องตอบอีกที เหมือนอย่างวันที่เวียนเทียนที่สาธุกิจ

นิน่า มีหลายอย่างที่ปรากฏทางตาและคิดมากกว่า แต่ไม่ต้องบังคับว่าไม่ให้มีอกุศล เพราะว่าเป็นธรรมดา ทุกอย่างต้องเป็นธรรมดา ที่เราพูดกันเรื่องนามรูป ธรรมดาที่สุด ไม่ต้องบังคับเลย เป็นธรรมชาติทุกอย่าง ไม่ต้องคิดว่าเดี๋ยวจะไปสังเวชนียสถาน ต้องมีความคิดที่ดีเท่านั้น ไม่ใช่อย่างนั้น เพราะไม่ใช่ความจริง เป็นสังขขารมีถ้ารู้ตัวเองตามความเป็นจริงเท่านั้น ถ้าไม่รู้จักความจริง เจริญปัญญาไม่ได้เลย

ส. เวลาที่อกุศลเกิดและอยากให้เป็นกุศล นี่ผิด แต่เวลาที่อกุศลเกิดและรู้ว่าอกุศลเป็นสภาพธรรมที่ไม่ใช่ตัวตน นั่นถูก และจะอยากอะไร

ถ. ดิฉันยังงงอยู่ว่า เจตสิกกับโลภะต่างกันอย่างไร ตอนไหน

ส. ถ้าพูดถึงสภาพของจิตซึ่งเป็นสภาพที่รู้อารมณ์ ที่ใช้คำว่า เป็นใหญ่ เป็นประธานในการรู้อารมณ์ เพราะว่าจิตทำอย่างอื่นไม่ได้เลย และการที่จิตจะเกิดขึ้นได้ ต้องมีเจตสิกเป็นปัจจัยปรุงแต่งเกิดร่วมกัน ถ้าปราศจากเจตสิก จิตก็เกิดไม่ได้

เพราะฉะนั้น เวลาที่จิตขณะหนึ่งจะเกิด ต้องมีเจตสิกอย่างน้อยถึง ๗ ประเภท ทำกิจการงานเป็นปัจจัยแต่ละอย่างในขณะที่เกิดพร้อมจิต เพื่อให้จิตเกิดขึ้นรู้อารมณ์ เป็นประธานเฉพาะการรู้อย่างเดียว จิตจำอะไรไม่ได้ จิตโกรธไม่ได้ จิตรักไม่ได้ จิตเมตตาไม่ได้ เพราะว่าสภาพต่าง ๆ เหล่านี้เป็นเจตสิกทั้งหมด

ด้วยเหตุนี้จะแยกเป็นเจตสิก ๕๒ และจิต ๑ ก็ได้ ที่ว่าเป็นจิต ๑ เพราะว่า จิตรู้อย่างเดียว แต่เจตสิก ๕๒ ชนิด มีลักษณะของเจตสิกแต่ละอย่าง ๆ เช่น ผัสสเจตสิก รู้อารมณ์เดียวกับจิตโดยกระทบอารมณ์ มากกว่านั้นไม่ได้ รู้เพียงแค่กระทบ เวทนาเจตสิกก็รู้อารมณ์เดียวกับจิต แต่เป็นสภาพที่รู้สึกในอารมณ์

ในขณะที่ทุกคนบอกว่าเห็น เห็นคือจิต ไม่ใช่เจตสิก แต่ขณะที่เห็นนั้น ต้องมีความรู้สึกประเภทหนึ่งประเภทใดเกิดร่วมกับจิต เวลาเห็น ขณะที่เห็น ไม่เจ็บ ไม่ปวด ไม่ดีใจ ไม่เสียใจ ช่วงขณะที่มีสิ่งที่ปรากฏทางตาให้รู้ ขณะนั้นเป็นอุเบกขาเวทนา ซึ่งเป็นความรู้สึกอย่างหนึ่ง เป็นเจตสิกชนิดหนึ่ง ขณะใดที่เจตสิกนี้เกิดขึ้นต้องเป็นลักษณะที่เป็นสุข หรือเป็นทุกข์ หรือดีใจ หรือเสียใจ หรือเฉย ๆ เป็นสภาพความรู้สึก ถ้าไม่แยกทางกายกับทางใจ ก็มี ๓ อย่าง คือ สุข ทุกข์ อุเบกขา ถ้าแยกเป็นทางกายกับทางใจ ทางกายก็เป็นสุข เป็นทุกข์ ทางใจก็เป็นโสมนัส โทมนัส และอุเบกขาคือเฉย ๆ นี่คือเวทนาเจตสิก

โทสเจตสิกไม่ใช่จิต สภาพลักษณะของโทสเป็นสภาพที่หยาบกระด้าง เกิดขึ้นขณะใดก็ขุ่นมัว หยาบกระด้าง ทำให้จิตนั้นเป็นอกุศลจิต ทั้ง ๆ ที่จิตในขณะนั้นกำลังรู้อารมณ์ รู้อารมณ์อยู่เฉย ๆ รู้อารมณ์อยู่แท้ ๆ แต่เจตสิกที่เกิดขึ้นด้วย

ซึ่งแล้วแต่ว่าจะปรุงแต่งเป็นจิตประเภทใด เช่น จิตกำลังเห็นและดับไป มีจิตขณะต่อไปเกิดขึ้น มีความยินดีพอใจในสิ่งที่เห็น ในขณะที่กำลังยินดีพอใจในสิ่งหนึ่งสิ่งใด ลักษณะของจิต คือ เห็นสิ่งนั้นเท่านั้นทางตา ถ้าเป็นสิ่งที่ปรากฏทางตา ลักษณะของจิต คือ เพียงเห็น ส่วนความพอใจไม่ใช่จิต แต่เกิดร่วมกับจิต ทำให้จิตในขณะนั้นติดต้องการสิ่งที่กำลังปรากฏ ส่วนเวทนาเจตสิกซึ่งเกิดกับจิตที่ยินดีพอใจนั้น อาจจะมีคุณสมบัติ ดีใจมาก เพลิดเพลินมาก พอดีใจมากก็ได้ หรือมีความรู้สึกเฉย ๆ ก็ได้ นี่คือเจตสิกที่เกิดกับจิต โดยที่จิตไม่ใช่เจตสิกเหล่านั้น แต่เป็นใหญ่โดยการรู้อารมณ์นั้น

ทางหูที่กำลังได้ยิน มีเสียงปรากฏ จิตเป็นสภาพที่ได้ยิน แต่เจตสิกเกิดกับจิต กระทบเสียงบ้าง จำเสียงบ้าง รู้สึกพอใจไม่พอใจในเสียงบ้าง หรือเป็นโลหะบ้าง เป็นโลหะบ้าง หรือเป็นเมตตบ้าง เป็นกรุณาบ้าง เป็นริษยาบ้าง นั่นคือลักษณะของเจตสิกแต่ละประเภท เพราะฉะนั้น เวลาที่สภาพของเจตสิกหนึ่งเจตสิกใดเกิด ให้ทราบว่าขณะนั้นต้องมีจิต แต่ลักษณะของเจตสิกปรากฏ ทำให้รู้ในลักษณะของเจตสิกแต่ละประเภทนั้นว่า เป็นสภาพอื่นต่างหากจากจิตที่กำลังรู้อารมณ์นั้น

ปรมัตถธรรม คือ สภาพธรรมที่มีจริง ๆ มีเพียง ๔ อย่าง คือ จิต เจตสิก รูป นิพพาน นอกจากนั้นเป็นบัญญัติทั้งสิ้น คือ จิตรู้เรื่อง คิดนึกเรื่องราวของสภาพปรมัตถธรรม เรื่องราวนั้นไม่มีจริง เป็นแต่เรื่องราวของปรมัตถธรรมที่จิตจำและปรุงแต่ง และคิดนึก เพราะฉะนั้น บัญญัติไม่ใช่ปรมัตถ์

สรุปว่า ขณะใดที่ไม่มีปรมัตถธรรมเป็นอารมณ์ ขณะนั้นมีบัญญัติเป็นอารมณ์ อย่างคิดนึกเป็นเรื่องเป็นราว เป็นบัญญัติทั้งนั้น ผันก็เป็นบัญญัติ เพราะว่า เป็นการคิดเรื่องที่ผัน เมื่อเป็นเรื่องเมื่อไร เป็นบัญญัติเมื่อนั้น

๓. รู้สึกใกล้ชิดมาก ตัวเรื่องเป็นบัญญัติ คิดเป็นปรมัตถ์ ตัวเรื่องเช่น เราเห็นใครเหาะมา ตัวที่เหาะมาไม่มี เป็นสมมติ แต่ที่คิดว่าคนเหาะ เป็นปรมัตถ์ ไซ้ไหม

ส. มีสิ่งที่เป็นปรมาัตถธรรมที่ปรากฏทางตา คือ มีสี จึงบอกได้ว่าเห็น เมื่อเห็นแล้ว คตินึกเรื่องนั้น เป็นบัญญัติ

นิน่า ส่วนมากเราคิดเรื่อง แต่ไม่รู้ลักษณะของการคิดว่าเป็นนามธรรม

ถ. เมื่อเรารู้อย่างนี้ เราก็เห็นสภาพคตินั้นเป็นธรรมชาติอย่างหนึ่ง ถูกไหม

ส. นามธรรมที่เกิดขึ้นเหมือนกันหมด คือ เป็นสภาพรู้ ในขณะที่คิด ถ้าไม่มีจิตที่รู้เรื่องนั้น เรื่องนั้นจะมีอยู่ที่ไหน เพราะฉะนั้น เวลาที่มีความคิดเรื่องหนึ่ง เรื่องใดก็ให้รู้ว่า ขณะนั้นเป็นจิตที่กำลังรู้ กำลังคิดเรื่องนั้น

ไม่ว่าจะเป็นทางตาที่กำลังเห็น มีสิ่งที่ปรากฏทางตา ก็มีจิตที่กำลังเห็น คือ รู้ หรือจะกล่าวว่ารู้สิ่งที่ปรากฏทางตาโดยเห็น ซึ่งก็คือเห็นนั่นเอง ขณะที่กำลังได้ยิน เสียง เสียงปรากฏ ก็ต้องมีจิตซึ่งเป็นสภาพที่ได้ยิน คือ รู้เสียง หรือจิตที่รู้เสียงนั้น ก็รู้โดยได้ยิน การได้ยินนั่นเองที่เรียกว่ารู้เสียง

เพราะฉะนั้น เวลาที่คิดนึกก็เหมือนกัน ขณะที่เรื่องปรากฏ ก็ต้องเป็นเพราะจิต กำลังคิดถึงเรื่องนั้น เหมือนกับเสียงที่กำลังปรากฏก็เพราะจิตกำลังรู้เสียง ฉะนั้น เวลา คิดนึกเรื่องราวไปวันหนึ่ง ๆ ก่อนจะนอนก็คิดสารพัดคิด ให้รู้ว่าขณะนั้นจิตกำลัง รู้เรื่องที่คิด จิต เจตสิก ต้องเป็นสภาพรู้

ถ. สภาพคิดนี่คล้าย ๆ พุดอยู่ในใจ หรือทางตาก็เหมือนมองเห็นกลาง ๆ เป็นภาพ หรือทางหูก็เหมือนกับเราได้ยินเสียง เราคิดเป็นเสียงปืนใหญ่ เสียงประทัด หรือระเบิด ก็เหมือนฟังเสียงอย่างหนึ่งเหมือนกัน นี่เป็นคิดแต่ละทวารไปตามนั้น ถูกไหม

ส. เพราะฉะนั้น การคิดอาจจะคิดเพียง ทางตาคิดถึงรูปร่างสัณฐานก็ได้ ทางหูก็คิดถึงเสียงก็ได้ หรือคิดถึงเรื่องราวก็ได้ คิดได้ทุกอย่าง จำได้ทุกอย่าง

ผู้ฟัง เมื่อวานหรือสองวันที่แล้ว ผมทานไอศกรีม สติเกิด เหมือนเป็นอีก โลกหนึ่ง เมื่อมีปรมาตถ์เป็นอารมณ์ บอกไม่ถูก เหมือนเป็นอีกโลกหนึ่ง ไม่มีชื่อ บอกไม่ถูกจริง ๆ

ส. ถ้าจะกล่าวว่ กัคือโลกนี้แหละ แต่เราค่อย ๆ รู้จักขึ้น ค่อย ๆ เข้าใจ สิ่งนั้นขึ้นทีละเล็กทีละน้อย แต่เป็นโลกนี้จริง ๆ ไม่พ้นไปจากโลกนี้ รสไอศกรีมก็คือ รสไอศกรีมเก่า แต่การรู้จักลักษณะของรสดำล้งเพิ่มขึ้น เป็นของธรรมดา ๆ ทุกวัน แต่ปัญญา ความรู้ ค่อย ๆ รู้ลักษณะของสิ่งที่เคยปรากฏทางตาบ้าง ทางหูบ้าง ทางจมูกบ้าง ทางลิ้นบ้าง ทางกายบ้าง ทางใจบ้าง เพิ่มขึ้น ให้เห็นว่าเป็นธรรมดา เพื่อจะได้ละคลายความไม่รู้ในชีวิตประจำวันตามธรรมดา

ผู้ฟัง ก็ไม่ได้เกิดบ่อยครั้ง เมื่อเกิดขึ้นแล้ว รู้สึกว่าจะโยงไปทางทวารอื่นด้วย สมมติว่าเรามีความรู้สึกอย่างนี้ หรือพิจารณาธรรมชาตินี้ และมาพิจารณาทาง กายทวาร ขณะที่สติเกิดระลึกถึงความแข็ง ลักษณะที่ไม่มีตัวไม่มีตน ไม่มีสัตว์บุคคล ไม่มีเชื้อไม่มีชาติ ไม่รู้จะอธิบายอย่างไร ไม่มีภาษาที่จะเรียก และก็เปลี่ยนไปอีก ทวารหนึ่งได้ ซึ่งก็คงเป็นสภาวะธรรมเดียวกัน ใช่มั้ย

ส. โดยมากสภาพธรรมเกิดขึ้นเป็นไปตามปกติในชีวิตประจำวัน ตามเหตุ ตามปัจจัย แต่เราอยากจะทำอะไรกับเขาสักอย่างหนึ่ง แทนที่จะปล่อยให้ เขาเกิดดับและสติระลึกตามปกติตามธรรมดา ระลึกรู้หนึ่งดับไป ระลึกรู้หนึ่ง และระลึกใหม่ก็ได้ หรือระลึกครั้งแรกยังไม่รู้ลักษณะของสภาพธรรมที่เป็นนามธรรม หรือรูปธรรม แต่ก็เริ่มระลึกแล้ว แต่ยังไม่ค่อยเข้าใจ เพราะฉะนั้น ระลึกอีก และ ค่อย ๆ พยายามเข้าใจขึ้นทีละเล็กทีละน้อย ตามปกติ

นี่คือการอบรมเจริญปัญญา สภาพธรรมเขาก็เกิดขึ้นตามเหตุปัจจัย แต่ก็ อยากจะทำอะไรสักอย่างหนึ่งกับเขา ใช่มั้ย

ผู้ฟัง ผมจะไปทำเหมือนกัน อดไม่ได้ ตัวโลภะ ความต้องการแสวงหา คงจะ ตามมา

ผู้ฟัง ตั้งแต่เรียนธรรมมา รู้สึกว่าโทสะเกิดเยอะจังเลย ที่จริงแล้วเพราะไม่เคย สังเกตและไม่รู้จักลักษณะของโทสะ เมื่อได้เรียนธรรม รู้จักลักษณะของโทสะ ก็เลย คิดว่า โทสะเยอะจังเลยตั้งแต่เรียนธรรมมา

ส. สภาพธรรมเกิดขึ้นตามปกติ ดับไปแล้ว ก็แล้วไป บางคนเสียดาย แหมเมื่อกี้สติปัฏฐานไม่เกิด จะไปยุ่งอะไรกับเขานึก ช่างยุ่งจริง ๆ สภาพธรรมดับไปแล้ว ก็แล้วไป ขณะนี้มีสภาพธรรมกำลังปรากฏ ระลึกเพื่อที่จะเข้าใจ นั่นคือหน้าที่ของสติ และปัญญาที่จะอบรมเจริญขึ้น โดยไม่ต้องไปคิดจะทำ หรือไปนั่งเสียดาย เวลาที่เสียดายก็เริ่มจะทำอีกแล้ว แทนที่จะรู้ว่า ขณะใดสติเกิดก็รู้ ขณะใดสติไม่เกิดก็หลงลืมสติไป และสภาพธรรมก็ต้องเป็นปกติด้วย ตามธรรมดา ตามปกติ แต่เวลาที่จะทำอะไรสักอย่างหนึ่ง เหมือนต้องจ้อง หรือต้องดู ขณะนั้นผิด เพราะไม่ใช่ปกติ ต้องปกติจริง ๆ

ถ. ตอนนี้เราก็อธิบายว่าสภาพธรรมเกิดขึ้น ปรากฏ และก็ดับไปตลอดเวลา เช่น ทางตา เดี่ยวทางตาดับไป ทางหู และก็ทางตาอีก ทางกายก็เกิดดับสลับกัน และทางใจ นาน ๆ ก็ทางจมูกสักครั้งหนึ่ง และทางลิ้น ถ้าสภาพธรรมเกิดขึ้นและเราพิจารณาสภาพธรรมที่ปรากฏแต่ละทาง ระลึกได้บ้าง หลงลืมไปบ้าง ...

ส. แล้วแต่ นี่แหละคือธรรมดา จะทำอย่างไรอีก เป็นอย่างไรก็เป็นอย่างนั้น

ธรรมในชีวิตประจำวัน สำหรับผู้ที่ยังไม่รู้แจ้งอริยสัจธรรม ก็ต้องเป็นธรรมที่เจริญตามรอยพระบาทของพระโพธิสัตว์ คือ บารมี ๑๐ ซึ่งแต่ละท่านคงได้ฟังเรื่องของบารมีมาแล้ว

ประการแรก ทานบารมี คือ การให้สิ่งที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลอื่น ซึ่งจะเป็นวัตถุทาน อามิสทาน สิ่งหนึ่งสิ่งใดก็ได้ ไม่ว่าจะเป็นรูปทางตา เสียงทางหู กลิ่น รส ใญ่ฐัพพะ ก็ต้องแล้วแต่มนสิการของแต่ละท่าน เช่น ถ้าเห็นสิ่งซึ่งงามประณีต จะถวายเป็นการบูชาก็ได้ หรือจะให้ไฉนเสียงธรรม ชักชวนชี้แจงให้คนอื่นได้สนใจธรรม ได้ฟังธรรม แม้เสียงนั้นก็จัดว่าเป็นธรรมทาน เพราะว่าเป็นการให้เสียงเพื่อเป็นประโยชน์แก่เขา โดยการชักชวนให้เขาฟังธรรม

กลิ่น รส ใญ่ฐัพพะ การกระทบสัมผัส ก็โดยนัยเดียวกัน คือ ถ้าเป็นทางกาย ก็ให้สิ่งที่กระทบสัมผัสสบาย เช่น ไตรจีวร เป็นต้น หรือแม้แต่เครื่องใช้ในกุฏิที่จำเป็น

ที่เป็นที่สะดวกลบง่าย นั่นก็เป็นโณฏฐัพพะที่เป็นทานได้ แต่ไม่จำเป็นที่ทานต้องเป็นไป
กับพระภิกษุสงฆ์เท่านั้น แม้แต่เหล่าคฤหัสถ์ด้วยกัน ก็สามารถให้สิ่งที่เป็นประโยชน์ได้
นี่คือวัตถุทาน หรืออามิสทาน

ทานอีกอย่างหนึ่ง คือ อภัยทาน อะ แปลว่า ไม่ ภัย แปลว่า อันตรายต่าง ๆ
ความเดือดร้อนต่าง ๆ เพราะฉะนั้น อภัยทาน คือ การให้ที่ไม่เป็นโทษ หรือ
ให้สิ่งที่ไม่เป็นภัยแก่คนอื่น ซึ่งเราก็คงทราบว่ ภัยที่จะให้แก่คนอื่นนั้น ทางกายก็ได้
การประทุษร้ายต่าง ๆ ทางวาจาก็ได้ เพราะฉะนั้น ถ้าขณะนั้นเป็นอภัยทาน
ทานที่ให้ไม่เป็นโทษไม่เป็นภัยแก่คนอื่น ก็ให้สิ่งซึ่งไม่ทำให้เขาเดือดร้อนเป็นต้น เช่น
การปล่อยนก ปล่อยปลา ปล่อยเต่า พวกนี้ที่ถือว่าให้ชีวิต หมายความว่า
ให้ความไม่เป็นภัยแก่สัตว์ต่าง ๆ เหล่านั้น

ทานอีกประการหนึ่ง คือ ธรรมทาน

นี่เป็นเรื่องของทาน เป็นบารมีหนึ่ง ซึ่งยากที่จะบำเพ็ญได้เนื่อง ๆ บ่อย ๆ
ต้องแล้วแต่กาล แล้วแต่ปัจจัย และแล้วแต่ผู้รับ หลายประการ

